

Anul XXI (serie nouă), nr. 3 (83) 2024

Mesager bucovinean

Revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni

**Românii din Ucraina și școala
în limba maternă: între patosul
apoteotic al clasei politice și cântecul
de lebedă al educației în limba română**

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI – RĂDĂUȚI – CHIȘINĂU

Editor:	Societatea pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina, în parteneriat cu Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi" din Cernăuți și Asociația Social-culturală "Bucovina" din Chișinău
Director onorific:	Arcadie SUCEVEANU
Director:	Prof. univ. dr. Liviu-George MAHA
Redactor-sef:	Ștefan HOSTIUC
Colegiul de redacție:	Prof. univ. dr. Mircea A. DIACONU (Suceava) Prof. univ. dr. Ștefan PURICI (Suceava) Dr. habil. Constantin UNGUREANU (Suceava) Conf. dr. Cristina PALADEAN (Cernăuți) Av. dr. Eugen PATRAȘ, senior editor (Cernăuți) Jurnalist Maria TOACĂ (Cernăuți) Arhivist Dragoș OLARU (Cernăuți) Prof. Nicolai COSTAȘ (Cernăuți) Dr. Irina VASILE AIRINEI (București) Ing. Mihai ONCIUL (București) Ing. Mircea IRIMESCU (Rădăuți) Prof. Carmen ANDRONACHI (Rădăuți) Dr. Marian OLARU (Rădăuți) Publicist Malina ANIȚOAEI (Rădăuți) Dr. Ion BOTOȘ (reg. Transcarpatică) Prof. Zinaida PINTEAC (reg. Odesa)
Design/ Tehnoredactare:	Angela BASARABA, Maria COSTAȘ
Adresa redacției:	Rădăuți, Piața Unirii nr. 67, c. 35-38, cod poștal 725400
Adresa electronică:	mesager.bucovinean@gmail.com
Bun de tipar:	2024
Apărut:	2024
Tipărit la:	DRUK-ART
Tiraj:	500 exemplare
ISSN 1841-0499	

Răspunderea pentru conținutul textelor publicate în revistă
aparține în exclusivitate autorilor.

DEPARTAMENTUL PENTRU
ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Proiect finanțat de Departamentul
pentru Românii de Pretutindeni

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul De-
partamentului pentru Românii de Pretutindeni,
<https://dprp.gov.ro/web/>

Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția
oficială a Departamentului pentru Românii de
Pretutindeni

SE DIFUZEAZĂ GRATUIT

CUPRINS

Ediitorial

- Ștefan HOSTIUC**, Cântecul de lebadă al limbii române planând peste
ruinele instituției școlii naționale 3

(Geo)politici educaționale

- Eugen PATRAȘ**, Până când și până unde? 4

Politici educaționale

- Svetlana HAUCA**, Primii pași ai unui tânăr consiliu
pe calea sprijinirii învățământului în limba maternă 12

Sociolingvistică & educație

- Felicia VRÂNCEANU**, Românii din Ucraina: de la autoidentificare
la păstrarea și promovarea valorilor naționale 15

Viața școlii

- Minu PAVALACHI**, Comuna Herța și instituțiile ei de învățământ 20
Vera TODORIUC, Școala – luminos și binecuvântat lăcaș 23

Literatura pentru copii

- Ștefan HOSTIUC**, Arcadie Suceveanu și poezia care transcende vârsta 25

(Geo)politici lingvistice

- Eugen PATRAȘ**, Greaua despărțire de „limba moldovenească” în Ucraina 32

(Geo)politici culturale

- Ion FILIPCIUC**, „Mihail Eminescu”, în metal și în mental 37

Eveniment

- Maria TOACĂ**, O cruce în loc de monument 40

Poezia pe baricade

- Ilie T. ZEGREA**, Revoluție școlară 43

Istorie literară

- Dumitru APETRI**, Scrisul românesc la Cernăuți. Literatură și metaliteratură 44

Restituiri

- Mircea Streinul**, Cazul profesorului Ipatie Hrisant 50

Cartea Bucovinei

- Dragoș OLARU**, Mircea Irimescu: „Universitari în/ din Bucovina” 58

Vitrina editorială

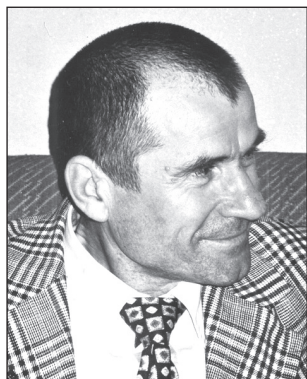
- Elena PINTILEI**, Nordul și sudul Bucovinei unite într-o simțire 61
Ștefan HOSTIUC, Noi cărți în colecția „Scriitori români din Cernăuți” 63
Eleonora SCHIPOR, Sergiu Barbuța: Toadere Captari. Un veritabil rapsod
de pe Valea Prutului 71

Cultura la sate

- Gretta SPĂTARU**, Teatrul „Miorița”, o baladă frumoasă a Horbovei 73

Itinerar biobibliografic

- St. H.**, Doi poeți din Sinăuți (File de tabel cronologic) 76
Mircea A. DIACONU, Mircea Streinul. Tabel cronologic 91

Ștefan HOSTIUC

Cântecul de lebedă al limbii române planând peste ruinele instituției școlii naționale

Spinoasa problemă a numelui limbii române în Ucraina s-a rezolvat pozitiv, în cele din urmă. Dar să nu ne bucurăm peste măsură că limba noastră, denumită oficial, până mai dăunăzi, în unele regiuni din Ucraina, în mod aberant, jignitor, impropriu, „limba moldovenească”, a revenit la denumirea ei normală, câtă vreme, ieșind victorioasă în lupta crâncenă pe care a dus-o de-a lungul câtorva decenii, ea se întoarce *pe scut* în cetatea propriului nume. Doar revenirea la numele adevărat, după calvarul prin care a trecut în școlile din sudul Basarabiei, nu e îndeustătoare pentru a se instala din nou stăpână în școli, cum fusese la începutul anilor '90 ai secolului trecut. În Gulagul sovietic, deținuților politici ajunși în stadiul ultim al puterilor, li se spunea, în lagăr, „dogoteaga” (rahitic). Cam aceasta e și starea limbii române în școlile din regiunea Odesa. Conducerea moldovenistă a regiunii a rahitizat-o, moldovenizând-o și livrând-o în această deplorabilă stare clasei politice spre a-i negocia numele cu statul înrudit vecin și prieten. E foarte neplăcut să constăți un asemenea lucru, dar e și mai urât să vezi nedreptatea și să o ții ascunsă sub preș.

Recenta recunoaștere a limbii române drept limbă unică pentru toți vorbitorii ei din Ucraina, divizați artificial în români și moldoveni (ca și cum românii și moldovenii nu ar fi aceiași), s-a făcut pe cale politică. Pe cale științifică lucrurile erau demult tranșate. Politic însă, limba română nu a încetat să fie nedreptățită. Captivă timp de trei sferturi de secol în imensa temniță a popoarelor numită URSS, ea a fost nevoită să poarte tot timpul haină străină. Astfel a fost preluată și de Ucraina independentă, care parcă a eliberat-o pentru o scurtă perioadă de trei-patru ani, dar s-a grăbit să o îmbrace din nou în vechea haină vărgată a temniței bolșevice. Și pe vremea lui Stalin regimul mai amnistia pe câte un nevinovat deținut politic, după îndelungi și chinuitoare zbateri și ploconeli ale neamului acestuia, dar, bucuria nu era prea mare, căci, schimbând haina vărgată a GULAG-

ului pe haina libertății, cel repus în drepturi, ajuns acasă, era o ființă mai mult moartă decât vie, mai indicată să bată la poarta cimitirului, decât la poarta casei sale, cu tot neamul în așteptare. Repusă recent în drepturi în Ucraina, sub numele ei adevărat (să vedem și pentru cât timp), limba română nu știe la care poartă mai întâi să bată. Când va dispărea și ultima școală cu limba română de predare, ea va fi scoasă grijuliu pe catafalcul propriului său nume, în haina sa adevărată, ca să dea satisfacție celor care îi vor face prohodul. E cam apocaliptică această descriere a sfârșitului unui idiom încă viu (în pofida semnelor de dispariție latentă), dar apocaliptică e și realitatea în care acesta se străduie să nu se prăbușească, să nu clacheze. La fel e și scenariul acestei prăbușiri, ținut ascuns până mai adineauri, iar în ultima vreme tot mai mult scos la vedere.

Concentrându-ne pe lichidarea unei nedreptăți mai mici, riscăm să scăpăm din vedere pericolul cel mare: lichidarea instituției școlii naționale. Statisticile oficiale (care nu pot fi ascunse) arată clar scăderea drastică a școlilor cu limba maternă de predare. Pentru a scăpa de aceste statistici, care nu dau bine în fața Uniunii Europene și-i îngreunează Ucrainei aderearea, legiuitorii ucraineni au pus la cale desființarea instituției școlii naționale. Cu desființarea acestei instituții, dispar și școlile cu limba română de predare. Dispariția acestora conduce automat la transformarea grupului etnic într-o comunitate insipidă. Românii care au frecventat școli cu predare în limba ucraineană (cum este cazul celor din satele Ceahor, Mologhia, Colincăuți, Corcești, Camenca ș.a.) nu mai vorbesc românește decât cu bătrânii satului. Primind educație de cultură generală în altă limbă decât cea maternă, ei nu mai pot reprezenta cultura propriei etnii decât la modul primitiv. De aceea, adevărata bătălie pentru menținerea identității naționale e bătălia pentru păstrarea instituției școlii naționale. Dacă vrem să existăm ca o comunitate civilizată, trebuie să apărăm această instituție în fața demolatorilor ei.

Eugen PATRAȘ

Până când și până unde?

O dată cu prăbușirea sistemului totalitar românii din Ucraina au sperat că vor veni schimbările pe care le-au așteptat de-a lungul anilor, care se anunțau a fi benefice întregii societății. Și aveam motive pentru a crede în aceste schimbări. În zorii independenței, autoritățile erau cu mult mai indulgente față de minoritățile naționale, care au suportat neagra perioadă a comunismului cu nu mai puține traume comparativ cu etnia titulară, poate chiar mai multe. În cazul nostru e suficient să amintim că cca. $\frac{3}{4}$ din cele peste 100.000 de victime deportate de regimul stalinist din actuala regiune Cernăuți și rămase în siberiile de ghiață au fost țărani noștri români.

Actele Kievului de după 1991 în domeniul protecției minorităților în general și privind educația, în special, promiteau o nouă relație stat-minorități. Amintim aici doar trei: Apelul Radei Supreme a Ucrainei către cetățenii Ucrainei de alte naționalități (din 28 august 1991), Declarația drepturilor naționalităților din Ucraina (din 1 noiembrie 1991) și Legea minorităților naționale (1992). În Apel, printre altele, se specifica faptul că „*de acum înainte se deschide o eră nouă în dezvoltarea relațiilor interetnice în Ucraina. Prezidiul Radei Supreme a republicii își asumă răspunderea că declararea independenței Ucrainei nu va duce nicidecum la lezarea drepturilor persoanelor, indiferent de naționalitate*”. Cadrul legislativ ucrainean dădea semne de deschidere spre multiculturalism și reșezarea pe o temelie mai sănătoasă a relațiilor interetnice. Iar tratatul politic de bază ucraineano-român

din 1997 consolida speranțele comunității. Apropo, la pct. 5 din art. 13, tratatul stipula că „*Părțile contractante reafirmă că persoanele sus-menționate (aparținând minorității române din Ucraina și ucrainene din România – n.n.) au dreptul să fie instruite în limba lor maternă, într-un număr necesar de școli și instituții de stat pentru învățământ și specializare, situate ținând seama de răspândirea geografică a minorităților respective*”.

Realitățile ulterioare au demonstrat însă cu totul altceva. Speranțele comunității s-au spulberat, iar adevăratele intenții ale Sistemului deveneau din ce în ce mai clare odată cu trecerea anilor, ajungând să ne cerșim drepturile din poartă-n poartă, cum spunea poetul. Drept urmare a reformelor, contrareformelor și pseudoreformelor din cei 33 de ani de independență a statului ucrainean ni s-au redus la jumătate școlile cu predare în limba română, iar limba română în ansamblul ei este tot mai strâmtorată de furcile caudine ale autorităților. Parcă sunt două lumi paralele: pe de o parte mai-marii zilei nu conțin să facă declarații politice despre cât de bine ne merge nouă, românii, iar pe de altă parte – simțim tot mai tare acțiunea „benefică” a șenilelor ucrainizării forțate. Dacă până mai adineauri atacurile erau fâțișe și frontale, acum vectorul european constituțional și dorința de integrare în spațiul civilizațional vestic îi obligă pe politicieni să-și mai coafeze acțiunile. Dar oricât de mult s-ar strădui să-și mascheze adevăratele intenții, fondul politicii lor rămâne mereu același, nu se schimbă deloc. În orice parte ai

întoarce privirile, vei vedea îțindu-se de după cortina jonglărilor birocratice vicleșugurile laboratoarelor care parcă speial sunt angajate să cioplească metodic din identitatea românească. Unii ar fi înclinați să creadă că sunt niște exagerări ale unor cinovnici, dar acțiunile concertate ale acestor cinovnici dezminț această ipoteză.

Pentru a obține cât mai repede posibil disoluția noastră identitară este pus în mișcare un întreg arsenal de metode și mecanisme, care mai legale, care mai puțin legale. Culmea este că nici războiul nu i-a oprit pe vajnicii ideologi să-și tempereze asaltul asupra fundamentelor prin care (încă) mai supraviețuiește comunitatea noastră. Se pare că niciun argument nu mai contează pentru Sistemul care și-a propus să-i omogenizeze etnic pe toți. Nu contează nici sprijinul necondiționat al României în actualul conflict, nici faptul că românii noștri luptă (dar și mor) cu sutele pe frontul din Est, alături de ucraineni, nici suferințele războiului, pe care le suportăm cu toții în mod egal etc. În ultima perioadă a devenit deja o „tradiție” a politichiei ucraineane să rezolve de pe poziții de forță problemele identitare ale altor etnii, chiar dacă încearcă să mai îndulcească oarecum climatul politic (mai mult pentru mesajul public) cu întruniri comune, conferințe, simpozioane și... vorbe, vorbe, vorbe...

Școala și Biserica rămân a fi principalele ținte ale Sistemului. După ce prin înfăptuirea partinitoare a reformei administrativ-teritoriale ni s-au desființat raioanele cu populație majoritară românească, marginalizării regionale alăturându-se noua marginalizare raională, după ce ni s-a luat abuziv prima biserică, după ce ni se refuză să avem măcar o grădiniță românească la Cernăuți, binefăcătoarii comunității noastre au purces la distrugerea sistemului educațional. Să ne amintim de declarația ex-ministrului Kuleba, care susținea sus și tare că art. 7 din noua Lege a Educației (2017) este perfect și a fost adoptat ... în interesul minorităților, pentru integrarea acestora în societate. A trebuit să intervină Comisia de la Veneția, o serie de state și Uniunea Europeană pentru a convinge Kievul că legea nu este

nici pe departe perfectă și că Ucraina trebuie să-și revizuiască atitudinea. Și aceasta întrucât *„protecția minorităților naționale și drepturilor și libertăților aparținând acestora face parte integrantă din protecția internațională a drepturilor omului și, ca atare, constituie domeniu de cooperare internațională”*, după cum e fixat chiar în art. 1 din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. Numai că, odată declanșată cu toată puterea, mașinăria ucrainizării forțate a educației își produce efectele. Amintim aici adresa Inspectoratului Școlar al regiunii Cernăuți din 2023, prin care li se cere școlilor cu predare în limba română să prezinte urgent lista materiilor care se vor preda în limba ucraineană. Fără să aibă rabdarea clarificării definitive a situației, o serie de directori, la îndemnul diriguitoarelor, au și trecut unele materii la predarea în ucraineană, fără să consulte părinții și, deci, fără să aibă acordul acestora. Rezultatele „integrării” școlilor cu limba de predare română în spațiul educațional ucrainean le constatăm an de an prin ucrainizarea totală sau parțială a acestora, eventual subțierea maximă a educației în limba română, dincolo de care urmează dispariția totală. Astfel, dacă în anul de învățământ 1992/1993 în regiunea Cernăuți funcționau 91 de școli cu predarea în limba omână, în 2001/2002 erau deja 83, în 2015/2016 – 63, iar în anul de învățământ 2024/2025, după cum ne-a informat Inspectoratul Școlar al regiunii Cernăuți, au rămas doar 60 (a se vedea și tabelul de mai jos). La fel de constantă este scăderea numărului de elevi care învață în limba română. În sudul Basarabiei situația e și mai dramatică. Acolo au dispărut 20 de școli din cele 21 cu limba română de predare moștenite în 1991 de la URSS. În prezent există doar una singură, la Borisăuca. Altele 13 ale românilor din regiune au devenit bilingve, cu perspective sumbre de a-și păstra chiar și acest statut prea multă vreme. În regiunea Cernăuți au fost ucrainizate în totalitate, rând pe rând, școlile din Forosna, Stroiești, Corovia, Molodia, Camenca, Storojineț, clasele românești din Valea Cosminului. Pe cale de dispariție este și educația în limba română în școlile din Mă-

măliga, Marșinți, Vancicăuți, Școala nr. 2 din Noua Suliță etc. Predarea bilingvă, un fel de cal troian al educației în limba română, clamată cu atâta patos în ultimii ani de Ministerul Educației din Ucraina a fost și este din plin folosită de Sistem pentru a înghiți puținul ce a mai rămas din școlile noastre. În manualele de istorie a Ucrainei (a se vedea Istoria contemporană a Ucrainei, clasa a 10-1, Lviv, Editura Svit, 2003, pag. 375) se înfierează politicile Poloniei interbelice de a promova bilingvismul polono-ucrainean de predare în școlile cu limba ucraineană de predare, bilingvism ale cărui consecințe sunt calificate drept „catastrofale pentru școala ucraineană”. Dar iată că, același bilingvism, de data aceasta ucraineano-român, promovat cu insistență (de regulă, fără acordul părinților), în cazul nostru, – să vezi și să nu crezi! – este benefic. Ar fi benefic, dacă n-ar fi la fel de catastrofal, ca cel invocat de autorii manualelor de istorie în cazul școlilor ucrainene din Polonia de altădată. Pedagogii din școlile cu pricina cunosc mai bine „beneficiile” acestui fel de bilingvism în predarea materiilor, iar pentru a ilustra consecințele predării bilingve, după cum și a deschiderii volens-nolens a claselor paralele cu predarea în limba ucraineană din localitățile românești

– subiect tabu în discuțiile cu autoritățile – reproducem mai jos datele oficiale obținute de la Inspectoratul Școlar al regiunii Cernăuți. În toate aceste școli s-a pornit de la o singură clasă cu predarea în ucraineană, iar acum avem ce avem:

8 clase românești cu 82 de elevi vs 14 clase ucrainene cu 273 de elevi la Mămăliga;

10 clase românești cu 156 de elevi vs 1 clasă ucraineană cu 16 elevi la Dranița;

11 clase românești cu 198 de elevi vs 10 clase ucrainene cu 143 de elevi la liceul „Ion Neculce” la Boian – Hlinița;

13 clase românești cu 164 de elevi vs 11 clase ucrainene cu 234 de elevi la Boian;

10 clase românești cu 121 de elevi vs 3 clase cu 33 de elevi la liceul din Costiceni;

14 clase românești cu 233 de elevi vs 5 clase ucrainene cu 67 de elevi la Tărășăuți;

4 clase românești cu 32 de elevi vs 11 clase ucrainene cu 179 de elevi la Vancicăuți;

6 clase românești cu 70 de elevi vs 11 clase ucrainene cu 223 de elevi la liceul nr. 2 din Noua Suliță;

11 clase românești cu 331 de elevi vs 7 clase ucrainene cu 93 de elevi la Dinăuți;

6 clase românești cu 61 de elevi vs 10 clase ucrainene cu 192 de elevi la Răchitna;

ESTE LIMBA, ESTE NAȚIA, ESTE UCRAINA.
Inscripție pe un gard, în limba ucraineană. Cernăuți, 2024

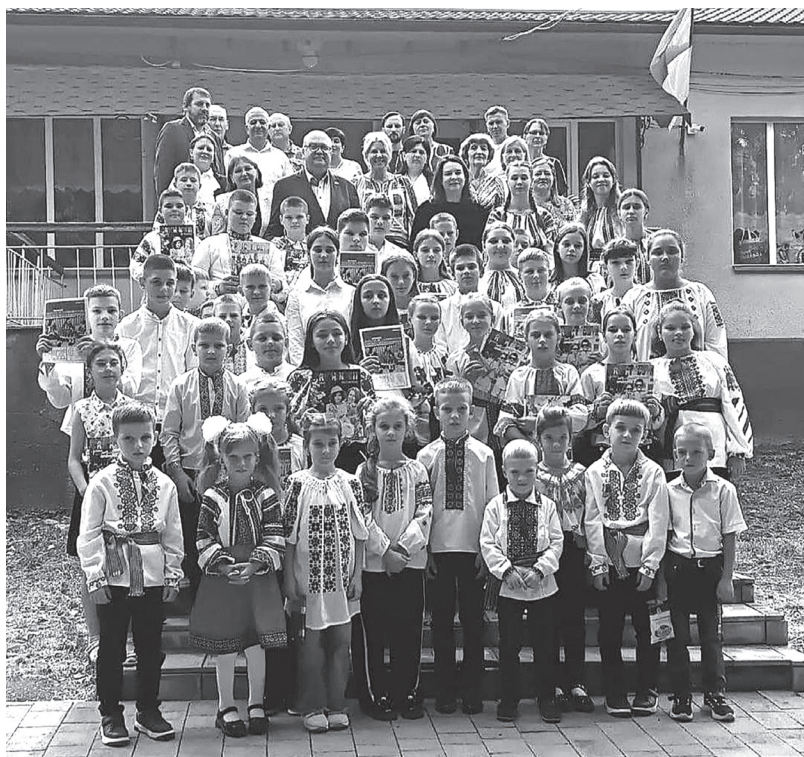
2 clase românești cu 33 de elevi vs 10 clase ucrainene cu 222 de elevi la Marșinți;

9 clase românești cu 341 de elevi vs 1 clasă românească cu 19 elevi la Ropcea.

Pentru a completa dezastrul educațional în limba maternă din fostul raion Noua Suliță, promovat energic de autorități, au fost lichidate școlile cu predare în limba română din Nesfoia și Bălcăuți, acestea din urmă devenind filiale ale liceului din Mămăliga, unde predarea se efectuează, în cea mai mare parte, în limba ucraineană, cu toate că populația românească din aceste localități constituie peste 95%. Amintim aici că este a doua oară când consiliul local Mămăliga desființează aceste școli, după o altă tentativă, taxată în 2017 de instanța supremă de contencios administrativ, prin anularea acelei hotărâri.

În mod evident, fostul raion Noua Suliță, a fost ales ca un poligon de deznaționalizare și datorită factorului moldovenist, populația de aici fiind considerată – prin moștenire de la sovietici – ca moldoveni, adică altceva decât restul populației românești din regiunea Cernăuți. De remarcat și faptul că niciun responsabil de învățământ din cadrul primăriilor acestui fost raion nu cunoaște limba română. Vom observa că, arsenalul pus în mișcare pentru ucrainizarea forțată a școlilor nu are nimic de a face cu buna-credință și onestitatea față de o minoritate națională, pentru ca mai târziu lucrurile să fie prezentate – nici mai mult nici mai puțin – decât a fi voința părinților.

La situația și așa precară a educației în limba maternă mai recent s-a adăugat o altă lovitură – prin reforma în derulare a rețelei școlare și de înființare a liceelor, conform organigramei administrației regionale. Fără a intra în detaliile reformei, necunoscute deocamdată prea bine nici celor care o promovează, mă voi referi la un caz ce frizează absurdul, și anume la refuzul

Școala din Probotești, comunitatea teritorial-administrativă Herța

administrației regionale Cernăuți de a înființa un liceu românesc pentru toate localitățile românești din Valea Siretului (Carapciu, Iordănești, Suceveni, Cupca, Bahrinești). Tocmai aceasta rezultă din răspunsul Alionei Atamaniuc, șef-adjunct al administrației regionale de stat Cernăuți trimis celor doi primari (din Carapciu și Suceveni), și celor șase directori de școli din cele cinci localități, la rugămintea de a deschide un liceu românesc în Carapciu. În schimb, se propune deschiderea unor clase cu limba română de predare în liceele cu predare în limba ucraineană din Storojineț, Hliboca și Pătrăuții de Sus. Eliminarea învățământului liceal din Valea Siretului, cea mai românească zonă din regiunea Cernăuți, și „integrarea” lui în liceele cu predare în ucraineană nu este deloc întâmplătoare; mai degrabă e o diversiune decât un proiect educațional sănătos. Refuzul administrației regionale de a înființa un liceu românesc la Carapciu este cu atât mai de neînțeles în condițiile în care această instituție de învățământ este cea mai performantă dintre cele cu limba română de predare din Ucraina, având frumoase tradiții

de decenii la rând. Concludente sunt măcar două exemple: la punctajul acumulat în timpul bacalaureatului de anul trecut (2023) actualul liceu „Mihai Eminescu” din Carapciu s-a plasat pe locul 3 în regiune și 12 în Ucraina (din peste 13.000 de școli); totodată, din cei cca. 2600 de absolvenți ai școlii medii, iar mai apoi ai liceului din Carapciu cca. 1600 (sau 62,5%) sunt și absolvenți de studii superioare.

Sau, de exemplu, de ce oare ar trebui ca toți viitorii liceeni ai școlilor cu limba română de predare din Mahala, Ostrița și Cotenii să fie „*integrați*” la liceul cu limba ucraineană de predare din Rarancea vecină? La fel, din ce motive liceenii boinceni ar trebui să facă naveta la Cernăuți, pentru a fi „*integrați*” în liceele cu predare în ucraineană din oraș? Sau de ce liceenii celor trei instituții de învățământ cu limba română de predare din Crasna trebuie să fie transportați la liceul cu predare în limba ucraineană din Pătrăuții-de-Sus? Această nouă găselniță, de *integrare prin asimilare*, este potrivnică literei și spiritului obligațiilor internaționale ale Ucrainei și trebuie respinsă ca atare.

Mai sus am văzut deja care este finalul predării bilingve și al claselor paralele. Or, clasele cu limba de predare română din cadrul unităților de învățământ cu predare bilingvă niciodată n-au fost, nu sunt și nu vor fi pe picior de egalitate cu clasele în care se predă în ucraineană, motivele fiind foarte diverse, unele la vedere, altele mai voalate. Astea oare ne dorim și noi? Lipsa unui dialog constructiv între autorități și comunități este vizibilă. Sperăm ca acest proiect al administrației regionale Cernăuți să nu facă parte din faza „*ucrainizării ofensive*” (în continuarea celei „*blânde*”) recent anunțate, cu mult patos, de către Taras Kremini, ombudsmanul pentru protecția limbii ucrainene. Dacă ar fi așa, se încadrează perfect la metodele interzise de cadrul european de protecție a minorităților naționale, parțial agreat și de legislația Ucrainei, dar și de obligațiile internaționale ale acesteia. Ar fi bine ca tocmai acum să-și spună cuvântul mai pronunțat directorii, profesorii, primarii, părinții, dar și – de ce nu? – mediul asociativ, în special Asociația Cadrelor Didactice

de Etnie Română din Ucraina, dar și Consiliul directorilor școlilor cu predare în limbile minorităților naționale, de pe lângă Inspectoratul Școlar al regiunii Cernăuți. Sperăm să nu fie ignorate hotărârile consiliilor locale Ciudei, Crasna, Suceveni, Carapciu, dar și altora, în competența cărora și intră înființarea noii rețele de licee. Trebuie să pledăm cu toată tăria pentru înființarea de licee cu predarea în limba română anume în localitățile românești!

Nu există alternativă dialogului. Autoritățile trebuie să învețe mai bine arta de a-i auzi pe ceilalți. Cu cât mai puternic autoritățile vor înțelege că dreptul forței ar trebui să cedeze în fața forței dreptului, dar și a bunului simț, cu atât mai mult vom avea de câștigat cu toții, indiferent de actorii dialogului. Se impune să le amintim autorităților ucrainene cu mai multă pregnanță că dintre vecinii pe care îi are, România și românii au dovedit faptic că sunt prietenii nr.1 ai Ucrainei. E timpul ca și Ucraina să-și adapteze politicile față de comunitatea românească la noile condiții și să renunțe la practicile de tratare a noastră ca o minoritate a cărei țară înrudită încă ar mai fi dușmanul nr.2, după cum dădeau rezultatele unui sondaj sociologic din Ucraina din 2011. Nu li se pare oare mai marilor zilei că a venit timpul să-și schimbe atitudinea și comportamentul? Cel puțin față de comunitatea românească.

Eugen PATRAȘ – istoric, avocat, publicist, doctor în drept. Absolvent al Facultății de Istorie a Universității de Stat din Cernăuți (1977-1982), al Facultății de Drept a Universității de Stat din Chișinău (1988-1993) și al Facultății de Relații Internaționale a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative București (1995-1997). Studii de doctorat la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1993-1997). Autor al monografiei *Minoritățile naționale din Ucraina și Republica Moldova – statutul juridic* (Cernăuți, Ed. Alexandru cel Bun, 1999) și a mai multor publicații în periodice din Ucraina și România. Membru fondator (în 2013) și vicepreședinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, membru în Comitetul de coordonare al Consiliului Național al Românilor din Ucraina.

УКРАЇНА

Чернівецька обласна державна адміністрація

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

вул. Грушевського, 1; м. Чернівці, 58010; тел. (0380372) 55-29-66, факс (0380372) 57-32-84;

e-mail: uprosn.cv@ukrpost.ua Код ЄДРПОУ 39301337

16.10.2015 № 01-42/2602

На № _____ від _____

Моїсей Аркадій Євгенійович

вул. Сагайдачного, 72, кв. 7

м. Чернівці

58000

Шановний Аркадію Євгенійовичу!

На Ваш інформаційний запит від 23.09.2015 № 42/2803 подаємо наявну в Департаменті освіти і науки облдержадміністрації інформацію про мовну мережу загальноосвітніх шкіл Чернівецької області за запропонованою Вами формою за останні 15 навчальних років, починаючи з 2001/2002 навчальним роком:

Навчальний рік	Загальна кількість шкіл	В них учнів	Кількість румунсько- мовних шкіл	В них учнів	Кількість двомовних шкіл (рум.-укр.)	В них учнів	Кількість 3-мовних шкіл (рум.- рос.-укр.)	В них учнів
2001/2002	458	130268	83	21672	8	1816	1	325
2002/2003	*	*	83	*	*	*		
2003/2004	*	*	82	20837	9	3156	-	-
2004/2005	*	*	82	20245	10	3613	-	-
2005/2006	*	*	81	18937	10	3507	-	-
2006/2007	449	113254	79	18367	12	3385	-	-
2007/2008	*	*	80	18379	11	3367	-	-
2008/2009	450	104 тис.	77	*	13	*	-	-
2009/2010	449	102 тис.	76	14978	13	4942	-	-
2010/2011	446	97972	74	13282	13	*	-	-
2011/2012	*	98643	74	*	13	*	-	-
2012/2013	435	97112	70	12641	15	3853	-	-
2013/2014	431	96319	69	12341	15	3719	-	-
2014/2015	434	96829	66	11420	17	4098	-	-
2015/2016	430	97433	63	11063	18	4181	-	-

*) – немає відомостей.

Разом з цим повідомляємо, що інформація за попередні роки може знаходитися в архіві.

В. о. директора Департаменту

/підпис/

І.Ісепенко

Остафій О.Р., /0372/ 55-18-16

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

вул. М. Грушевського, 1, м. Чернівці, 58700, тел. (0372) 552966, факс 573284,
E-mail: doncv@ukr.net web: http://doncv.gov.ua/ Код ЄДРПОУ 39301337

№ _____ На № _____ Від _____

Заступнику голови румунського
культурологічного центру
«Єудоксіу Гурмузакі» ПАТРАШУ Є.
e-mail: eugen.buc@yahoo.com

На Ваш інформаційний запит від 09.10.2024 № 13 Департамент освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) подає запитану наявну оперативну інформацію:

Двомовні заклади загальної середньої освіти Чернівецької області
з навчанням українською та румунською мовами (2024/2025 н.р.)

№№ з/п	Назва територіальної громади	Назва закладу освіти	К-сть класів	К-сть учнів
1.	Мамалигівська	Мамалигівський ліцей	укр. 14 рум. 8	укр. 273 рум. 82
2.		Драницький ліцей	укр. 1 рум. 10	укр. 16 рум. 156
3.	Боянська	Боянський ліцей «Лідер» імені Іона Некулче	укр. 10 рум. 11	укр. 143 рум. 198
4.		Боянський ліцей №1	укр. 11 рум. 13	укр. 234 рум. 164
5.	Ванчиковецька	Костичанівський ліцей імені Іона Ватаману	укр. 3 рум. 10	укр. 33 рум. 121
6.		Тарасовецький ліцей	укр. 5 рум. 14	укр. 67 рум. 233
7.		Ванчиківецький ліцей	укр. 11 рум. 4	укр. 179 рум. 32
8.	Новоселицька	Новоселицький ліцей №2	укр. 11 рум. 6	укр. 223 рум. 70
9.		Динівецький ліцей	укр. 7 рум. 11	укр. 93 рум. 221
10.		Рокитненський ліцей	укр. 10 рум. 6	укр. 192 рум. 61
11.		Маршинецький ліцей	укр. 10 рум. 2	укр. 222 рум. 33
12.	Сторожинецька	Ропчанський ліцей «Штефан чел Маре ші Сфинт»	укр. 1 рум. 9	укр. 19 рум. 341

Т. в. о. директора Департаменту
Ольга Остафій, /0372/ 525476

Оксана ГРИНЮК

Народному депутату України
Мазурашу Георгію Георгійовичу

Голові Чернівецької обласної ради
Бойко Олексію Сергійовичу

Голові Чернівецької обласної ради
Запаранюку Руслану Васильовичу

КОЛЕКТИВНЕ ЗВЕРНЕННЯ
щодо створення академічного ліцею

Звернутись до Вас, нас змусила стурбованість про те, що на території сіл Купка, Сучевени, Йорданешти, Карапчів, Багринівка, розташованих на території Сучевенської територіальної громади, Карапчівської територіальної громади, Кам'янецької територіальної громади не буде жодного академічного ліцею для учнів з румунською мовою навчання з 2027 року. Просимо розглянути можливість створити академічний ліцей на базі комунального закладу «Карапчівська спеціальна школа», який підпорядкований Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації та розташований на території с. Карапчів Карапчівської територіальної громади.

Приміщення спеціальної школи дозволяють розмістити необхідну кількість класів та обладнати необхідні кабінети з навчальних дисциплін. Для навчання учнів з інших прилеглих громад є можливість облаштування пансіону. Карапчівська спеціальна школа не має перспективи функціонування як спеціальний заклад до 2027 року, а її матеріально - технічна база може бути використана для відкриття академічного ліцею, що надасть можливість здобути профільну освіту учням шкіл з румунською мовою навчання нашої громади та сусідніх громад.

Просимо розглянути можливість передачі закладу у комунальну власність Карапчівської територіальної громади та включити у перелік закладів на базі яких з 2027 року розпочнуть роботу академічні ліцеї.

Щиро вдячні за підтримку та сприяння у вирішенні важливого питання здобуття профільної освіти для учнів закладів з румунською мовою навчання.

Карапчівський сільський голова

Георгій ЛЮТИК

Сучевенський сільський голова

Юліан МІХАЙЛОВИЧ

Директор Карапчівського ліцею

Георгій ФРАТОВЧАН

Директор Йорданештського ліцею

Василь ІОНЕЦЬ

Директор Купського ліцею

Марія ЛАЗУРКА

Директор Купського ліцею №2

Костянтин БОГДАНЮК

Директор Сучевенського ліцею

Штефан СУЧЕВАН

Директор Багринівського ліцею

Михайло АКАТРІНІ

Adresa colectivă a primarilor din Suceveni și Carapciu și a conducerii școlilor din Carapciu-pe-Siret, Iordănești, Cupca, Suceveni și Bahrinești către, deputatul poporului din Ucraina, Gheorghe Mazurașu, către președintele Consiliului regional Cernăuți și către guvernatorul regiunii Cernăuți, prin care solicită deschiderea unui liceu cu limba română de predare în Carapciu, pentru localitățile din Valea Siretului

Svetlana HAUCA

Primii pași ai unui tânăr consiliu pe calea sprijinirii învățământului în limba maternă

Rețeaua instituțiilor de învățământ din regiunea Cernăuți funcționează cu luarea în considerare a componenței naționale a populației, a necesităților și tradițiilor lingvistice și culturale ale acesteia. Conform legislației în vigoare, prestarea de servicii educaționale în instituțiile de învățământ preșcolar și secundar din localitățile cu populație românească este asigurată, de regulă, în limba română. Totodată, în regiune se mai studiază încă două limbi ale comunităților naționale – ebraica (ivrit) și poloneza. În școli, aceste două limbi sunt predate ca materii prevăzute de programă sau ca discipline facultative (opționale), iar în grădinițe sunt aduse la cunoștința preșcolarilor sub formă de elemente de familiarizare.

În luna martie 2023, pentru mai buna administrare a instituțiilor de învățământ secundar general din regiunea Cernăuți, în cadrul Departamentului Educație și Știință al Administrației Regionale de Stat (Administrației Militare Regionale) Cernăuți a luat ființă, ca organ consultativ, Consiliul de directori ai instituțiilor de învățământ general cu predare în limbile minorităților naționale sau cu studierea, ca disciplină separată, a limbilor minorităților (comunităților) naționale. Consiliul are ca obiectiv principal crearea unor condiții organizatorice și juridice mai eficiente pentru implementarea de către reprezentanții minorităților (comunităților) naționale a prevederilor Legii Fundamentale a Ucrainei privind asigurarea învățământului în limba maternă, crearea de condiții optime pentru gestionarea politicilor educaționale regionale, pentru implementarea

metodelor inovatoare de management și, nu în ultimul rând, pentru implicarea pe scară tot mai largă a colectivelor pedagogice din regiune în rezolvarea problemelor urgente din domeniul educației. O sarcină importantă pe care o are de îndeplinit Consiliul e menținerea unui dialog constant cu reprezentanții minorităților (comunităților) naționale etc. Din Consiliu fac parte directori, inclusiv directori-adjuncți din școlile din regiune unde se învață în limba română, precum și din școlile în care se studiază limbile ebraică (ivrit) și poloneză, ca discipline aparte. În raza de acțiune a Consiliului se află școli din 19 comunități teritoriale cu populație minoritară reprezentativă din regiunea Cernăuți.

E de remarcat și faptul că, în cadrul Departamentului Educație și Știință al Administrației regionale funcționează încă două consilii consultative de directori. E vorba de Consiliul de directori ai școlilor de învățământ secundar general și Consiliul de directori ai școlilor din zonele de munte din regiunea Cernăuți.

Întrunindu-se în ședințe, Consiliul ia în discuție problemele acute cu care se confruntă instituțiile cu predarea materiilor școlare în limba română sau instituțiile în care sunt predate, ca materii școlare, celelalte două limbi (ebraica și poloneza) ale minorităților (comunităților) naționale. Spre exemplu, în ședința extinsă, din 2 mai 2023, a fost luată în discuție chestiunea legată de pregătirea școlilor pentru implementarea prevederilor alineatului 6 din articolul 5, „Limba de predare în instituțiile de învățământ secundar general”,

al Legii Ucrainei Nr.463-IX din 16.01.2020 cu privire la învățământul secundar general complet. La ședință au participat șefii autorităților educaționale din comunitățile teritoriale în care funcționează instituții cu limba de predare și instruire română, precum și doamna Lilia Govornean, metodist-formator la Institutul Postuniversitar de Perfecționare a Cadrelor Didactice din regiunea Cernăuți, președintă a Asociației Cadrelor Didactice de Etnie Română din Ucraina și membră a Consiliului reprezentanților asociațiilor obștești ale popoarelor băștinașe și minorităților naționale din Ucraina, de pe lângă Ministerul Învățământului și Științei din Ucraina. În baza rezultatelor discuției au fost făcute propuneri către Ministerul Învățământului și Științei din Ucraina și către Comisia pentru educație, știință și inovare a Radei Supreme a Ucrainei de a suspenda, în perioada legii marțiale din Ucraina, aplicarea prevederilor Legii Ucrainei privind educația reprezentanților minorităților naționale. Aceste propuneri au fost făcute și ca urmare a eșuării punerii în aplicare, ca primi pași de parcurs, a recomandărilor privind implementarea prevederilor articolului 7 („Limba de predare”) din Legea Ucrainei cu privire la educație și, mai cu seamă, a recomandărilor privind elaborarea de noi standarde de stat pentru școlile minorităților naționale.

Luând în considerare Legea Ucrainei din 08.12.2023 cu privire la schimbările aduse anumitor legi ale Ucrainei privind avizul de specialitate al Consiliului European și al organelor acestuia privind drepturile minorităților (comunităților) naționale în anumite domenii, în planul de lucru al Consiliului pentru anul 2024 s-a programat examinarea, în primul trimestru al anului, a particularităților de organizare a procesului educațional în instituțiile de învățământ cu predare în

limba unei minorități (comunități) naționale și în instituțiile de învățământ în care se studiază, ca disciplină aparte, limba unei minorități.

La 01.03.2024, sub îndrumarea Ministerului Învățământului și Științei din Ucraina, în prezența reprezentanților Consiliului European, precum și ai corpurilor diplomatice ale mai multor țări, la Kiev a avut loc o masă rotundă, în cadrul căreia a fost prezentat Planul de parcurs pentru perioada anilor 2023-2037 cu privire la crearea de condiții pentru îmbunătățirea calității educației în limba de stat și în limbile popoarelor băștinașe și ale minorităților (comunităților) naționale în instituțiile de învățământ secundar general din Ucraina. La eveniment a participat și o delegație din regiunea Cernăuți în frunte cu Oleg Drebot, director-adjunct al Departamentului Învățământ și Știință al A.R.S. (A.M.R.) Cernăuți, Natalia Kurysh, director-interimar al Institutului postuniversitar de perfecționare a cadrelor didactice din regiunea Cernăuți, directori ai instituțiilor de învățământ, inclusiv membri ai Consiliului de administrare a instituțiilor de învățământ în care predarea se face în limba minorității sau în care limba minorității este studiată ca materie școlară aparte. Participanții au fost informați despre etapele următoare, adu-

cându-li-se la cunoștință concluziile privind Planul de parcurs și punerea în aplicare a acestuia. În final, a avut loc un seminar cu tema „Aspecte practice ale punerii în aplicare a modelului de educație multilingvă”.

O altă ședință a avut loc la 12.03.2024, la Liceul „Alexandru cel Bun” nr. 6 din Cernăuți, cu participarea directorului Departamentului Învățământ și Știință al Administrației Regionale. S-au discutat mai multe chestiuni, precum: necesitatea formării unei rețele de licee specializate (raportor: A. Vovk, director adjunct al Centrului pentru Calitatea Educației); particularitățile procesului educațional în instituțiile de învățământ cu instruire în limba minorității sau cu studierea limbii minorității ca disciplină separată. Au fost abordate și unele aspecte ale Planului de parcurs pentru crearea condițiilor de îmbunătățire a calității educației în limba de stat și în limbile popoarelor autohtone și ale minorităților (comunităților) naționale în școlile secundare generale din Ucraina. De asemenea, participanții au luat

act de funcționarea instituțiilor de învățământ secundar general din comunitatea Cernăuți, unde există clase cu predare în limba maternă a comunității naționale sau clase în care limba maternă a minorității este studiată ca disciplină aparte, aceste instituții fiind: Liceul Nr. 6 „Alexandru cel Bun”, Liceul Nr. 10, Liceul Nr. 15, Școala gimnazială Nr.1, Școala gimnazială Nr.2 și Școala gimnazială Nr.10 din Cernăuți (raportori: Ion Ignat, Oxana Popadiuk, Olena Rogynska).

La ora actuală abordarea problemelor și aspectelor-cheie, despre care am vorbit mai sus, se află în plină desfășurare.

Svetlana HAUCA este director al Liceului Lider „Ion Neculce” din comuna Boian-Hlinita, regiunea Cernăuți, și președinte al Consiliului de directori ai instituțiilor de învățământ general cu predare în limbile minorităților naționale sau cu studierea ca disciplină separată a limbilor minorităților (comunităților) naționale din regiunea Cernăuți.

Felicia VRÂNCEANU¹*

Românii din Ucraina: de la autoidentificare la păstrarea și promovarea valorilor naționale

Fiecare limbă este un organism viu care se adaptează la schimbările ce au loc în societate și, implicit, într-o anumită cultură. Fără îndoială că acest proces de evoluție/involuție a unei limbi este influențat de o multitudine de factori care acționează în mod diferit asupra acestui organism. În cazul limbii române vorbite în comunitățile românești din Ucraina, ultimele decenii au reprezentat o perioadă dificilă, caracterizată printr-o pronunțată instabilitate socio-politică, ce a determinat schimbări majore la nivelul statutului ei funcțional².

Analizând istoria multiseclară a spațiului geografic locuit de români, se poate afirma că perioadele lungi de absență a unei structuri politice unitare au creat condiții prielnice pentru ca factorii lingvistici și culturali să influențeze în mod fundamental identitatea națională. Această realitate rămâne actuală pentru românii din afara granițelor țării, inclusiv pentru românii din Ucraina. Pentru etnicii români din regiuni precum Cernăuți, Odesa sau Transcarpatia, între limbă și identitate națională există o legătură foarte strânsă. Ideea de națiune nu se asociază, în aceste spații geografice, cu

ideea de stat sau de instituții juridice, ci cu ideea de limbă, cu valorile culturale, precum și cu trecutul istoric. Simțind această acută nevoie de afirmare a propriei identități, membrii comunităților românești acordă o mult mai mare importanță manifestării identității naționale prin activități cultural-artistice, promovând mult mai intens ideea de rezistență prin cultură.

Schimbările social-politice din Ucraina, precum și consecințele războiului de pe teritoriul Ucrainei au influențat și vor influența în continuare în mod semnificativ situația minorităților. Este la fel de evident faptul că aceste schimbări au creat un context social-politic complicat, mai puțin favorabil afirmării identității lingvistice a persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv a reprezentanților comunității românești.

O analiză obiectivă operează cu cifre. Din păcate, statistica demografică oficială din Ucraina nu dispune de date noi, ultimul recensământ având loc în anul 2001. Recensământul care urma să aibă loc în anul 2014 a fost amânat din cauza izbucnirii conflictului armat, iar extinderea acestuia în februarie 2022 a produs o criză demografică ale cărei consecințe sunt greu de preconizat.

Cifrele oficiale, singurele, din păcate, existente în acest moment sunt următoarele: cu aproape 20 de ani, în anul 2001, numărul total al populației Ucrainei reprezenta 48240902 locuitori; dintre aceștia, românii constituiau 0,3% (150989), iar „moldovenii” – 0,5% (258619). Datele aceluiași recensământ de-

1 *Universitatea Națională „Yuriy Fedkovych” din Cernăuți, Ucraina

2 Pentru o analiză a vieții comunității românești din Ucraina, cf. Gheorghe Jernovei, *Limba română vorbită în regiunea Cernăuți (studiu demografic și lingvistic)*, „Glasul Bucovinei”, VIII, nr. 31, p. 93-110; Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut și viitor*, ediția a III-a, Oradea, Editura Primus.

Elevi ai Școlii Nr.10 din Cernăuți (suburbia Roșă)

monstrează că regiunea Cernăuți este cea mai reprezentativă zonă socio-lingvistică româno-fonă din Ucraina, în această regiune locuind 114,6 mii de români și 67,2 mii de „moldoveni”. Alte două regiuni cu număr semnificativ de populație românofonă au fost: Transcarpatia – 32152 de români, moldoveni – 516 și Odesa – 724 de români, moldoveni – 123751. Aceste cifre ne permit să afirmăm că în Ucraina populația românofonă este a treia din punct de vedere numeric.

Fără îndoială că din 2001 și până în prezent aceste cifre s-au schimbat considerabil, scăderea demografică reprezentând un fenomen ce a luat amploare în ultimele decenii. Schimbările produse în Ucraina sunt cauzate nu numai de factori precum numărul nașterilor și al deceselor, migrația, îmbătrânirea populației. În prezent, conflictul armat reprezintă cea mai gravă cauză a scăderii semnificative a populației. În aceste condiții, statistica demografică actuală ne va prezenta o situație total diferită de cea înregistrată în anul 2001. Acest lucru este demonstrat și de recensământul electronic prealabil, efectuat la sfârșitul anului 2019, conform căruia în intervalul 2001-2019 s-a înregistrat o scădere a populației de peste 11 milioane de locuitori

(aproximativ 23%)³. Conform informațiilor din presa ucraineană, se preconizează că în anul 2025 populația Ucrainei va fi de numai 25 de milioane de persoane. Criza demografică va avea consecințe grave și în comunitățile românești din Ucraina.

Comunicarea reprezintă un proces ce presupune interacțiunea psiho-socială a indivizilor; cei implicați în acest proces „trebuie să posede aceeași formă a limbajului articulat, să vorbească aceeași limbă” (Oprea 2008: 17). În comunitățile multietnice situația este mai complicată, deoarece, de cele mai multe ori, vorbitorii nu stăpânesc în egală măsură limbile vorbite de membrii comunității. În astfel de cazuri, distribuția funcțională a limbilor este influențată de o serie de factori (atât obiectivi, cât și subiectivi), care pot influența în mod pozitiv sau negativ statutul funcțional al limbilor.

În Ucraina, în zonele locuite de români, plurilingvismul reprezintă un fenomen frecvent întâlnit, o perioadă îndelungată aici vorbindu-se cel puțin trei limbi: româna, rusa și ucraineana. Bineînțeles că nu toți vorbitorii

³ <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/23/infografika/suspilstvo/porivnyuyemo-dani-perepysu-naseleniya-ukrayiny-2020-2001-rokiv>

stăpânesc în egală măsură cele trei limbi, de cele mai multe ori observându-se o anumită „specializare”: limba română predomină în mediul familial, în timp ce rusa și ucraineana au fost o perioadă îndelungată utilizate îndeosebi în mediul profesional. În ultimii ani, la nivel legislativ s-au luat o serie de măsuri care au ca principal obiectiv întărirea pozițiilor limbii ucrainene ca limbă de stat, fiind evident faptul că există în continuare un mare număr de vorbitori, etnici ucraineni, care preferă să comunice în limbă rusă și nu în limba ucraineană.

În orice mediu plurilingv există o serie de factori care influențează nivelul competențelor lingvistice: vârsta, studiile, gradul de auto-identificare etnică, mediul social, profesia etc. În zonele cu populație românofonă din Ucraina se poate observa că unele persoane vorbesc fluent doar limba română, celelalte două limbi fiind stăpânite doar la nivelul receptării mesajului, nu și la nivelul formulării de mesaje (este cazul persoanelor în vârstă). Numărul acestor persoane este însă redus, cei mai mulți etnici români fiind cel puțin bilingvi. Se observă totuși o anumită repartizare: o mai mare valoare socială o au limbile ucraineană (ca limbă de stat) și limba rusă; limbii române i se acordă o mai mare valoare individuală, fiind cu preponderență utilizată în familie sau în biserică⁴.

În regiunea Cernăuți există o serie de localități în care cei mai mulți locuitori au declarat că limba maternă este româna: Becești (Herța) – 99,3%, Mihoreni/Petrașivka (Herța) – 98,9%, Buda Mare (Herța) – 98,7%, Buda Mică (Herța) – 98,6%, Târnuca (Herța) – 98,4%, Hrețka (Herța) – 98,3%, Mogoșești/

Românce din Maramureșul istoric, regiunea Transcarpatică

Bairachi (Herța) – 98,1%, Pasat (Herța) – 98,1%, Stănești (Hlyboca/Adâncata) – 98,1%⁵. În astfel de localități, limba română este predominantă nu numai în familie sau în serviciul religios. Învățământul preuniversitar încă se desfășoară în limba maternă, în limba de stat desfășurându-se, în principiu, doar lecțiile de limbă și literatură ucraineană. Însă în multe dintre localitățile cu populație română, procesul didactic are loc în ambele limbi, deoarece în școlile cu predarea în limba română nu există cadre didactice care să asigure predarea tuturor disciplinelor în limba maternă. De asemenea, nu toți copiii din astfel de școli cunosc limba română, existând tendința de transformare a acestor instituții în unități de învățământ „mixte”. Noua lege a învățământului din Ucraina asigură inițial predarea în limba maternă doar în învățământul primar, urmând ca din clasa a cincea numărul orelor alocate studiului în limba română să scadă semnificativ. Deși în ultima perioadă s-a renunțat la o serie de prevederi care afectau în mod negativ situația limbii române în învățământul preuniversitar, se preconizează ca până în anul 2027 să se producă o restructurarea a sistemului liceal care ar putea să aibă drept consecință scăderea semnificativă a numărului liceelor în care predarea să se facă în limba maternă.

⁴ Aceste observații se bazează pe o serie de interviuri și anchete lingvistice efectuate în perioada 2000-2002 în regiunea Cernăuți. Cf. F. Vrâncianu, *Limba și cultura română în Ucraina: tradiții și perspective în The Romanian Language and Culture: Internal Approaches and External Perspectives*, proceedings. Edited by Luminita Botosineanu and Ofelia Ichim, Roma, Aracne Editrice, Italia, 2015, p. 515-525.

⁵ Conform datelor recensământului ce a avut loc în Ucraina (2001).

Români din sudul Basarabiei discutând despre educația în limba română în școlile comunităților românești

Viața cotidiană oferă persoanelor din localitățile cu populație majoritar română o serie de repere identitare, care influențează în mod favorabil procesul de autoidentificare. Fiecare locuitor al unei astfel de comunități își asumă în mod conștient sau inconștient valorile unui anumit spațiu cultural, având, astfel, un rol esențial în definirea propriei identități. Însă numărul unor astfel de comunități se micșorează treptat, deoarece în ultimii ani, în Ucraina, a fost creat un cadru legislativ mai puțin prielnic promovării limbilor minorităților naționale. Absența resurselor bugetare, precum și problemele grave referitoare la securitatea națională constituie factori care au influențat și continuă să influențeze în mod negativ păstrarea sentimentului apartenenței la grupurile etnice minoritare.

S-a vorbit despre o mentalitate post-sovietică, specifică celor care considerau rusa o limbă de prestigiu, în detrimentul limbii materne. Procesul de îndepărtare de valorile culturii naționale s-a desfășurat într-un ritm constant și a vizat, practic, toate etniile care intrau în componența Uniunii Sovietice. Acest lucru s-a răsfrânt și asupra limbii ucrainene și asupra limbii române sau asupra limbilor celorlalte etnii. În ultimii ani măsurile de revigorare a limbii ucrainene, care în prezent are posibilitatea să-și reîntre în drepturi ca limbă de stat, afectează într-un ritm mult mai rapid limbile minorităților naționale. Populația românofonă

din acest spațiu geografic se confruntă cu o serie de probleme ce vor pune la încercare în viitorul apropiat atât „durabilitatea” valorilor culturii române, cât și capacitatea membrilor comunității românești de a se adapta la noua situație creată. Este vorba pe de o parte de tendința de consolidare a limbii ucrainene ca limbă de stat, precum și de accentuarea procesului de preluare a unor valori culturale străine în detrimentul culturii naționale. Statutul limbii și culturii române din Ucraina poate fi influențat de o serie de factori care ar putea remodela cadrul socio-cultural.

Unul dintre factorii cei mai importanți este micșorarea numărului de școli cu predarea în limba română, precum și a numărului de ore alocate studierii în limba română. Există o legătură strânsă între modul în care este organizat sistemul educativ și reducerea / amplificarea formelor de viață culturală și artistică⁶. De la școala contemporană societatea așteaptă astăzi totul: să transmită tinerilor o cunoaștere acumulată de-a lungul secolelor, să-i ajute să se adapteze la o realitate în continuă transformare și să-i pregătească pentru un viitor larg imprevizibil. Instituțiile de învățământ cu predarea în limba minorităților au nu numai funcția de a asigura forța de muncă pentru diverse sectoare de activitate, ci și de a forma capacitatea de adaptare la un mediu plurilingv, de a găsi cele mai potrivite soluții pentru păstrarea și promovarea limbii, a culturii naționale. Din păcate din cele peste 90 de școli care existau în anii '90, în prezent în regiunea Cernăuți numărul lor abia depășește cifra de 50. Unele școli au deja statut de școli „mixte”, altele au fost închise.

Localitățile în care nu mai există școli cu predarea în limba română demonstrează că absența contactului cu varianta standard a

⁶ Pentru o analiză a problemei, cf. Sprachliche Identität – ein aktuelles Problem in Czernowitz? în *Sprachpolitik und Sprachkonflikte in der Ukraine, Republik Moldau und Georgien*, Vasile Dumbrava, Dominika Rank (Hg.), Moldova-Institut Leipzig, 2018, p. 41-46.

limbii (asigurată prin participarea la un proces educativ ce se desfășoară preponderent în limba română) reprezintă un factor negativ. Tinerii cunosc doar varianta vorbită a limbii, care se îndepărtează tot mai mult de norma literară, preluând multe elemente din limbile cu care intră în contact. Tot mai multe elemente străine își fac simțită prezența în discursul cotidian, alterând îndeosebi structura fonetică și lexicală. Dacă fenomenul are un caracter sporadic, atunci soluțiile sunt la îndemâna tuturor: în primul rând conștientizarea repartizării funcționale a limbii. Individul vorbitor trebuie să utilizeze în mod adecvat, în funcție de cadrul comunicațional, acea variantă a limbii care asigură atingerea scopului comunicativ. Această soluție este aplicabilă în cazul celor care, evident, stăpânesc la nivelul necesar atât limba maternă, cât și limba ucraineană ca limbă de stat sau (în cazul regiunii Cernăuți, și nu numai, și a limbii ruse, care continuă să fie folosită). Este vorba de cele mai multe ori despre tineri care își fac studiile în alte instituții de învățământ decât cele cu predarea în limba română, persoane care își desfășoară activitatea în domenii în care se vorbește o altă limbă decât româna, persoane din familii mixte care în diverse situații sunt nevoite să utilizeze o altă limbă decât româna. Bineînțeles că acest fenomen are implicații asupra conservării și afirmării identității culturale a celor în cauză, ei manifestând o oarecare înstrăinare de propria cultură, ca reflex al voinței de adaptare la un alt mediu lingvistic.

Rezolvarea acestor probleme presupune abordări noi, în contextul social-politic al vremii: adoptarea și aplicarea în Ucraina a legislației europene care ar putea să asigure utilizarea limbii materne în diferite domenii ale vieții sociale, alături de limba ucraineană ca limbă de stat; existența unui sistem informațional în limba maternă care să corespundă nevoilor omului modern, care nu mai citește ziare, ci este un frecvent utilizator al platformelor de comunicare online; existența unor instituții de învățământ (preuniversitar, universitar) care să corespundă idealului educațional, educarea în familie și în școală a sentimentului responsabilității față de valorile culturii naționale.

În Ucraina, în fiecare dintre cele trei regiuni cu populație compactă românofonă – Cernăuți, Transcarpatia și Odesa – există și o serie de factori specifici care caracterizează fiecare arie lingvistică amintită: apropierea sau îndepărtarea de granițele României, fenomenul migrației temporare provocat de necesitatea găsirii unui loc de muncă, atitudinea față de așa-zisa „limbă moldovenească”, accesul la instituții de învățământ și la mijloace de informare în limba maternă ș.a. În aceste condiții, soluțiile problemelor existente sunt variate și trebuie adaptate la specificul fiecărei regiuni.

Bibliografie

1. Jernovei 2001: Gheorghe Jernovei, *Limba română vorbită în regiunea Cernăuți (studiu demografic și lingvistic)*, „Glasul Bucovinei”, VIII, nr. 31, p. 93-110.
2. Oprea 2008: Ioan Oprea, *Comunicare culturală și comunicare lingvistică în spațiul european*, Iași, Institutul European, 2008.
3. Popescu, Ungureanu 2010: Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut și viitor*, ediția a III-a, Oradea, Editura Primus, 2010.
4. Vrânceanu 2015: Felicia Vrânceanu, *Limba și cultura română în Ucraina: tradiții și perspective în The Romanian Language and Culture: Internal Approaches and External Perspectives, proceedings*. Edited by Luminita Botosineanu and Ofelia Ichim, Roma, Aracne Editrice, Italia, 2015, p. 515-525.
5. Vrânceanu 2018: Felicia Vrânceanu, *Sprachliche Identität – ein aktuelles Problem in Czernewitz? in Sprachpolitik und Sprachkonflikte in der Ukraine, Republik Moldau und Georgien*, Vasile Dumbrava, Dominika Rank (Hg.), Moldova-Institut Leipzig, 2018, p. 41-46.

Felicia VRÂNCEANU este conferențiar la Catedra de Filologie Română și Clasică, Facultatea de Filologie a Universității Naționale Yurii Fedkovici, Cernăuți (Ucraina). Deține un doctorat în filologie (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași). Domeniile sale de interes includ sintaxa limbii române, sociolingvistica, traductologia, comunicarea interculturală, analiza discursului.

Minu PAVALACHI

Comuna Herța și instituțiile ei de învățământ

Filosoful Emmanuel Kant spune undeva că omul nu poate deveni om decât prin educație. În tratatul său despre pedagogie, Kant subliniază că „omul este singura ființă care trebuie educată pentru a deveni om; omul nu este altceva decât ceea ce face educația din el; educația este cea care face deosebirea dintre om și celelalte creaturi, ea este cea care prefăce animalitatea în umanitate”.

Problema educației este strâns legată de problematica societății actuale, educația fiind una din problemele cu care se confruntă societatea datorită schimbărilor din ultima perioadă, determinate de progresul științei, dar și a tehnologiei. Procesul educațional include diverse aspecte legate de dezvoltarea psihică și socială a omului, conducând astfel la integrarea individului în societate. Școala rămâne una dintre cele mai importante instituții în care se poate realiza educația, oferind un mediu bun pentru deprinderea capacităților de integrare a individului.

Dacă luăm în considerație schimbările și reformele teritorial-administrative realizate în ultimii ani în Ucraina, putem spune că Herța este o comună tânără. E un teritoriu format din mai multe sate, în care locuiesc 98% români, reprezentând inima și sufletul românilor din Ucraina. Această particularitate a noii unități teritorial-administrative trebuie luată în considerare la descrierea situației școlare din cadrul comunei.

În comuna Herța funcționează 12 școli, inclusiv 6 licee cu predare în limba română. Avem în vedere: Școala de bază „Vasile Bogrea” din Târnauca, cu 16 clase, în care învață 281 de

elevi (director – prof. Ion Cibotaru), Liceul Petrașivca (cu denumirea istorică Mihoreni), având 15 clase și 276 de elevi (director prof. Gheorghe Lupu), Liceul Bairachi (cu denumirea istorică Mogoșești), având 13 clase și 250 de elevi (director interimar Arcadie Muraru, directorul titular, Apachiței Constantin, fiind mobilizat pe front), Liceul Hrețca, care funcționează și cu statut de școală de bază, având 11 clase și 182 de elevi (director Larisa Miron), Liceul Molnița, având 13 clase și 222 de elevi (director Dumitru Jitarașu), Liceul „Gheorghe Asachi” din Herța, având 13 clase și 216 elevi (director Marina Maftei), Liceul nr.1 din Herța, cu predare în limba ucraineană, având 17 clase și 308 de elevi (director Larisa Jitarașu).

În comună mai avem și cinci gimnazii cu predare în limba română: Gimnaziul „Ion Gherman” din Satu Mare, cu 9 clase și 158 de elevi (director – prof. Maria Buga), Gimnaziul din Probotești, cu 9 clase și 99 de elevi (director interimar – prof. Costea Lilia), Gimnaziul din Culiceni, cu 9 clase și 79 de elevi (director – prof. Angelica Todorean), Gimnaziul din Pidvalne (Becești), cu 9 clase și 78 de elevi (director – prof. Nina Albu), Gimnaziul din Movila, cu 9 clase și 24 elevi (gimnaziul se află în stadiu de reformare din cauza numărului mic de elevi).

Pentru ciclul preșcolar avem cinci grădinițe, dintre care patru cu procesul educațional în limba română: Grădinița din Molnița, cu 55 de preșcolari (director – Tatiana Aștefculesei), grădinița din Târnauca, cu 34 de copii (director – Maria Surdu), Grădinița din Petrașivca (Mihoreni), cu 54 de copii (director – Rodica

Ciurciun), Grădinița din Lunca, cu 47 de copii (director – Alina Chiaburu) și Grădinița din Herța, cu limba ucraineană de educație (director – Ada Ceahlău), frecventată de 92 de copii.

Din categoria de instituții extrașcolare face parte Școala Sportivă „Olimp”, cu secții de volei, fotbal și baschet (director – Gheorghe Tincu), Școala de Creație, cu secții de poezie, turism și desen (director – Ion Pintilei) și Centrul pentru Incluziune din Herța (director – Liudmila Cuti).

În procesul de educație sunt implicate 312 cadre didactice cu studii superioare, dintre care 99% sunt români. În total, în comună avem 2176 de elevi, dintre care 98% sunt români, restul 2% ucraineni. Mai frecventează instituțiile de învățământ din comună și 23 de elevi refugiați din estul Ucrainei.

Trebuie de menționat că marea majoritate a elevilor din școala cu predare în limba ucraineană sunt de etnie română (90%), la fel este situația și cu educația în grădinița cu educație în limba ucraineană, unde preșcolarii de etnie română constituie 90%. Acest fapt se datorează părinților care doresc ca copiii lor să primească un proces educațional în limba de stat și nu în limba maternă. În instituțiile școlare cu predare în limba ucraineană, nu se predă, ca disciplină școlară, limba română. Aici nu există nici măcar un curs facultativ de limbă și literatură română.

Legea educației permite menținerea procesului de educație în limba maternă, exceptând trei materii: limba și literatura

ucraineană, istoria Ucrainei și apărarea Ucrainei (întreținerea premilitară obligatorie). Școlile românești sunt asigurate gratuit din partea statului cu manuale în limba română. Începând însă cu data de 24 februarie 2022, când a pornit agresiunea rusă, elevii români, la fel ca și elevii ucraineni, nu au mai primit manuale actualizate conform reformei „Noua școală ucraineană”. Fiind afectate de lipsa de curent electric, tipografiile au încetat să mai onoreze comenzile pentru manuale. Dar în anul curent, situația s-a schimbat și, la începutul anului școlar 2024/2025, toți elevii din clasele a V-a și VI-a au primit manuale actualizate, conform legii, iar elevii din clasa a VII-a au fost asigurați în proporție de 80% cu manuale noi. Ministerul Educației și Științei are grijă să pună la dispoziția școlilor manualele necesare studiului.

Acum procesul de educație trece printr-o perioadă de reforme, un obiectiv central fiind reorganizarea învățământului liceal. Prevederile legale, sub acest aspect, sunt deosebit de restrictive, afectând în egală măsură atât școlile românești, cât și școlile ucrainene. Pentru a înțelege mai bine noile prevederi legale, se impun unele precizări. Astfel, art.32 din Legea Ucrainei cu privire la învățământul general completează reglementează rețeaua instituțiilor de învățământ general care se formează cu luarea în considerare a situației sociale, economice și demografice, a necesităților culturale, educaționale și a nevoilor comunităților teritoriale și/sau ale societății. De aseme-

Școala din Târnuța, comunitatea teritorial-administrativă Herța

nea, pentru a fi creat un liceu este obligatorie funcționarea a câte cel puțin două clase de a X-a, a XI-a și a XII-a), cu un minim de 50 de elevi. E adevărat că, în prezent, se pregătesc schimbări în legislație, în sensul admiterii a 4 clase, cu un minim de 100 de elevi fiecare clasă, și cu includerea obligatorie a trei profiluri de studiu. Conform acestei reforme, comunele din Ucraina sunt puse în situația să micșoreze numărul de licee, fiindcă nu vor putea asigura toate condițiile prevăzute de legea în cauză. În acest sens, noua lege afectează și situația școlară din comuna Herța. Pentru comuna Herța, numărul mediu de circa 200 de elevi, pe clase de liceu, în comună, permite formarea unui liceu cu predare în limba română. Deci, Liceul „Gheorghe Asachi” din orașul Herța are toate șansele să rămână funcțional și sub incidența noii legi. Se pare însă că, dacă nu vor interveni careva modificări, acesta va fi unicul liceu în comună.

Care e situația reală a Liceului „Gheorghe Asachi” din Herța? Acest liceu are o bază materială bună. Mă refer, în mod special, la căminul școlii, care poate asigura cazarea elevilor din satele mai îndepărtate. Numărul elevilor la acest liceu a crescut în ultimii ani, datorită muncii explicative pe care cadrele didactice au depus-o în relația cu părinții, în special cu părinții elevilor din clasa întâi. Mulți părinți au dorit ca și copiii lor să învețe la școală în limba română. La ora actuală, acest liceu este școala cu cele mai bune performanțe din întregul areal care odinioară cuprindea teritoriile fostului raion Herța, cu rezultate frumoase la olimpiadele regionale și la testarea independentă, după absolvirea studiilor liceale (echivalentul bacalaureatului din România). Am spus din fostul raion Herța, pentru că în baza reformei teritorial-administrative din 2021, acest raion a fost divizat în două mari comune: Herța și Ostrița. Dar să revin la gradul de performanță al elevilor liceului. Eleva Loredana Ivașcu a obținut, spre exemplu, un punctaj maxim (200 puncte) la limba și literatura ucraineană, precum și la istoria Ucrainei. Elevii care vor să facă performanță, pot face acest lucru și într-o școală cu limba română de predare. Problema nu constă în limba de predare, ci în seriozitatea cu care elevul înțelege să însușească

programa școlară (ea, în linii mari, e aceeași pentru toate școlile din Ucraina). Liceul „Gheorghe Asachi” are și o bună cooperare cu Mica Academie Bucovineană de Științe, frecventată de elevi și studenți. Și sub acest aspect, la susținerea lucrărilor științifice în astfel de domenii ca biologia, geografia, chimia și istoria, elevii herțeni care urmează școala cu predarea în limba română se plasează pe primele locuri.

Situația din învățământ este condiționată și de situația demografică din regiune, care s-a complicat substanțial în perioada războiului. Multe familii s-au strămutat cu traiul peste hotare, ceea ce ne împiedică să menținem numărul de școli pe care l-am avut până în anul 2022. Scolile primare din cătunele ce aparțin localităților Târnuța și Hreățca au fost temporar închise din cauza numărului foarte mic de elevi (5-7 elevi). Această situație s-a agravat în vara anului 2024, când am fost nevoiți să închidem, la Gimnaziul din Movila, clasele întâi, a cincea, a șasea, a șaptea, a opta și a noua. Acest gimnaziu a rămas cu doar de 23 de elevi (câte 3-4 elevi în clasă). Legea educației interzice, de la 1 septembrie 2024, să se deschidă clase cu un număr mai mic de 5 elevi. Pe de altă parte, copiii care își fac studiile peste hotare, unde s-au strămutat, fie și temporar, nu pot să facă studii online din cauză că orele de curs peste hotare sunt la aceeași oră ca și în Ucraina. Drept urmare, am fost nevoiți să închidem 18 clase în comună, fapt care a condus la o micșorare drastică a numărului de ore și de profesori. Comparativ cu anul anterior de învățământ, numărul elevilor din comună în anul de învățământ 2024/2025 s-a micșorat cu 168 de elevi.

În vremuri complicate și problemele sunt tot mai complicate. Ele apar la tot pasul. Rolul educativ al instituției școlare în clasă cedează tot mai mult teren altor medii educaționale, în special mediului on-line. Suntem însă obligați să nu uităm nicio clipă faptul că misiunea sacră a școlii este de a-l învăța pe copil să iubească, nu doar de „a-l învăța să învețe”. Sfântul Augustin zicea: „iubește – și apoi fă ce vrei”.

Minu PAVALACHI este inspector-șef pentru învățământ, tineret și sport în cadrul primăriei Herța.

Vera TODORIUC

Școala – luminos și binecuvântat lăcaș

*Nu zidurile fac o școală,
Ci spiritul ce domnește într-însa.
Regele Ferdinand I*

Școala veche din suburbia Roșă (astăzi Gimnaziul nr. 10) stă falnică de 208 ani pe un loc pitoresc de la periferia orașului Cernăuți. Lăcaș luminos și binecuvântat. Templu de cunoștințe și educație... Aici domnește mărețul Cuvânt Românesc... Aici călătoresc în lumea cunoștințelor copiii dornici de carte... Aici se seamănă în sufletele copiilor adevărul, frumosul și tot ce este bun și sfânt. Aici se cultivă dragostea de țară, neam și grai. Din această sursă inepuizabilă de cunoștințe, ani la rând s-au adăpat generații de tineri, care apoi au pășit pe drumul aflării rostului în viață, fiecare găsindu-și locul sub Soare.

Pe parcursul istoriei sale, această instituție de învățământ a educat personalități cunoscute nu numai în Bucovina, dar și departe de hotarele ei: diplomați, oameni politici, maștri ai cuvântului, scriitori și jurnaliști, oameni de știință și cultură, cadre didactice, pictori, arhitecți, medici, oameni de afaceri și reprezentanți ai altor profesii nobile. E pe drept cuvânt o școală cu bogate și frumoase tradiții istorice și culturale, o călăuză pentru destinul fiecărui discipol de ieri, de azi și de mâine...

Acum gimnaziul are 9 clase, 18 învățători și profesori, dintre care cinci dețin titlul de profesor-metodist (*Alexandru Rusnac, Angela Moraraș, Cornelia Medvedi, Rodica Reabco, Vera Todoriuc*), doi sunt distinși cu

insigna „Eminent al învățământului din Ucraina” (*Victor Caraștefan, Vera Todoriuc*), patru au câștigat concursul „Profesorul anului” (*Alexandru Rusnac, Angela Moraraș, Reghina Bucaciuc, Cristina Ceahoreanu*), cinci sunt laureați ai Premiului „Iurii Fedkovici” (*Alexandru Rusnac, Vera Todoriuc, Angela Moraraș, Cornelia Medvedi, Rodica Reabco*). Școala a ieșit învingătoare în concursul pe țară „Liderii învățământului și științei din Ucraina”, a fost distinsă cu medalia concursului și cu diploma “Pentru merite deosebite în educația generației tinere” a Ministerului Învățământului și Științei al Ucrainei. E îmbucurător și faptul că șapte din cele 18 cadre didactice (38%) sunt absolvenți ai acestei instituții de învățământ.

Noile tehnologii informaționale coroborate cu noile metode de predare a materiilor școlare aduc rezultate îmbucurătoare în testarea de stat, elevii gimnaziului acumulând punctajul maxim la istoria Ucrainei și rezultate frumoase la matematică, biologie, chimie, la limba engleză și la limba ucraineană. Ani de-a rândul, elevii școlii sunt învingători în etapele II și III ale olimpiadelor la limba și literatura română, limba și literatura ucraineană, tehnologii informaționale, chimie, obțin premii, câștigând concursuri de creație la limba și literatura română, limba și literatura ucraineană, fizică, astronomie, ecologie, turism, la concursuri de artă plastică, etc.

În diferite perioade ale istoriei sale, școala a fost condusă de profesori iscusiți. De 17 ani la cârma instituției stă domnul Alexandru

Rusnac, profesor de fizică și matematică, conducător energic, optimist, cu multe aspirații și mari perspective. În perioada directoratului său s-a creat un colectiv unit de pedagogi talentați și harnici, adevărați profesioniști, cabinetele școlare au fost dotate cu echipamente noi, școala schimbându-și și aspectul exterior. Un director de școală trebuie să fie și un bun gospodar. E crezul profesorului Rusnac. Sub îndrumarea sa s-au efectuat reparații complexe în toată clădirea. Au fost schimbate ușile și geamurile, mobilierul în sălile de clasă. Acum școala are posibilitate să funcționeze normal chiar și în situații de criză, fiind asigurată cu curent electric din surse proprii. E cald, luminos și confortabil în gimnaziu...

Întrucât în condițiile actuale, ocrotirea și păstrarea sănătății și a vieții membrilor procesului educațional este o sarcină de primă urgență, în școală au fost reparate și amenajate sălile de adăpost. Cu mare regret, astăzi încă funcționăm sub semnalele înfiorătoare ale

alarmei aeriene, căci războiul, deși e cu frontul în altă parte, se face simțit și aici. În gimnaziu avem copii din familii de refugiați de pe teritoriile aflate în focul războiului. Acești elevi nu cunosc limba română, dar o învață cu sârguință, sunt stresați și au nevoie de atenție deosebită din partea colegilor și a celor maturi.

De doi ani funcționăm cu statut de gimnaziu. Dar ne bucură faptul că în ultima vreme numărul copiilor care vin să învețe în școala noastră a început să crească. Și avem speranța că acest Templu de cunoștințe și educație, care este Gimnaziul nr. 10 de la Roșă, își va urma traseul temerar, iar Lumina pe care a generat-o și o generează va fi și în continuare cea de Adevăr, Demnitate și Credință. Sperăm la pace și la un viitor mai bun.

Vera TODORIUC este profesoară de limba și literatura română și universală la Gimnaziul nr. 10 din Cernăuți (suburbia Roșă).

Ziua păcii. Școala Nr.10, Rosa, 20 septembrie 2024

Arcadie Suceveanu și poezia care transcende vârsta

Plasată, de obicei, la periferia literaturii, ca un produs minor, prea puțin relevant pentru genul liric, poezia pentru copii, dacă e scrisă cu har și competență, este, de fapt, o mare artă. Minimalizarea ei nu numai că nu se justifică sub aspect estetic, ci se lasă și cu mari pierderi pentru societate. Or, poezia pentru copii, pe lângă faptul că-i înveselește pe micii cititori, delectându-i, îi mai și educă. Și nu doar sub aspect estetic, ci sub toate aspectele formării viitoarei personalități. Pe lângă faptul că le trezește gustul pentru frumos, ea mai are și capacitatea să-i ajute la însușirea cunoștințelor, să le trezească interesul pentru materiile școlare. Căci este apanajul poeziei pentru copii de a se juca ingenios, creativ, inspirat cu literele, cifrele, noțiunile elementare, pe care micii cititori, ajunși pe băncile școlii, abia încep să le cunoască. Coroborată cu ludicul, consubstanțial poeziei, știința de carte înaintază mai ușor. În același timp, copilul prinde dragoste pentru arta cuvântului și, când ajunge în clasele superioare, ia altfel contact cu poezia marilor clasici, o receptează mai ușor, îi înțelege mai profund mesajul. Familiarizat cu poezia încă din clasele mici, el va trăi fiorul emoției estetice care-l va apropia de poeticitatea revelatoare, cea care mișcă mesajul către adevărata sa înțelegere. Poezia pentru copii este trambulina necesară saltului performant spre marea literatură.

Puțini scriitori își încep cariera literară cu texte scrise pentru cei mici. Majoritatea preferă să scrie mai întâi pentru cei mari. La fel a făcut și Arcadie Suceveanu. Numai că titlul

volumul său de început, *Mă cheamă cuvintele* (Ujgorod, Ed. Carpați, 1979), poate fi citit și ca un apel adresat copilului. Pentru că este în logica copilului, în felul lui de a fi, să se lase captat de cuvinte, pe care le percepe ca pe niște prietene de joacă, stabilind cu ele o relație specială, deosebită, alta decât cea stabilită de codul limbii. Nefiind o carte pentru copii, dar având formulată în titlu chemarea cuvintelor pentru micul lor prinț, primul volum al tânărului Arcadie Suceveanu lasă deschisă poarta viitoarelor volume dedicate în mod expres copiilor. Acestea vor veni mai târziu, după ce poetul va pleca din Bucovina la Chișinău, unde în vara anului 1979 va începe munca de redactor în Redacția de literatură

*Arcadie Suceveanu oferă o carte unei tinere cititoare
din Suceveni, satul său de Baștină*

pentru copii și adolescenți a Editurii „Literatura Artistică” (ulterior Hyperion). Acolo, având în față întregul tablou al literaturii pentru copii din Republica Moldova și (re)familiarizându-se într-un mod mai deosebit cu acest gen de poezie, Arcadie Suceveanu se va simți, chemat de cuvinte, să facă saltul invers, de pe trambulina poeziei pentru adulți către poezia în care micul prinț îi aștepta venirea. Poetul dă curs acestei chemări și, la 8 decembrie 1981, debutează, în noua sa ipostază, cu un grupaj de versuri, în unica gazetă din Chișinău adresată tinerilor cititori, care, în pofida titlului pe care-l avea, „Tânărul leninist” (azi „Florile Dalbe”), era parcă ceva mai liberală și ducea lipsă de poezii de bună calitate, cu priză la copii. Îndemnat de colegii de breaslă, cu vechime în domeniu, Ion Gheorghită, venit și el odinioară din Bucovina, și Ion Hadârcă (șeful redacției unde lucra poetul), Arcadie Suceveanu face primele încercări în arta scrisului pentru copii, mergând oarecum pe urmele mentorului său din Cernăuți, Vasile Levițchi, care, întrebând de discipolii săi cum a ajuns să scrie poezie, le-a răspuns tranșant: „Am văzut ce scriu alții și am zis, așa pot să scriu și eu, și am început să scriu”. Or, Arcadie Suceveanu a demonstrat că poate nu numai să scrie, dar și să performeze în domeniu. Acum el este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori pentru copii din întreg spațiul limbii române, tradus masiv în alte limbi, autor a circa șaptezeci de cărți (unele apărute în colecții), laureat al mai multor premii naționale și internaționale.

Prima sa carte de versuri pentru copii, „A fugit melcul de-acasă”, a apărut în 1984, la doi ani după ce publicase la Chișinău al doilea volum de poezii pentru adulți, „Țărnuț de echilibru” (1982). De acum înainte, cărțile scrise pentru cele două categorii de cititori – minori și adulți – vor apărea alternativ.

Dar faptul că poetul a îmbrățișat, la vremea respectivă, ideea scrisului pentru copii are și o explicație extra-literară. Părăsirea Bucovinei și stabilirea poetului la Chișinău nu fuseseră deloc pe placul ideologilor comuniști din Cernăuți, organele locale de partid și de securitate trimițând mereu semnale omologilor basarabeni să facă tot ce le stă în puteri pentru a-i

zădărnici poetului cariera literară și a-l scoate din serviciu. Hărțuit de autorități, fără casă, fără stabilitate la locul de muncă, fără onorarii din presă (ca să nu aibă probleme, redactorii de reviste se cam fereau să-l publice), cu familia pe drumuri, cu copilul mutat de la o școală la alta, poetului îi venea greu să reziste. În aceste condiții, el găsește loc de scăpare în poezia pentru copii, care tocmai avea căutare din partea publicațiilor mai puțin ideologizate. Era și bine plătită. Iar cărțile pentru copii înregistrau tiraje uriașe, de zeci de mii de exemplare. Așa că, în acele timpuri grele, poezia pentru copii i-a fost și un fel de colac de salvare. Talentul și măiestria tânărului poet au fost îndată remarcate și ofertele au început să vină.

Cunoașterea contextului istoric în care a fost scrisă prima carte pentru copii a lui Arcadie Suceveanu ne ajută să-i înțelegem mai bine mesajul din titlu. Dincolo de sensul alegoric cu caracter general, poemul liminar „A fugit melcul de-acasă” are și o tentă autobiografică. Chiar dacă a fost constrâns să plece din Bucovina natală, poetul nu s-a lepădat niciodată de casa părintească, ea făcând parte din ființa sa. Ceea ce melcul poartă în spinare, poetul poartă în suflet: „Într-o zi un pui de melc./ Cam zurliu și codobelc./ Stând mereu închis în casă / Și fiindu-i cam urât./ Ce credeți că-a hotărât?/ Hai să fugă de acasă./ Și-a luat-o la picior/ Pe-o cărare tănuțită / Ce ducea prin răsărită / Înspre câmpul cu mohor.// Și mergea, mergea, mergea / Pe câmpia luminoasă./ Dar de casă, dar de casă / Melcul nu se-ndepărta! / „Ce să fie la mijloc./ Se-ntreba el cu mirare./ Merg și merg, și merg, dar pare / Că nu m-am mișcat deloc?”// Și s-a dumerit abia / Când un greier, din cei care / Țârâie pe la răscruci./ La-ntrebat pe melc așa:/ „Ce faci, frate, cum o duci?/ Tot cu... casa în spinare?”.

Purtând pecetea aceluiasi stil, cărțile de poezii pentru copii ale poetului, la fel ca și cele pentru adulți, nu seamănă leit între ele. Sub aspectul metodelor de creație, aflate în continuă înnoire de-a lungul timpului, volumele apărute în anii optzeci ai secolului trecut (*A fugit melcul de-acasă* (1984), *Ora cinci fără doi fulgi* (1986), *În cămașă de cireasă* (1989) sunt expresia unei viziuni romantice. Urmă-

toarele cărți, publicate la începutul anilor două mii și două mii zece – *Rața și Arhimede* (2000), *Știu la școală* (2002), *Greierul care s-cri-cri-e* (2012) – poartă însemnele tranziției de la modernism la postmodernism. Acestea, dar și volumul dinaintea lor, *Un secret pe cotcodacnet* (2012), rup definitiv zăgazurile modernității și se instalează ferm în paradigma poeziei postmoderne.

În primele cărți de versuri pentru micii cititori, ca și în cele pentru cititorii adulți, tronează metafora modernă, ai cărei termeni sunt atât de îndepărtați unii de alții, încât asocierea lor în baza principiilor logicii bunului simț frizează absurdul, dar tocmai această îndepărtare a termenilor metaforei dă măsura adevăratei ei valori, căci raportați la logica poeziei, ei se împreună în modul cel mai fericit: „Ce-am făcut cât timp am stat / Vara la bunici? / Am cules din cerul nalt / Zbor de rândunici. // Dealului de lângă sat / I-am fost bun școlar. / În aceeași bancă-am stat / C-un cireș amar. // Am citit păduri de fag, / Dealuri verzi de grâu, / Și am învățat cu drag / Limba unui râu. // Plin de grijă și respect, / Teiul m-a-nvățat / Că albina – e subiect, / Mierea – predicat. // Pe poteci am colindat, / Ca pe-un alt tărâm, / Și-n ierbar am adunat / Șoapte de salcâm... // Multe aș mai fi făcut / În vacanță, dar... / Mărul verii a căzut / Jos din calendar!” (*Școala vacanței*).

În cărțile pentru copii publicate în primul și al doilea deceniu din noul mileniu, care coincid în timp cu volumele de poezie pentru adulți *Eterna Danemarcă*, *Cavalerul Înzadar*, *Mărul îndrăgosti de vierme ș.a.*, poetul își schimbă ușor formula: „Nu-i așa că peste tot, / Chiar și printre lucrurile-acestea, / Ne însoțește tot timpul Povestea, / În care noi stăm cocoțați ca-ntr-o șa – / Nu-i așa? Nu-i așa?” (*Lumea ca o poveste*). Nu-i așa că e aici ceva din *Mașina apocaliptică*, ciclul de inedite din *Eterna Danemarcă*, cu care începe perioada postmodernă a creației poetice suceveniene? Același e tonul, aceeași versificația. Și în stilul de acolo, și aici, se instalează colocvialitatea ușor bufonă. Doar ironia e dozată altfel. Acolo trona sarcasmul, umorul dur, aici domnește zeflemeaua șăgalnică, umorul ștrengăresc: „Greierul din fabulă, / Pus pe-aventură, / A eva-

dat din manualul de literatură / Și, ca s-o contrazică / Pe cumătra Furnică, / A muncit cât a fost vara de lungă / De rând cu toți, la câmp și în luncă. // În fiecare seară / Aduna boabe de grâu în vioară, / Vrând să-și facă un nou rost în viață / (Căci tocmai era în perioada / De trecere la economia de piață). // După ce a agonisit îndestul, / Satisfăcut și sătul, / Pe la sfârșit de vară / Vru să cânte puțin la vioară. // Dar... cri-cri-cra, cric-cric-cra – / Plină de boabe, vioara nu mai suna. / Cric-cra-cric, cric-cra-cric – / Cântecul îi era schilod și peltic. // Dezamăgit și trist, / Greierul s-a prezentat la Domnul Fabulist, / Rugându-l să-l întoarcă în fabula / Din care-a evadat / Și în care fusese fericit cu adevărat. // Iar Furnica? Ce-a zis Furnica? / A tăcut, n-a zis nimica, / Oarecum vinovată / Că a fost răutăcioasă odată, / Făcându-i o prea aspră și nedreaptă morală / Cumătrului ei din manualul de școală.” (*Greierul din fabulă*). Deghizat în greier (s-)cri-cri-(i)tor, operatorul textului poetic dă semne de modernizare a exercițiului (s-)cri-cri-sului: „S-cri-cri-cri-u, cu pixuri mii, / Mici povești, dulci greierii”.

Dar adevărata lecție despre cum poate intra postmodernitatea în poezia pentru copii, autorul ne-o oferă în ultima sa carte, *Un secret pe cotcodacnet*, dar mai cu seamă, în grupajul de versuri inedite din acest volum. Întrucât lumea e în continuă schimbare, în continuă (r) evoluție științifică, ne putem ușor da seama că epoca modernă, în care domnea mândru televizorul, a trecut. În viața societății și, implicit, a copilului, își face loc, cu o insistență de nestăvilit, împingând în față calculatorul și telefonul mobil, postmodernitatea. Calculatorul revoluționează gândirea, cifrele fac minuni, imaginarul însuși se digitalizează: „Nici nu știu cum să vă explic: / cartea aceasta se naște așa, / din nimic, / e tipărită cu litere / zburătoare / de aer și culoare. // Deși nu are pagini de hârtie, / ea e o carte / cât se poate de vie. / Și, deși nu o poți lua / în mâini niciodată, / e o carte cât se poate / de adevărată. // Uite, o răsfoiesc / de-a mărunțelul / cu mausul, zis „șoricelul”. / (Dar să rostim acest cuvânt / cu voce mică, / nu cumva să ne audă / vreo pisică) // Ea e cartea electronică, / căreia i se mai spune / și *carte digitală*, / ce încape în biblioteca /

unei căpșune / ori pe CD-ul unui sâmbure / de migdală... (*Cartea electronică*). Apropo, acest fel de înregistrare pe CD nici nu a reușit bine să se instaleze în viața utilizatorilor de PC că s-a și văzut dat la o parte de alte minuni ale tehnicii postmoderne. Dar în poezia lui Suceveanu el încă persistă. Ochiul computerizat al celui care a învățat să scrie poezie fără stilou și hârtie observă același fenomen și în altă parte, spre exemplu, *La discotecă*: „Iar sus, pe uluc,/ ciocârlia, asistată de-un cuc,/ înregistrează spectacolul / pe CD-ul frunzei de nuc...” Și dacă am ajuns să vorbim mai în amănunt despre acest spectacol, nu putem încheia discuția fără să admirăm și „o melodie / din Zdop și Zdop”, exersată de-un Lup, a cărui prezență la discotecă nu se explică decât prin alegerea de către autor a celei mai zduparnice rime găsită într-un nume de animal. Așa se apropie lucrurile care se atrag în arta cuvântului!

Grupajul de inedite conține poezii cam despre tot ce e în vogă în lumea de azi, și a celor mari, și a celor mici: *calculatorul* („Și acum, pe tot ecranul / Apar șoareci cu toptanul,/ (Mouse-ul, să se salveze,/ Fuge între paranteze...)”, *internetul* („Veverița, în secret,/ Și-a deschis un site pe net.// (Fiindcă-n internet, se spune,/

Sunt mai multe nuci și-alune) // Și mă-ntreabă-un huhurez: / – Vrei cumva s-o contactezi? / Scrie cum îți spun, u-hu! : / veve. ori *W (dabl iu)* / și-apoi @ yahoo. rița... //... Scriu – și-i văd numai codița! // Fiindcă veverița – hait!./ Sare iute pe alt site...), *terasa* („La terasă, pe-o căpșună – / Zile calde, nopți cu lună.../ Și să vezi cine s-adună! / Vin albinele la soare / Să bea vară din pahare.”), *barul* („La barul, la barul Covrigo / am fost și-am mâncat *cucurigo* – / un fel de altfel de covrigi,/ care aici se numesc *cucurigi*: / niște 0-ouri și 8-pți, / prăjiți la tigaie ori copti.”), *discoteca* („Iar în crâng, lângă potecă,/ azi e mare discotecă.// Veverițele atlete,/ cu cozi de comete,/ danseză, prin castani, castaniete”), dar și *târgul*, clonat după iarmarocul lui Creangă, cu ceasul din gușa cocoșului scos la vânzare de copilul-(co) autor într-un târg asemănător cu acela în care și Nică a lui Ștefan a Petrei vindea pupăza din tei. Tot acest decor face parte dintr-un mare spectacol, în care, într-un mod surprinzător, mai rar întâlnit la alți autori, pătrunde, deghizată în vrăjitoare (ca să fie pe placul micilor spectatori / cititori), postmodernitatea.

Tonul parodic, (auto)ironia, stilul colocvial, intertextualitatea (la nivelul lecturilor specifice vârstei copilului), intervenția în text a personajului-autor sau invocarea acestuia de către un personaj al narațiunii, sunt doar câteva dintre elementele și... instrumentele poeziei postmoderne folosite, în doze mai mari sau mai mici, de poetul *Mașinii Apocaliptice*, în versurile sale pentru copii: „Așadar, mă simt dator, – zice ursul din poemul *Marchiza de coco(ș)*, – să-l previn pe autor / să n-o prea invite-n carte” pe marchiza-vulpe, căci ar putea să aibă surpriza „să-i dispară... personajele ce zboară,/ cântă ori cotcodăcesc”.

Poezia, și până acum interactivă, devine în ultima vreme și mai deschisă dialogului dintre autor și cititor („Curcubeul stă pe zare – / Hai, alege-ți o culoare!”). Elemente de intertextualitate, trimiterile la poveștile lui Creangă, destul de dese, au în preajmă trimiteri la narațiuni străine (gustate și apreciate de copii în epoca televizoarelor și calculatoarelor), la personaje celebre precum Peter Pan,

băiatul care refuză să se facă mare, motanul Tom (vâr cu Torcălău în poezia lui Suceveanu) și prietenul acestuia (pe ecran), șoricelul Jerry, „marele Mickey Mouse”, celebrul apaș Winnetou al hoțomanului Karl May ș.a. La dialogul intertextual mai participă și veselul pinguin Apolodor al maestrului supraréalist Gellu Naum (și el câștigându-și pâinea, în obsedantul deceniu, cu poezii pentru copii). Nu lipsesc nici referințele la faimosul Hollywood, la celebrele show-uri Eurovision sau Miss World de pe exoticul arhipelag Galápagos, cunoscute copiilor, mai cu seamă, adolescenților, grație televizorului, calculatorului și telefonului mobil. Din fugă (alta decât de melc), e adus în poezie până și regele muzeelor din lume: British Museum. Iar versurile în care e scris poemul pentru copii *Miss World*, reproduc tehnica jucăușă și spiritul ironic (mai puțin terifiant) în care e descrisă doamna Apocalipsă din poezia pentru adulți – acolo doamna Apocalipsă avea „picioare frumoase”, aici Miss World are „picioare lungi” de broască țestoasă, numai că acolo visul se amestecă febril cu realul dur, iar aici rămâne vis pur, (probabil) pentru a nu-l sminti pe copil, când se va trezi.

Sub aspect didactic (pentru că o bună parte din versurile poetului sunt concepute de așa manieră încât să-i ajute pe elevi să însușească mai ușor materiile școlare), cărțile pentru copii

scrise de Arcadie Suceveanu se împart în două categorii. Cele din prima categorie sunt structurate strict tematic și au misiunea să-i ajute pe prichindeii de la grădiniță și din primele clase primare să însușească mai ușor abecedarul și alte materii școlare. Titlurile acestor cărți sunt chiar și formulate în manieră didactică: *Animale (poezii și ghicitori)* (2011), *Păsări (Poezii și ghicitori)* (2011), *Animale de apă (Poezii și ghicitori)* (2011), *Insecte (Poezii și ghicitori)* (2011), *Ceasornicul din tei (Poezii dedicate anilor, lunilor, sărbătorilor)* (2013), *Cu ce călătorim* (2005), *Întrebări colorate* (2014). În cărțile care, sub aspect didactic, fac parte din a doua categorie, versurile au o organizare liberă și o paletă tematică largă, chiar dacă și ele urmăresc, la rândul lor, un scop de inițiere a tânărului cititor în cunoașterea lumii, prezentându-i realitatea sub un unghi insolit, tocmai așa cum îi este pe plac, el preferând să o vadă neosificată în concepte, nedominată de convenții și nesubjugată raționamentelor.

Cum scopul școlii e să-l facă pe elev stăpân pe mereu noi și noi cunoștințe, acesta se vede asaltat din toate părțile de idei, concepte, învățături, care vin să-i maturizeze gândirea. Pentru a-l ajuta să nu se îndepărteze prea tare de modul său firesc de a fi, autorul versurilor înțelege să potrivească materialul verbal de așa manieră încât să poată (re)trezi în elev

Elevi de la Școala Nr.10 din Cernăuți interpretând dansul „Coasa”. Foto: Vera TODORIUC

copilul. Ceea ce elevul silitor află din cărți cu mintea, copilul ingenios descoperă aievea cu vederea, precum atestă și versurile: „Trenul e, s-admitem toți, / Propoziție pe roți...”

Scriind pentru școală, autorul știe cum să-l deprindă pe micul cititor (care, în virtutea vârstei sale fragede, gândește în imagini, mod în care a cunoscut în primii ani de viață lumea empirică) să învingă teama de abstracțiuni, să se joace cu abstracțiunile, să le gândească altfel, să le scoată din starea de idee amorfă, să zdruncine, prin forța imaginației, raționalitatea care le subjugă, într-un cuvânt, să le trezească la viață. Apoi, poezia mai e și un mare semn de întrebare, rezultat dintr-o tot atât de mare uimire, ca în poemul *Un erou ieșit din ou*. Iar pentru că sublimul, în producțiile literare din ultima vreme, e mai curând un subiect de parodie decât un prilej de admirație, resuscitarea lui în înțelegerea copilului apare neașteptat de înduioșător, ca stranie surpriză: „Ping-pong, ping-pong, ce frumos / Sare nuca de cocos: // Din gura lui Cim Pan Zeu / Înapoi (nici nu-i prea greu!) // Spre gura lui Zeu Pan Cim...// Nostim, nu? Ba-i chiar sublim! (*Cimpanzeul din Șanghai*).

Scrise cu inspirație, din perspectiva gândirii copilului, cu care autorul se identifică scriind, versurile lui Arcadie Suceveanu îi incită pe copii la lectură, iar celor care aspiră să scrie și ei poezii, le oferă și primele lecții de poetică, învățându-i, prin forța exemplului, cum să închege artistic o frază, folosind limbajul nu ca pe un simplu cod al comunicării, ci ca pe un mijloc de revelare a unei idei, iar cuvântul nu ca pe un semn arbitrar, ci ca pe o oglindă a propriei semnificații. Citind versurile lui Suceveanu, un poet începător va avea revelația înțelegerii faptului că arta poeziei e o artă a transcenderii raportului de arbitraritate dintre semn și semnificație, că în poezie, în cele mai fericite cazuri, semnificația dă viață semnului (și nu invers), motivându-i existența și făcându-l dependent de ea. Concepută astfel, poezia e un fel de a zădărnici arbitraritatea semnului lingvistic, e o febrilă căutare a formei interioare a cuvântului prin ajustare la un context chemat să genereze valențe poetice, precum în poemele:

O Egretă poetă („Iar noi, fiindcă-a venit toamna, acum stăm / Și r-Egretă-m, r-Egretă-m...”), *Cum i s-a dat șoricelului nume* („Ș-ș-oare ce, ș-ș-oare ce nume să-i dăm?...”), *Greierul care scri-cri-e*, *Cocor+stârc=Cocostârc* ș.a.

În aceeași linie de idei, vom observa că poezia pentru copii a lui Suceveanu atentează nu doar la arbitraritatea raportului semn-semnificație, ci chiar la arbitraritatea legăturii dintre literă și sens. Asociate cu vietăți din diverse regnuri, cu obiecte de tot felul, dar și cu persoane umane subtil individualizate, literele alfabetului ies din starea lor obișnuită de arbitraritate și intră într-o lume a poeziei, pe care autorul se străduie să o facă extrem de atractivă pentru copiii ce așteaptă cu emoție, iar unii și cu inima strânsă, primul contact cu știința de carte, iar acest contact începe cu *Abecedarul*, adică cu învățarea literelor: „A: Ce scăriță minunată! / Azi o urc întâia dată. / Are-un frate bun, se spune: / Turnul de televiziune. / Sub acoperișul lui / Alfabetul scoate pui.” sau: „Iar pe V l-am descifrat / Chiar și-n bradul răsturnat. / Pentru cine vrea să-l vadă, / Rândunica-l poartă-n coadă. / Primăvara, pe sub nori, / E în unghiul de cocori.” Sau, în altă parte: „C. Ce credeți că s-a ivit? / Un crai-nou la răsărit”, „O. Să vedeți rotunjitură: / Gura-i trup și trupu-i gură”, „S. Șarpele-a venit la școală / Deghizat într-o spirală” (*Alfabetul poetic*). Prin asemenea asociații, și cifrele capătă viață, părăsesc pentru un timp aritmetica, se scutură de insipida convenționalitate pe care o au în manualele de școală, își schimbă comportamentul de semne prin nimic grăitoare și, însoțindu-se altfel decât într-o formulă de calcul sau în vreo ecuație algebrică, contactează (unele cu altele) într-un cu totul alt mod, neașteptat de vioi, original, unic, uluitor, care, spre marea bucurie a copiilor, le scoate din starea de fadă matematicitate, motivându-le sensul și existența. Astfel, pentru cele două cifre din numărul „15”, poetul are următoarea descriere: „Cine-s ei în adevăr? / 1, ce-a mâncat din măr, / Și, văzând că nu mai poate, / L-a lăsat pe jumătate...”, iar pentru cifrele din numărul „19” găsește o explicație nu mai puțin haioasă: „Acest 1-a dat de naiba: / Avea un inel cât șaiba, / Dar, scăpându-l ieri

în rouă./ A-ncolțit și-acum e 9.” Ironia pune lucrurile la punct: „Judecând astfel lucrurile, în mod hotărât:/ 1 + 1 ori 1 – 1 pot face orice și oricât.” Încât s-ar putea / Ca gândirea noastră poetică / Să dea într-o zi peste cap întreaga aritmetică” (*Aritmetica poetică*). Stăpânind pe deplin arta cuvântului, poetul ne demonstrează că, în poezie în general, dar mai cu seamă în poezia pentru copii, inspirația dă roade dacă e dublată de iscusință, invenție și sagacitate.

Ludice prin excelență, versurile pentru copii scrise de Arcadie Suceveanu nu sunt un joc gratuit de imagini și limbaj, în ele Poezia declară război Scolasticii, cifrele prind viață, captează suflul, se lasă captate de lumea vie a faunei sau/ și a florei, de minerale, de cerul ce stă de-asupra acestei lumi, de cosmos. Mai mult decât atât, la Suceveanu, descrierea unui fenomen al naturii, a unui anotimp, poate fi expresia unei viziuni cosmogonice, precum în această superbă biju-terie lirică: „Iar Moș Ger, iar Moș Ger / Și-a făcut o moară-n cer / Și-a turnat în coșul morii / Luna, stelele și norii./ Și de sus ne-aruncă saci / Cu făină de colaci./ Dalbul Moș descuie moara / Și lucrează mai mult seara,/ Când se duce la culcare / Soarele în altă zare./ Căci, de-acum, măritul Soare / Luminează tot mai tare / Și de-l prinde pe Moș Ger / Măcinând acolo-n cer / Luna, stelele și norii – / Îi topește roata morii!” (*Moara lui Moș Ger*).

O trăsătură importantă a poeziei pentru copii este impactul prompt pe care ea trebuie să-l aibă asupra cititorului. Dar acest impact e de neconceput în afara echilibrului dintre forma simplă a textului și fondul complex al acestuia, dintre transparența elucidatoare a mesajului transmis către cititor și ambiguitatea care dă viață imaginii artistice. Printre elementele care facilitează producerea promptă a emoției estetice la copii se află asocierile verbale neașteptate, paradoxul. Toate acestea se regăsesc în poezia lui Arcadie Suceveanu. O metodă eficientă a producerii emoției estetice, folosită de poet, este și inversarea relației cauză-efect, ca în poezia *Ceas cu cuc sau cuc cu ceas* (în care ceasul mișcă timpul), sau crearea unei legături absurde, dar motivate poetic, între cei doi termeni ai relației cauză-efect: „Și, fiindcă-i cam rece spre

Elevi români prezentându-și desenele în cadrul unei expoziții din Cernăuți

seară,/ greierul își pune-n cafea / scorțișoară” (*Pisica se uită în calendar*).

Prin textele sale poetice, ludicul Suceveanu vrea să ne spună că, jucându-te, lumea din jur nu e chiar atât de banală cum te deprinzi să o vezi doar cu ochii minții, că ea ascunde frăgezimi, miracole, e plină de neprevăzut. *Prea văzutul*, vrea să spună poetul, estompează *neprevăzutul*. „Poezia are oglinzi fermecate / în care toate se schimbă și totul se poate”, spune el într-o metapoezie, contopind ștregărește, până la ștergerea totală a diferențelor, elemente din lumea vegetală cu elemente din lumea animală, și invers, pentru a crea combinații stranii de lumi, fapt prin care nu doar dezvoltă la copii simțul jocului, ci le dă și o lecție de artistism și poeticitate.

Poezia adevărată transcende vârsta. Cineva dintre marii clasici ai literaturii pentru copii spunea că poezia scrisă pentru cei mici e adevărată doar dacă îi emoționează și pe cei mari. Poezia lui Arcadie Suceveanu reușește cu brio să facă acest lucru!

Greaua despărțire de „limba moldovenească” în Ucraina

A te lepăda de păcatele trecutului nu e simplu nici în viața omului și nici în viața statelor. Ele te urmăresc și după ce te-ai spovedit, chiar dacă ai venit (sau cu atât mai mult) cu inima curată la spovadă. În ce măsură s-a spovedit Ucraina când s-a lepădat de produsul lui Stalin, așa zisa „limbă moldovenească”? Câteva reflecții pe marginea acestui subiect se impun la prima aniversare de la istoricul eveniment politic.

Acum un an, pe 18 octombrie 2023, în timpul vizitei sale la Kiev, premierul român Marcel Ciolacu anunța, cu nedisimulată bucurie, faptul că Ucraina a renunțat definitiv la glotonimul stalinist „limba moldovenească”. Iar în declarația premierilor român și ucrainean de după prima ședință comună a guvernelor celor două țări se menționa și faptul că șefii de guvern „se angajează să țină cont de faptul că limba oficială a Republicii Moldova este limba română”. Măsura a fost adoptată în contextul obligației de îndeplinire de către Ucraina a condițiilor de aderare la Uniunea Europeană, una dintre acestea fiind respectarea drepturilor minorităților naționale.

În sfârșit, ne-am bucurat și noi că autoritățile ucrainene au renunțat la o nălucă de care s-au ținut scai în toată perioada de după 1991, mână în mână cu Moscova, pentru a diviza un singur popor și o singură limbă: românii și limba română. Am răsuflat ușurat cu toții, dar în mod deosebit s-au bucurat conaționali din regiunea Odesa, unde limba română a creat până în ultima clipă un disconfort ideologic Sistemului și doctrinei oficiale. Orice încercare de a

promova Adevărul lingvistic în spațiul public era aspru taxat „de cine trebuie”. Cazul Zinai-dei Pinteac, fostă directoare a școlii generale din Frumușica Veche, raionul Sărata, Profesor eminent al învățământului public din Ucraina, este de notorietate. După cele patru modificări *ex-officio* de schimbare a denumirii limbii de predare în școlile din Sudul Basarabiei – caz unic pe mapamond! – și a dispoziției verbale de reintroducere, în 2000, a glotonimului stalinist „limba moldovenească”, refuzul doamnei Pinteac de a se conforma dictatului lingvistic odesit s-a ales cu ... demiterea. Iar ceva mai târziu, tot pentru promovarea limbii române, a fost concediată și din funcția de profesoară. Și toate acestea, doar pentru promovarea cu fermitate a unei limbi oficiale a Uniunii Europene (faptul că Ucraina are vector constituțional european nu mai contează).

La finalul luptelor pentru denumirea corectă a limbii vorbite de toți românii din Ucraina putem remarca câteva lucruri:

1. Un prim aspect vizează faptul că renunțarea de către Ucraina la glotonimul stalinist „limba moldovenească” nu s-a produs drept urmare a recunoașterii de către aceasta a adevărului științific despre o singură limbă română (despre care s-a tot vorbit și s-a scris atât de mult, în special după 1990). Știm foarte bine că până în ultima clipă autoritățile ucrainene n-au reacționat la nici un fel de îndemnuri, nici la multiplele solicitări ale MAE ale României și al Republicii Moldova, și nici la multiplele solicitări ale comunității românești din Ucraina, inclusiv ale comunității consi-

derate, de aceleași autorități, ca fiind „moldovenească”. Doar noul context geopolitic al războiului, în care România s-a dovedit a fi prietenul nr.1 al Ucrainei printre vecini, și nu dușmanul nr.2 (după cum dădea un sondaj sociologic ucrainean de prin 2011) a fost *factorul determinant* în recunoașterea – mult prea întârziată – a unui adevăr științific nerecunoscut, până atunci, doar de către Kiev și Moscova.

2. Conform cutumei diplomatice, declarația privind renunțarea de către Ucraina la așa-zisa „limbă moldovenească” îi revenea părții ucrainene, prin vocea unui oficial ucrainean, întrucât decizia i-a aparținut Ucrainei, și nu României. Corelat cu faptul că *decizia așa și nu a fost publicată oficial*, nu o fi însemnat oare că partea ucraineană își mai lasă loc de manevră pentru o eventuală revenire la stereotipurile anterioare de sorginte stalinistă? Nu ar fi ceva nou sub soare, mai ales având în vedere că autoritățile din Ucraina au schimbat de patru ori denumirea limbii de predare în școlile din regiunea Odesa, fără să existe (și) vreo dispoziție scrisă. Totul s-a fost rezolvat ...telefonic, eventual între patru ochi, „cu cine trebuie”.

3. Strâns legată de cele de mai sus este și lipsa oricăror informații privind modificările legislative la cadrul juridic ucrainean pentru a elimina orice referire la sintagma stalinistă de „limbă moldovenească”. Aceasta în condițiile în care Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Culturii și Politicilor Informaționale, Ministerul Educației și Științei, Ministerul Justiției și Serviciul de Stat pentru Etnopolitică și Libertatea de Conștiință, prin decizia Guvernului din 18.10.2023, erau obligate „*să efectueze analiza legislației ucrainene și să transmită spre examinare Cabinetului de Miniștri propuneri privind folosirea în Ucraina a noțiunii „limbă română” în locul noțiunii „limbă moldovenească”*”. Mă gândesc aici, în mod special, la Legea Ucrainei privind ratificarea Cartei Europene a limbilor minoritare și regionale, invocată de atâtea ori (până acum un an) ca argument suprem a existenței așa-zisei „limbi moldovenești”.

4. Hotărârea Guvernului ucrainean referi-

Protest în fața Consulatului României la Odesa, cu lozinci de protest în limba română

toare la „*măsurile privind asigurarea implementării hotărârii Republicii Moldova privind recunoașterea limbii române ca limbă de stat*”, din 18 octombrie 2023, așa și nu a fost publicată în vreun oficios ucrainean, din care cauză documentul nu poate fi nici consultat, nici invocat în diferite situații de către persoanele interesate. Iar nepublicarea unei hotărâri guvernamentale atrage după sine inexistența acesteia ca normă de drept. Publicarea, în data de 16 noiembrie 2023, pe portalul Cabinetului de Miniștri al Ucrainei, precum și pe cel al Ministerului Educației și Științei din Ucraina a unei simple declarații oficiale privind utilizarea în Ucraina a noțiunii „limba română” în loc de noțiunea „limba moldovenească”, după scandalul manualelor care erau în curs de tipar la Lvov în „limba moldovenească”, nu substituie obligația Kievului de a publica hotărârea cu pricina, pornind de la principiul de drept *erga omnes*, adică spre a fi opozabilă tuturor. Aceasta însă nu poate avea autoritatea necesară atâtea timp cât nu este publică. Mai jos, pentru prima dată în Ucraina, dăm publicității hotărârea în cauză, primită din partea Secretariatului Cabinetului de Miniștri al Ucrainei

Conferință pedagogică privind educația în limba română în comunitățile românești din regiunea Odesa

(documentul anexat). Se impune cu atât mai mult cu cât în cele trei regiuni cu populație compactă românească (Cernăuți, Odesa și Transcarpația) textul hotărârii date este total necunoscut. Ar fi trebuit însă chiar autoritățile să o facă. Să însemne cumva tăcerea că mai există gânduri ascunse?

5. Este de remarcat și faptul că, în ciuda hotărârii guvernului ucrainean, se mai întâmplă ceva interesant: procesul părinților și profesorilor din 10 școli din regiunea Odesa versus Ministerul Educației și Științei din Ucraina, aflat pe rolul instanței de contencios administrativ din Kiev, pentru recunoașterea dreptului de a preda și studia în limba română... continuă. Iată că, la un an de la hotărârea guvernului, hotărâre postată, de altfel, și pe portalul ministerului cu pricina, instituția nici nu a catadicsit să prezinte în instanță punctul său de vedere, care ar rezulta din acea hotărâre a guvernului din care face parte, și să pună astfel capăt procesului de judecată și litigiului în sine. Faptul nu ne miră și pentru că, în egală măsură, pe parcursul anului care a trecut, nicio școală din regiunea Odesa, atât cea unică cu predarea în limba română (Borisăuca), cât și celelalte 13 cu predare bilingvă, nu a făcut modificările necesare la Statutul școlii, conform hotărârii

guvernului. Nu a fost înlăturată din biblioteci nici literatura în „limba moldovenească”, iar sfetnicul Fetescu continuă să vină cu recomandări cum să fie salvată de la...românizare această buclucașă limbă inexistentă.

Pe de altă parte, statutele unor ONG-uri moldoveniste, care de-a lungul anilor au tot fost vuvuzele autorităților în promovarea dogmelor staliniste de „popor moldovenesc” (ca fiind altceva decât cel român) și de „limbă moldovenească”, au rămas intacte, iar cei care ar fi trebuit să se autosesizeze din oficiu pentru a notifica aceste ONG-uri să-și alinieze documentele, care le ghidează activitatea, la hotărârea de guvern, tac mâlc, de parcă ar fi luat apă în gură.

Concluzia pe care o tragem după toate cele spuse până acum e că declarațiile politice nu sunt suficiente pentru rezolvarea problemei. Iar triumfalismul nu ne ajută la nimic. Toate acestea trebuie să fie urmate și de fapte concrete. Am în vedere, în primul rând implementarea reală a Hotărârii de guvern din 18 octombrie 2023. Doar în felul acesta situația poate să revină la normal și să creeze o (mai) bună înțelegere atât în interiorul comunității românești din Ucraina, cât și între cele două state ale noastre, condamnate de istorie să fie mereu vecine. De ce n-ar fi și mereu prietene?

СЕКРЕТАРІАТ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

вул. Грушевського, 12/2, Київ, 01008, тел. (044) 256 7624, телефакс (044) 254 0584, www.kmu.gov.ua

**Румунський культурологічний
центр Євдокіу Гурмузакі
Є. Патрашу
eugenbuc@yahoo.com**

Шановний пане Євгене!

За результатами опрацювання Вашого запиту № 10/08.10.2024, що надійшов до Кабінету Міністрів електронною поштою 10.10.2024, в межах компетенції надсилаємо копію витягу з протоколу № 115 засідання Кабінету Міністрів України від 18.10.2023 про заходи щодо забезпечення впровадження рішення Республіки Молдова стосовно визнання румунської мови її державною мовою.

Додаток: 1 арк.

З повагою

**Заступник Державного
секретаря Кабінету Міністрів**

Павло ПОЛЯНСЬКИЙ

ДЕПАРТАМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОКУМЕНТООБІГУ СЕКРЕТАРІАТУ КАБІНЕТУ
МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

17 № 24668/0/2-24 від 15.10.2024 13:57:55

*Răspunsul Secretariatului Cabinetului de Miniștri al Ucrainei privind renunțarea
de către Ucraina la sintagma „limba moldovenească”*

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ № 115

засідання Кабінету Міністрів України

від 18 жовтня 2023 року

2. Про заходи щодо забезпечення впровадження рішення Республіки Молдова стосовно визнання румунської мови її державною мовою

З урахуванням ухвалення 16 березня 2023 р. Парламентом Республіки Молдова закону про заміну в усіх нормативних актах країни поняття “молдовська мова” на “румунська мова”, зокрема в статті 13 “Державна мова, функціонування інших мов” Конституції Республіки Молдова, органам виконавчої влади України у відносинах з Республікою Молдова використовувати виключно поняття “румунська мова”.

Рекомендувати державним органам України у своїй діяльності дотримуватися зазначеного рішення. МЗС забезпечити у межах компетенції координацію діяльності таких органів з метою забезпечення виконання цього рішення.

МЗС разом з МОН, МКП, Мін’юстом та ДЕСС провести аналіз законодавства України та подати на розгляд Кабінету Міністрів пропозиції щодо використання в Україні поняття “румунська мова” замість поняття “молдовська мова”.

Прем’єр-міністр України

Д. ШМИГАЛЬ

Перший заступник
Державного секретаря
Кабінету Міністрів України

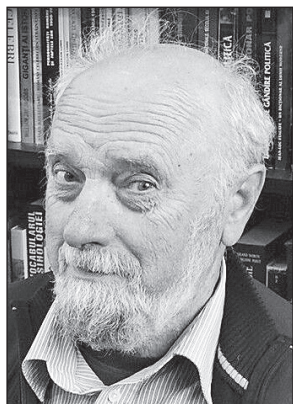
30

ДЕПАРТАМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОКУМЕНТООБІГУ СЕКРЕТАРІАТУ КАБІНЕТУ
МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
№ 1-115/1/23-2/0 від 20.10.2023
16:15:11

Extras din procesul-verbal din 18 octombrie 2023 al ședinței Cabinetului de Miniștri al Ucrainei,
cu privire la renunțarea de către Ucraina la sintagma „limba moldovenească”

Ion FILIPCIUC

„Mihail Eminescu”, în metal și în mental

De câte ori trec spășit pe sub zidul școlii în care a învățat, cât de cât, alumnul Mihail G. Eminiviciu în capitala ducatul Bucovina și citesc inscripția de sub basorelieful cu portretul poetului, mă tot întreb cine va fi gândit și înscris asemenea text aberant: У цьому будинку / в 1860-1863 роках навчався / класик літератури румунського / і молдавського народів / МИХАІЛ ЕМІНЕСКУ. Ar fi vorba de două literaturi, dar nu i se precizează trecătorului în ce limbă au fost scrise literele lor.

În primăvara anului 1990, când, în sfârșit, am ajuns și eu în Cernăuți, am și intrat într-o clasă cu bănci de lemn, precum „în scunda tavernă mohorită”, cu două călimări, un condei, câteva file dintr-un caiet din vremea profesoriului Arune Pumnul, și dascălii cernăuțeni ne-au povestit, în limba lor, cine și cum a fost elevul Mihail G. Eminoviciu, iar noi, oaspeții, le-am mulțumit călduros și pentru ospitalitate și pentru că se mândresc încă și peste veacul parșiv cu un învățăcel care și-a spânzurat cartea în gardul școlii, iar lumea se încapățânează să-i urmeze măcar ...învățătura de minte.

Când însă încerc acum, în mileniul III, o traducere a inscripției de sub chipul poetului – „În această clădire / între anii 1860-1863 a

învățat / literatul clasic al noroadelor român / și moldovenesc / MIHAIL EMINESCU” –, văd că am nevoie de două limbi, română și moldovană, cu care ar viețui și trudi chiar două popoare, român și moldovan, iar eu, fiind și român și moldovean în aceeași clipă din veac, dar, bietul de mine, nu gândesc, nu vorbesc și

nici nu scriu decât într-o singură limbă: româna. Și, dintr-o dată mă simt naufragiat, ca și cum aș fi intrat între răzlogii din Triunghiul Bermudelor!

Adevăratu-i că lainicul școler Mihail G. Eminoviciu și-ar fi lăsat cărțile sub o bancă din Grădina Publică, spunând că, dacă a murit Pumnul, el nu mai are ce învăța în Cernăuți și a trecut cordunul trepădând „zi de vară până-n seară”, până la Blaj, dar, din primăvara anului 1866 până prin august 2024, școlărima

cernăuțeană să nu fi învățat chiar nemică? Sau a învățat în trei limbi – română, ucraineană și moldovană – și nu le-a folosit la nemică?

Ponoasa de pe clădirea școlii din Cernăuți mi-a lămurit-o mintenaș un funcționar al primăriei din Siret, în toamna anului 2018, care, la observația unui profesor de limbă și literatură română, care l-a altolit cu niscaiva greșeli în plăcuța înșurubată pe o clădire monument istoric, a răspuns ritos că „eu răspund”. Cui răs-

La bustul lui Eminescu din curtea casei lui Aron Pumnu. Foto: Nicolae HAUCĂ

punde nu ne-a explicat pentru că „prostul nu e prost destul dacă nu e și fudul”, dar chestiunea anonimă, însă cu finanțarea din partea poporului, crapă de rușine obrazele întregii comunități din fosta capitală a Moldovei, turiștii cetitori ai genialoidei plăcuțe trăgînd „concluzion” că „moldovanii” sireteni nu cunosc îndeștul de onorabil limba ...română. Și, la o adică, nici nu întreabă, dacă unii împričinați tot ...răspund acătare, pe cei cu învățătură și de carte dar și de minte!

Îmi îngădui, așadar, să fac oarece observații, din păcate doar în limba română, la inscripția de sub chipul poetului Mihail Eminescu din basorelieful de pe zidul liceului din Cernăuți:

Felicitări, înainte de toate, pentru chipul în bronz, îngândurat și trist, ca și cum s-ar întreba din care pricină, lumea asta largă îi tot vîntură întristarea dintr-o parte într-alta a pămîntului.

Felicitări, apoi, pentru Mihail – numele de botez, rostit de preotul care l-a slobozit, în ziua de sîmbătă, 21 ianuarie 1850, în cristelnița de la Biserica Uspenia, pe pruncul soților Raluca și Gheorghe Eminovici din Botoșani; cărturarilor români se încăpățînează să scrie mai peste tot Mihai, după glosa divinului critic și istoric literar Gheorghe Călinescu, ciuntind cu obidă ateist-științifică rostul preotului din biserica Uspenia Botoșanilor, care, prin Mihail, a spus limpede „Se botează robul lui Dumnezeu Cine este ca Dumnezeu”, iar marii și micii admiratori ai poetului își îngăduie să bâiguie sau să scrie doar desacralizatul „Cine este ca...”

Anii „1860-1863” nu cocncordă cu crono-

logia eminesciană, întrucît elevul Mihail G. Eminovici se înscrie în clasa I la Obergymnasium, în septembrie 1860, iar abia în mai 1866, se leapădă de școala cernăuțeană, întrucît din pricina holerei, școlile erau închise iar privatistul hotărît a sfârși calvarul scholastic pornește spre Transilvania să-și mîntuie examenele particulare.

Vorbele „румунського і молдавського народів”, „noroadelor român și moldovene” este o sintagmă scornită de conchistadorii sovietici raptaci ai Basarabiei și Bucovinei, spre a induce în discursul politic distorsiunea poporului român în tot atâtea popoare (ca să aibă de unde oropsi), câte provincii alcătuiesc vatra strămoșească a românilor: maramureșan, bucovinean, moldovean, muntean, oltean, bănațean și dobrogean. Urmarea, în cazul unei revendicării onomastice în Consiliul European, ar fi cumplită: configurația unei uniuni a popoarelor din fosta ...Dacia Felix! Actualmente, Neant Valah!

Apoi, întrucît încă pe la început de veac XX, cărturarilor folosesc două cuvinte – rutean și ucrainean – pentru desemnarea unui singur popor, cel din marginea țării, nu urmează a face greșeala ca noi, românii, să vorbim și scriem despre două popoare: unul rutean și altul ucrainean!!! Adică ce minunat ar fi ca sub chipul lui Taras Șevcenکو din București să cettim „marele classic al literaturilor ruteană și ucraineană”??? Pentru că rutenii din evul mediu și ucrainenii din vecaul XX vorbesc una și aceeași limbă și sunt un singur popor!

Întru care problemă ar trebui să fie invocată încă o vorbă foarte sănătoasă a poetului Mihail Eminescu: „Simplu fapt că noi, românii câți ne aflăm pe pământ, vorbim o singură limbă, una singură, ca nealte popoare, și aceasta în oceane de popoare străine ce ne înconjoară, e o dovadă destulă că așa voim să fim și nu altfel.” Așa ar trebui să voiască și ucrainenii și să fie nu altfel. Sau, încă și mai impede: nu altfel nici despre români.

Dar nici românașii cu piepturile de aramă nu se lasă mai prejos pentru că nimeni nu ia în seamă barem în mileniul III amănuntul foarte prețios pentru biografia poetului: „Eu sunt născut în Bucovina. Tatăl meu este bucovinean.” Căci bunicul lui ajunge în Bucovina, venind din Galiția, după sfârtecarea Moldovei de către austriaci, 1774, se așează în satul Călineștii lui Cuparencu, mai sus de Suceava, fostă capitală a Moldovei, și se declară într-o conscripție din anul 1806, Iaminovici Vasile, așezat dascăl în biserica ridicată de Mihalache Cuparencu. Or, boierii moldoveni Cuparencu erau și ei veniți din Țara Leșască, tot din pricina ocupării Poloniei de către austrieci, bunicul lor, Vasile Cupara fiind împământenit în satul Szeptice de către Regele Poloniei în anul 1694.

Dar nu doar nepoții lui Vasile Cupara se întorc în Moldova, ci și alți români, precum cei 7 (șapte) „ruși” veniți din Țara Leșască și așezați în satul Călineștii lui Cuparencu și scutiți de orice bir de către domnul Moldovei

Vasile Lupu, în anul 1648. Acești „ruși” sunt români întorși în vatra strămoșească și oricât s-ar strădui măsluitorii istoriei noastre nu pot spune că moldovenii din Galiția s-au întors la românii din Moldova. Adică, aberații ce se pot scrie chiar în metal vârtos dar nu pot fi înțelese și acceptate într-un mental sănătos. Întrucât mămăliga românească nu explodează nici măcar atunci când este amestecată „polytical correctness” cu făină de porumb, cucuruz și păpușoi. Altfel ar trebui spus și scris: trei popoare cu același ciucălău!

Scrisa lui Eminescu este însă clară și de ne-zdruncinat: „Suntem români și punctum!”

Ca să dregem năpasta cu basorelieful de pe zidul școlii din Cernăuți nu-i nevoie decât de o foaie de oțel inoxidabil, format B3 (70x50 cm), oricum depășind și din stânga și din dreapta dimensiunea celor scrise pe placa de sub ea, de care va fi prinsă doar cu patru șuruburi inoxidabile, foaie cu colțurile din dreapta sus și stânga jos, răsucite precum un document medieval, cu următorul text: În această clădire a învățat (1860-1866) școlarul Mihail G. Eminovici, genial poet al literaturii române. În limba română cu litere latine cursive, iar în limba ucraineană cu litere chirilice de tipar.

În sfârșit, când se va institui, peste curând, Curtea Drepturilor Cuvintelor, într-un departament oricât de modest la Haga, deliberările între Cert-itudine și Stupid-itudine au toate șansele să fie amânate după Apocalipsă...

Comemorare a poetului Mihail Eminescu la Cernăuți

Maria TOACĂ

O cruce în loc de monument

Dacă nu se poate un monument, românii de pe plaiul voievodal al cosminului i-au înălțat o cruce

Pentru că mai sus de sabie Ștefan cel Mare a purtat Crucea, pentru că Sfânta Cruce a fost arma de nebiruit a voievodului, enoriașii satelor Hrușăuți și Voloca, din dragoste pentru apărătorul creștinătății, i-au înălțat, în anul 2021, cu binecuvântarea și străduința preotului paroh Dumitru Tocar, o Sfântă Cruce. Datorită lor, am avut parte de o măreață sărbătoare. La împlinirea a 520 de ani de veșnică odihnă, în ziua 15 iulie, Crucii-monument a fost sfințită cu mare cinste. S-au adunat la sărbătoare nu numai românii din Hrușăuți și Voloca, dar și alți fii ai neamului românesc din Țara de Sus a Moldovei – partea numită de la 1940 încoace nordul Bucovinei.

În semeța zi de vară ne-a strâns Marele Ștefan Voievod în fagurele credinței străbune. Comemorat la 2 iulie, la 520 ani de la trecerea în nemurire, la Sfânta Mănăstire Putna, de unde ne apără și din mormânt, voievodul a mai avut și la 15 iulie o zi de vrednică pomenire chiar în locul unde s-a acoperit de glorie – pe Plaiul Cosminului, dar și în sacralitatea lăcașelor de pe Valea Siretului (Ropcea, Crasna), care-i poartă numele. Sărbătorim în această zi, întrucât în nordul Bucovinei, românii ortodocși, enoriași ai bisericii ce ține de

calendarul iulian, îl cinstesc pe Sfântul Ștefan cel Mare la 15 iulie.

Oricum, nu atât de important e calendarul, cât credința ce-o purtăm în suflet. Și s-a văzut, după cum oamenii din satele vecine, din Cernăuți și oaspeți din România au venit râuri-râuri, cum au stat copiii îmbrăcați în costume populare pe un soare dogorător la sfânta slujbă de sfințire a Crucii, s-a văzut că credința românilor noștri e mare și duhul lor e tare. Și iertarea e mare, și memoria e vie, dacă ne întoarcem cu 27 de ani în urmă când pe aceste plaiuri s-a marcat jumătate de mileniu de la marea victorie a lui Ștefan cel Mare în bătălia din Codrii Cosminului.

Mă întorc în timp cu 27 de ani, căci exact atâta vreme a trecut de la data adoptării de către comitetul executiv al Consiliului raional

Hliboca a unei hotărâri privind ridicarea monumentului comemorativ lui Ștefan cel Mare. Era dorința românilor de pe plaiurile voievodale, apărute cu spada și sfânta cruce de Marele Domnitor care ne-a lăsat o țară puternică și întreagă. Dar mai mult decât toți, dorea să-l vadă pe Ștefan Vodă înălțat pe Dealul Cerului (din apropierea Codrilor Cosminului), sculptorul Dumitru Gorșcovschi, cum numea el locul ales pentru opera sa. Spunea că ține la această compoziție sculpturală ca la cei trei copii ai săi. Timp, dorință și putere i-a îngăduit Dumnezeu, dar i-au lipsit susținerea și înțelegerea necesare escaladării obstacolelor. Ștefan cel Mare pe Dealul Cerului a rămas proiectul neîmplinit al sculptorului Dumitru Gorșcovschi, dar și un vis abandonat al comunității noastre. Decizia deputaților hliboceni nu s-a bucurat de undă verde, fiind stopată de așa-numita concluzie, mai precis sentință, semnată de 12 profesori și docenți, doctori și candidați în științe istorice, de la Universitatea Națională din Cernăuți. Atunci, societățile culturale românești au luat atitudine, venind cu contraargumente istorice indubitabile, apelând totodată la legislația în vigoare. Bunăoară, într-o adre-

sare de protest a participanților la conferința de dare de seamă și alegeri a Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din 15 februarie 1997, mediatizată în presa de limba română din regiune, se evidențiază că respectiva „concluzie” este „o insultă la adresa tuturor românilor, o încălcare grosolană a drepturilor minorităților naționale, după cum ele sunt consfințite în legislația ucraineană și cea internațională”.

Acum în Ucraina e război și ne bucurăm că în situația critică s-a reușit măcar pe jumătate să se realizeze visul românilor de a avea un simbol al Marelui Voievod pe pământul nostru. Și ce poate fi mai aureolat de sacralitate decât simbolul Sfintei Cruci, oficial și creștinește inaugurată de un măreț sobor de preoți în frunte cu episcopul de Herța, părintele Siluan. A fost și Putna alături de românii din partea înstrăinată prin cuvântul liturgic și rugăciunile arhimandritului dr. Dosoftei Dijmărescu, a pulsat cu dragoste maternă și inima României prin prezența Consulului General la Cernăuți, dr. Irina Loredana Stănculescu, a ministrului plenipotențiar Nicolae Dan Con-

stantin, vicepreședintelui Consiliului Județean Suceava, prof. Nicolae Barbă, doctorului în istorie Vasile Adăscăliței din Dorohoi. Parohul Bisericii Sf. Apostoli Petru și Pavel, Dumitru Tocar, le-a mulțumit distinșilor oaspeți pentru ajutorul acordat de România și sfaturile Excelenței sale Irina Loredana Stănculescu privind finalizarea reușită a creștineștii lucrări. Cele mai mari mulțumiri și recunoștință le merită oamenii locului, care au contribuit – cu bani, cu lucru, cu inima și sufletul. Bunăoară, a fost numită Maria Bojescu, enoriașa care, urmând exemplul doamnelor române de odinioară, a donat inelul de aur. A fost un gest generos de bun augur, căci după ea lucrul a mers ca pe roate. Preotul le-a mulțumit consătenilor Nicolae Ungurean și Adrian Țurcan, aceleași mulțumiri meritându-le și mulți alții. Demnitarul Nicolae Barbă, a avut ca distinții

icoane de la Sfânta Mănăstire Ioan cel Nou de la Suceava. Imnuri de slavă Voievodului au înălțat într-o contopire solemnă de voci corurile bisericești din Hrușăuți și Voloca și corul „Dragoș Vodă”. Gospodinele locului au împărțit apă, înghețată și au întins o bogată masă cu sarmale, colaci și alte bunătăți.

Mulțumind compatrioților din comuna Voloca pentru acest divin dar – Crucea lui Ștefan cel Mare – mă gândesc că am putea reveni, totuși, și la dezideratul înălțării monumentului. Or, unii dintre savanții-semnatari ai buclucasei „concluzii” nu mai sunt în viață, iar cei supraviețuitori posibil să-și fi schimbat opinii-le, să se fi documentat mai bine ori (de ce nu?) să se fi europenizat în spiritul oportunităților actuale ale statului ucrainean.

La sărbătoarea de inaugurare și sfințire a CRUCII-monument în cinstea Drept Credinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, pe teritoriul comunei Voloca, satul Hrușăuți, în fața tuturor oamenilor mari și sfintelor odoare, mi-au apărut copiii și tinerii moștenitori ai gliei ștefaniene. Au viitor un neam și limba română în comunitatea unde crește un băiețel ca Ciprian Zaharciuc, care a stat câteva ore neclintit cu Tricolorul lângă Cruce. Și nu întâmplător poartă acest nume de baladă. Ciprian iubește vioara și învață să o stăpânească. Cu icoana Mantuitorului și a Sfintei Născătoare din Biserica de la Hrușăuți au vegheat omagierea Sfântului Ștefan cel Mare Ana Poclitar și Eva Ungurean. Iar surorile Anastasia, Tatiana și Iuliana Lazarovici au îmbrăcat cămăși de cânepă, cusute cu matase albă, de o simplitate încântătoare, așa cum purtau fetele în epoca lui Ștefan cel Mare. La Voloca numai în muzeul nonagenarului Ionică Semeniu se păstrează asemenea relicve. Bucuros că surorile le-au îmbrăcat, în timp ce prietenele de seama lor s-au gătit în cămăși cu mărgelile strălucitoare, moș Ionică mi-a răspuns cu plăcere la rugămintea de a-l fotografia în mijlocul tinerelor sale vecine.

Ilie T. ZEGREA

REVOLUȚIE ȘCOLARĂ

Amețiți de vântul cald de-afară
Facem revoluție școlară.

Sub tăișul vorbelor mieroase,
Mai reducem ora, ce ne pasă?!

Ne mai vindem limba și destinul
Și uităm ce frate ni-i străinul.

Iar apoi mai punem câte-o floare
Chiar lui Eminescu, la picioare,

Dar nu-l auzim, strigând din piatră,
Căci pustiul vine și ne latră.

Ce vor face pruncii cei de mâine
Când vor vrea și-un vers, nu numai pâine?

Când vor întreba cei mititei,
De ce-i eminească floarea-n tei

Iar în manualele școlare
Graiul nostru-i sufocat și moare?

Ce le-om spune noi: și tu, și eu?
Ce-o să-i spunem toți lui Dumnezeu?

TOTUL DESPRE FERICIRE

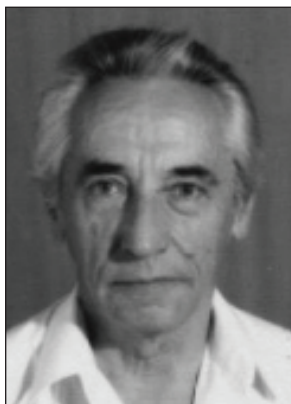
„Fericitule”, mi se strigă zilnic în față,
În loc de „ce mai faci” sau de „bună
dimineată”.

Și nu am timp să rostesc și eu un cuvânt
că deja am paloarea frunzei purtată de vânt
și sângele meu de țaran plantat în asfalt
îmi ară trupul, căutându-l pe Ilie, pe celălalt...

Așadar, cum vedeți, sunt și eu un om fericit
și mă pot plimba în voie pe nu știu ce street
cu drepturile omului la gât, înșirate
ca dinții de crocodil – talismane ciudate –
la grumazul căpeteniilor de triburi
migratoare
să le poarte noroc la femei și la vânătoare.

Cineva îmi mai aruncă în brațe, câte odată,
un fel de balalaică dezacordată, globalizată
în imponderabilitatea ideii de ghilotină...

Și se face seară, și cineva trebuie să vină,
și din toate drepturile de om fericit
ce mi-au îmbumbat sufletul zdrențuit
doar unul singur are un rost, o viziune:
de a-mi păstra câteva cuvinte pentru ultima
rugăciune...

Dumitru APETRI

Scrisul românesc la Cernăuți Literatură și metaliteratură

În ultima vreme, în spații românești înstrăinate apar tot mai multe semne că, alături de literatura propriu zisă, se dezvoltă și acea ramură a exegezei literare care, în termeni moderni, se numește metaliteratură. Până nu demult, în aceste teritorii a dominat ideologia totalitară care a promovat dogma realismului socialist, producând surrogate în loc de fenomene cultural-literare autentice, dar a produs și tăcere, închidere în sine a sufletelor dornice să se împărtășească cititorului prin arta scrisului.

Suflul nou, adus de perestroika gorbaciovistă, a impulsionat eforturile făuritorilor de valori artistice, precum și acțiunile istoricilor și criticilor literari – creatori de metaliteratură. Datoria metaliteraturii în nordul Bucovinei este să demonstreze că aici se produce literatură română, că această literatură este parte integrantă a patrimoniului românesc de care ea a fost izolată, și, totodată, să arate că această urgie a înstrăinării nu i-a strivit năzuința de revenire la matcă, la rădăcinile genealogice.

Până la finele mileniului II, creația artistică a românilor bucovineni, în special creația lor poetică, era adusă în atenția cititorului mai ales prin presa periodică și doar rareori prin cărți. Dar în ziarele și revistele locale își aflau loc, cu modestie oarecum marginalizatoare, și texte metaliterare.

Situația s-a schimbat odată cu apariția a două volume de analize literare: *Bucovina. Cultură, personalități, destine* de Dumitru Apetri (Timișoara, editura „Augusta”, 2000), și *Scriitori români din nordul Bucovinei* de Ștefan Hostiuc (București, Editura Institutului Cultural Român, 2005).

Dumitru Apetri:

Bucovina – cultură, personalități, destine

Cartea *Bucovina. Cultură, personalități, destine* ia în dezbateră mișcarea cultural-literară din Bucovina între anii 1775-1918, tratează aspecte ale procesului literar-bucovinean din ultimele două secole, dezvăluie două teme eminesciene importante: 1) cultul patriei, al mamei și al cărții și 2) dragostea și durerea poetului pentru Bucovina înstrăinată. Cinci dintre articolele din primul capitol al cărții reprezintă viziuni de ansamblu asupra creației literatului, a publicistului și a exegetului literar Vasile Bogrea (consătean al autorului), a poezilor Vasile Levițchi și Arcadie Suceveanu, lideri de generații în nordul Bucovinei.

Capitolul „Profiluri literare” scoate în evidență trăsăturile distinctive ale moștenirii literare a publicistului, omului de cultură și patriotului Alexandru Hurmuzachi, ale creației scriitorilor Vasile Bumbac, Dragoș Vicol și Eusebiu Camilar, precum și ale istoricilor literari Constantin Loghin, Dimitrie Vatamaniuc, Ion Apetroaie, Dan Mănuță și ale lingvistului Vasile Pavel, toți de origine bucovineană.

Capitolul „Consemnări” conține recenzii la câteva cărți semnate de bucovinenii Grigore Bostan, Nicolae Bilețchi, Anița Nandriș-Cudla și herțenii Vasile Pavel și Silvia Caba-Ghivireac, precum și aprecieri privind *Opera* lui Gheorghe Asachi (într-o nouă ediție), antologia *Poeți din Bucovina* de criticul literar Adrian Dinu-Rachieru, *Istoria literaturii române din Bucovina: 1775-1918 (În legătură cu evoluția culturală și politică)* de Constantin Loghin (reeditată la Cernăuți, în 1996,

cu sprijinul Fundației Culturale Române). Autorul se pronunță asupra solidului volum cu dedicații lirice, *Eminescu – pururi tânăr* (560 p.) (primul tom din „Corpusul Eminescu”), asupra revistelor „Glasul Bucovinei”, „Bucovina literară”, „Țara Fagilor” și asupra unor gazete bucovinene din interbelicul românesc. Autorul încheie cartea cu secțiunea „Ecouri”, cu meditații pe marginea unor evenimente sociale și cultural-literare bucovinene, produse la Cernăuți și Chișinău, în prima jumătate a anilor '90 ai secolului trecut.

Începând cu anii '60, mai mulți români din regiunea Cernăuți se zbat să se afirme prin beletristică. Aceștia sunt Vasile Levițchi, Ion Chilaru, Ilie Motrescu, Grigore Bostan, Mircea Lutic, Arcadie Suceveanu, Ilie T. Zegrea, Vasile Tărățeanu, Ștefan Hostiuc, Simion Gociu, Nicolae Spătaru. Lor li s-au alăturat, mai târziu, Arcadie Opaț și câțiva tineri *nouăzeciști*.

Stăpânirea sovietică a căutat stăruitor să pună stavile eforturilor cultural-literare din acest spațiu de limbă română. Deși la finele anilor '60, înaintemergătorul V. Levițchi avea la activ vreo șase plachete de versuri, el era scos din funcția de redactor al ziarului „Zorile Bucovinei” (cauza: promovarea insistentă a culturii românești). Pe Ilie Motrescu, unul dintre poeții cei mai originali și cutezători, oficialitățile comuniste l-au sacrificat. Ion Gheorghită, cu două cărți de poezie publicate la finele anilor '60, care aduceau un suflu nou în scrisul bucovinean, se mută cu traiul la Chișinău. Plecarea lui Gheorghită este urmată de plecarea jurnalistului și poetului Ion Țăbuleac, prietenul fidel al poetului Ilie Motrescu, pe care l-a scos din anonimat după o jumătate de secol de uitare dirijată de autorități. În 1979 se va muta la Chișinău și poetul Arcadie Suceveanu, căruia i se refuză în mai multe rânduri angajarea la ziarul local „Zorile Bucovinei”. Ion Chilaru a trădat scrisul românesc. S-a lăsat de scris și poetul Alexandru Burlă, fiu de boier din Budineț.

Ștefan Hostiuc:

Scriitori români din nordul Bucovinei

Totuși, în pofida împrejurărilor nefaste, în regiunea Cernăuți se afirmă o generație de poeți demnă de atenție. Dar eforturile lor be-

letristice n-au prea avut parte de un act critic de însoțire. Parțiale, puține, sporadice și uneori greșit orientate, au fost încercările criticii literare de a efectua o radiografie a creației artistice din ținutul cernăuțean. O asemenea radiografie a încercat să facă poetul și criticul literar Ștefan Hostiuc prin volumul său, *Scriitori români din nordul Bucovinei* (București, Editura Institutului Cultural Român, 2005, – 220 p.).

Înzestrat cu o gândire lucidă, dar și cu har poetic, autorul, care în 1996 publică volumul de versuri, *Clepsidra reveriei* (cu „nebanuite frăgezimi și o aparent-inocentă privire visătoare”, cum remarcă Adrian Dinu Rachieru), realizează un valoros studiu monografic scrutând din interior poezia conaționalilor. Autorul face o constatare judicioasă când afirmă că instituția literelor românești din regiune se află în stare de șantier, ceea ce face ca selectarea autorilor să întâmpine anumite dificultăți. Criticul alege pentru analiză doar scriitorii care publicaseră până la acea dată cel puțin trei cărți.

Partea cea mai ponderabilă, ca aspect teoretic, o aflăm în primul capitol intitulat *Poezia română din nordul Bucovinei în ultima jumătate a secolului XX*, în care se meditează asupra paradigmelor și a generațiilor. Aflăm de aici că Bucovina literară s-a redresat prin poezie și că o transhumanță mioritică leagă spațiul cultural cernăuțean de restul reliefului spiritual al Țării. Iar „o generație începe prin

a-și stabili parametrii paradigmatici care-i fixează cadrul firesc de existență” (p. 8).

Bine gândite și temeinice sunt aprecierile critice din paragrafele care alcătuiesc capitolul întâi: *Treptele redresării, Lupta cu întunericul sau experiența lui Iona, Semnele primenirii, Drama generației lui Ilie Motrescu, Debuturi întârziate, Șaptezeciștii cernăuțeni, Aventura nouăzecistă și Considerații finale*.

Parametrii cadrului firesc de existență și particularitățile individuale ale făuritorilor de texte versificate sunt conturate și în celelalte secțiuni ale cărții (în esență, portrete literare), toate realizate într-o frumoasă limbă română, pe alocuri făcându-se simțită pana de poet a autorului: „O Mioriță a neamului veghează drama acestui străvechi picior de plai românesc” (p.8); „Visul poetic comunică direct cu omul [...] prin miresme și ninsori, prin rouă și izvoare”; „Toată tristețea lumii trece prin nufăr”, cu referire la „Nufărul magic” de Arcadie Suceveanu (p. 44); „Credea atunci, în naiivitatea sa (N. Spătaru – n.n.), că va izbuti să purifice aerul cu un trandafir” (p.190).

Deși sunt ornamentate pe alocuri, sintagmele nu comportă nuanțe de eterogenitate. Discursul exegetic e dominat pretutindeni de spirit critic și obiectivitate. Fiecare personalitate e privită „la rece”, imparțial. Creația lui V. Levițchi trece prin stadiile tradiționalismului și ale romantismului contemplativ, dar se încununează cu virtuozități la care nu ajung versurile congenerilor săi Ion Gainiceru, Al. Burlă și Ion Damaschin, rămași la stadiul mimetismului școlăresc al începutului de drum. Poetului Ilie Motrescu i se atribuie „cele mai mari șanse de afirmare în literatura mare”, iar compunerile versificate ale lui I. Chilaru sunt calificate ca un *sublim întors pe dos*. Arcadie Suceveanu este un „modern în armură romantică”, care deține, în canonul literar, un loc de cinste. Pretutindeni comentariul e concis și convingător.

Lucrarea are o structură bine gândită. Prefața intitulată *Argument* prefigurează succint și relevant cadrul social-politic din emisfera nordică a Țării Fagilor. Un fragment foarte concludent, ce relevă împrejurările vitrege în care era silit să se producă scrisul românesc în nordul Bucovinei, îl aflăm plasat pe ultima pagină a copertei:

„Scos din instituție după cel de al doilea război mondial, amenințat cu ghilotina stalinistă în perioada războiului rece, condamnat la dispariție lentă în răstimpul destinderii, nerecunoscut de oficialități în identitatea sa legitimă și interzis în formula sa firească timp de aproape o jumătate de secol, prigonit de poliția politică și confruntat cu mancurtizarea, ținut în izolare, ba chiar orientat, cu cinică metodă, împotriva propriilor tradiții și a legăturii vital necesare cu matricea culturală care i-a dat ființă, scrisul românesc din nordul Bucovinei a izbutit să se salveze și să se afirme, la limita imposibilului, printr-un instinct al supraviețuirii”.

După primul capitol, în care scriitorii sunt trecuți cu atenție prin grila paradigmelor și distribuiți în generații, urmează secvența cu portrete literare, realizate și ele conform unui concept bine determinat. Portretul literar care încheie secțiunea îl are ca protagonist pe Arcadie Opaț – un nume nou în poezia bucovineană din anii '90, care, spune autorul portretului, încă mai urmează să demonstreze că „păianjenul astral al poeziei sale își țese pânza din propria secreție” (p. 200).

Ultimul compartiment este dedicat nouăzeciștilor de Cernăuți – condeie tinere „care reușesc să învingă modelul șazecist de gândire poetică, înrădăcinat în conștiința scriitoricească timp de trei decenii” (p.201). E vorba despre Dumitru Mintencu, Gheorghe Ungureanu, Lia Popov, Doina Bojescu, Rodica Ursuleac, Liviu Rusu și Vitalie Zăgrea. În finalul acestei secțiuni, autorul meditează asupra plurilingvismului din Bucovina și pune în discuție influența bilingvismului asupra literelor românești din regiune, scriitorul român fiind „mereu pândit de pericolul hibridizării discursului” din cauza vorbirii neîngrijite (p.217).

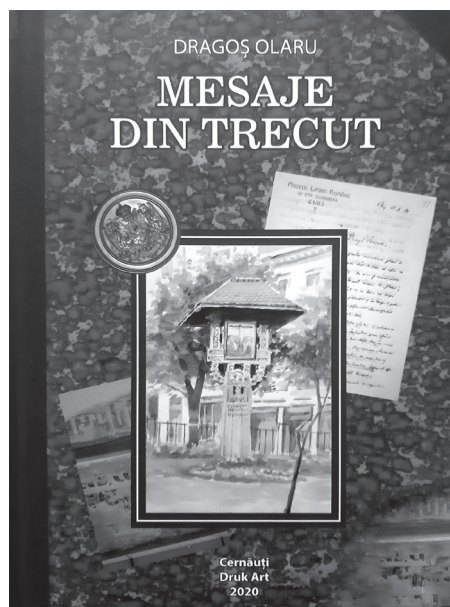
Într-o lucrare de asemenea proporții era firesc să se strecoare și unele scăpări. Pe supra-realității de limbă germană, care au abandonat ținutul Cernăuți din cauza celui de al doilea război mondial, monografistul îi consideră a fi de talia lui Paul Celan (p.5). Poemul tradiționalist e calificat ca „serv docil al realului” (p.9). În ambele cazuri, credem noi, se exagerează. Nu considerăm reușite expresiile: „când putem trăi liniștiți” (p.19) și „poezia se

(?) degradează” (p.29). În ultimul alineat de la p.40 ar trebui să se vorbească despre deceniul al optulea și nu despre cel anterior. Întâlnim și câteva scăpări ortografice (vezi p.12 și p.199), dar toate acestea nu minimalizează valoarea științifică a cărții.

Dragoș Olaru:
Mesaje din trecut –
istoria ca lumină, speranță și leac

Contribuția lui Șt. Hostiuc este urmată de volumul lui Dragoș Olaru. *Istoria ca lumină, speranță și leac* (Cernăuți, Druk Art, 2020. – 592 p.), alcătuit din articole, studii, memorii, schițe și însemnări de călătorie. În adnotare se specifică următoarele: „Autorul, folosind un bogat material arhivistic, contribuie la elucidarea unor aspecte inedite privind istoria culturii și literaturii române din Bucovina, precum și activitatea unor mari personalități culturale legate de istoria orașului Cernăuți” (p.2). Materialul cărții este bazat pe documente autentice, expunerea este clară și trădează un pronunțat atașament sufletesc. Interesul pentru document e determinat de specificul profesiei autorului, dar și a vocației sale, pe care o mărturisește plastic și sugestiv: „Eu am rămas credincios erorii comise de Orfeu pe drumul ieșirii din infern [...]. Mai bine de un sfert de secol, zi de zi, răsfoiesc sute și mii de dosare de arhivă, cufundându-mă cu plăcere, dar și cu tristețe uneori, în forfota unei lumi care demult nu mai există” (p.423).

Capitolul întâi este consacrat, firește, lui Eminescu, profesorului său de istorie și geografie, Ernst Rudolph Neubauer, poet german, buletinului „Mihai Eminescu” (1930-1944), locurilor și evenimentelor legate de numele genialului poet român. Compartimentul următor dezvăluie activități diverse ca profil, desfășurate în arealul bucovinean de către personalități precum Alecu Hurmuzachi, Ion Gh. Sbiera, Ciprian Porumbescu, Sextil Pușcariu, Ion Iancu Nistor, Isidor Bodea, Gr. Nandriș, Traian Chelariu, Mircea Streinul, Gregor von Rezzori și Meyer Haratz. Acestea le urmează, într-un nou compartiment, oaspeții celebri ai Bucovinei: Titu Maiorescu, Aurel Vlaicu, George Enescu, Alexandr Vertinski, Elizabeta Wittgenstein (verișoară a re-

ginei Maria și mătușă a scriitorului Vladimir Nabokov).

Secțiunea „Lada cu zestre”, vreo 180 de pagini, conține informații importante și puțin cunoscute despre primele turnee teatrale la Cernăuți, despre istoria creării Catedrei pentru istoria românilor la Universitatea din Cernăuți, despre colecția de documente „Iancu Flondor”, despre Societatea Academică „Junimea”, despre Palatul Cultural din Cernăuți și despre Cernăuți și localitățile din împrejurimi, prezentate în imagini fotografice rare însoțite de comentarii detaliate.

Sunt interesante și edificatoare procesele verbale extrase de autor din fondul arhivistic al Reuniunii literare din Cernăuți, care denotă atmosfera literar-culturală și socială pe alocuri, de la mijlocul anilor '70 ai secolului trecut. E vorba despre discutarea manuscriselor prezentate pentru publicare de către poeții Ilie T. Zegrea și Arcadie Suceveanu. Voluminoasa carte se încheie cu comentarii despre Traian Popovici, figură emblematică a Cernăuțiului, care, între anii 1941-1944, a salvat de la moarte 19.600 de evrei, despre eminentul pictor herțean Arthur Verona, considerat „unul din cei mai buni portretiști români” (p.525) și despre câteva aspecte sociale, economice și administrative din orașulul Herța, din ultimele două sute de ani.

Împărtășim cu satisfacție constatarea domnului Ștefan Broască, jurnalist și critic literar

bucovinean, care susține că volumul semnat de Dragoș Olaru reconstituie „tablouri foarte frumoase sau deosebit de dramatice din viața românilor din Bucovina în ultimele două secole” și adăugăm aici că această lucrare constituie un prinos solid pe făgașul metaliterar din nordul Bucovinei.

**Ștefan Broască:
Acolo unde trăiesc
autori și cărți – cronici și articole**

Dacă Ștefan Hostiuc și-a realizat studiul său privind creația literară bucovineană prin prisma unor paradigme teoretice, secționând-o după generații, jurnalistul Ștefan Broască, în cartea sa, *Acolo unde trăiesc autori și cărți. Cronici și articole* (Cernăuți „Misto”, 2022. – 232 p.), a adoptat un alt tip de exercițiu metaliterar. El ia în discuție două-trei cărți sau chiar mai multe ale unui autor, căutând să surprindă prin intermediul lor dominantele creației literare: Vasile Posteuca – *rapsod al Bucovinei neîngenunchiate*, Vasile Levițchi – *individualitate mistuită de poezie*, Grigore Bostan – *un mit al poeziei înflorind*, Arcadie Suceveanu – *destin răstignit pe cuvinte*, Vasile Tărășeanu – *creator de poezie-manifest*, Mihai Prepeliță – *vorbitor din inimă*, Nicolae Spătaru – *creator de metafore între iluzie și realitate*, Ștefan Hostiuc – *scrutător dincolo de măștile cotidianului*, Ion Chilaru – *destin poetic din lumini și umbre* (cu părere de rău, la acesta umbrele prevalează – n.n.).

Compartimentul despre literele românești din nordul Bucovinei sfârșește cu reflecții asupra masivului volum *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți. 1875-2000*. Lucrarea, spune criticul, are „valoare axiologică”, iar creația antologată e pătrunsă de o mare forță de menținere a identității naționale, de supraviețuire culturală și etnică. Autorul apreciază că îmbogățirea patrimoniului cultural național „trebuie să constituie o politică de stat” (p.83). Or, după 1945, acesta a trecut printr-o „cruntă perioadă de opresiune națională” (p.85).

Dacă prisma aleasă de exegetul Ștefan Hostiuc cuprinde creația literară ce aparține autorilor din nordul Bucovinei și ținutul Herța, Ștefan Broască și-a extins considerabil arealul

geografic și cultural, îmbrățișând scrisul artistic și publicistic semnat de personalități nu doar din sudul Bucovinei, dar și din alte spații de limbă română aflate în afara țării: Novi Sad, Voivodina, Basarabia. Dar în final revine la propria provincie, încheindu-și volumul cu capitolul „Românii din nordul Bucovinei sub steaua eternității lui Eminescu”.

Ca și în compartimentul premergător, creația scriitorilor din sudul Bucovinei (Ion Cozmei, Ion Beldeanu, Narcisa Hulubaș, Lorin Furtună, Dumitru Onica, Ion Popescu-Sireteanu, Alina E. Andruhovici și Rodica Puia) e apreciată, la fel, prin sintagme judicioase. O atenție deosebită a acordat Ștefan Broască antologiei *Poeți din Bucovina* (Timișoara, Ed. „Heli-con”, 1996.–544 p.) a literatului Adrian Dinu Rachieru, considerată o „lucrare ambițioasă și onestă deopotrivă, care a declanșat polemici violente între critici” (p.102), dar care vine să confirme un fapt foarte îmbucurător: „poezia nord-bucovineană repetă calea poeziei române de după Marea Unire” (p.106). Contribuția acestei antologii la promovarea creației poetice din întreaga Bucovină este enormă atât prin selectarea riguroasă a textelor, cât și prin analizele și judecățile de valoare cuprinse în studiul introductiv și în profilurile critice.

Din Novi Sad, Voivodina, sunt prezenți, în cartea lui Ștefan Broască, poeții Pavel Gătăianțu și Vasile Barbu, primul – autor al mai multor volume de poezie, proză și publi-

cistică, „racordat pe deplin la circuitul cultural european” (p.120), al doilea – semnatar al unor interesante volume de poezie și publicistică, considerat a fi unul „dintre cei mai viguroși poeți români de pretutindeni” (p.122).

Dintre scriitorii basarabeni sunt luați în discuție Leonida Lari, Anatol Ciocanu, Efim Tarlapan, Lorina Bălțeanu, Victor Prohin, Ioan Mânăscuță, Gheorghe Ciocoi, Vasile Galaicu și Lora Rucan. Aici, ca și în compartimentele anterioare, Ștefan Broască a dat dovadă de pătrundere în specificul creației discutate și a făcut aprecieri consistente pe marginea unor scrieri.

Ultima despărțitură intitulată „Articole” ia în dezbatere almanahurile „Țara Fagilor” (ediția a VI-a, Târgu-Mureș), „Apă Vie” (vol. II, Timișoara), antologia de poezie „Metafore românești din Bucovina de Nord” (Iași) și revista „Familia română” (Oradea). Discuția pe marginea acestora e urmată de articolul „Semănătorul de lumină și urmașii săi”, pătruns de regrete profunde pentru faptul că Aron Pumnul, „simbol real și material al românismului în acest ținut arboros” (p.162), nu este venerat la modul cuvenit de românii localnici.

Două dintre articole iau în dezbatere cartea de proză *Revolta* semnată de jurnalistul Dumitru Covalciuc și atitudinea acestuia față de memoria poetului-martir Ilie Motrescu. Ambele materiale reprezintă o analiză critică a prozei în cauză și a comportării autorului față de copământeanul scriitor. Romanul, în viziunea criticului cernăuțean, este „o subversiune antiromânească destul de subtil-perfidă cu multiple săgeți de bătaie lungă în spațiu și timp” (p.172), iar comportamentul autorului e considerat drept fariseism cras față de poetul-victimă (cf. p.164-182).

În tonalități majore, cu valențe apreciative, sunt scrise articolele despre: volumul *Mesaje din trecut. Istoria ca lumină, speranță și leac* de arhivistul cernăuțean Dragoș Olaru și despre albumul *Cernăuți. Arhitectură europeană. Arhitectură românească, 1860-1940* (București, 2018). La fel, cu pătrundere este scris și cuvântul întârziat pentru colegul jurnalist Dumitru Teodorescu din Suceava, trecut la cele veșnice. Păcat că în volum s-au strecurat niște erori tipografice precum nerespectarea

pe alocuri a ordinii paginării.

Așadar, ne-am referit la patru cărți reprezentând contribuții metaliterare la dezvoltarea scrisului românesc în nordul Bucovinei. Se cuvine însă să mai amintim și alte câteva acte editoriale, cu importante informații despre creația literară a românilor din Cernăuți și a autorilor proveniți din această zonă, precum colecția de texte artistice și comentarii critice ale universitarilor Grigore C. Bostan și Lora Bostan, *Pagini alese de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți 1775-2000 (compendiu și antologie)* (Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun”, 2000); volumul de interviuri al publicistului Grigore Crigan, *Cea mai curată lacrimă a noastră* (Cernăuți „Micmo”, 2009); breviarul bibliografic alcătuit de Sergiu Cataranciuc, *De la Cernăuți la vale... Fișiere bibliografice*. (Chișinău, CEP USM, 2014); cartea de profiluri publicistice a scriitorului și ziaristului Grigore Crigan. *Cartea zoriștilor* (Cernăuți, „Micmo”, 2016); cele două volume, *Simpozion Internațional Grigore Bostan*, apărute la Cernăuți în 2011 și 2015, etc. Materialul inclus în circulație de aceste unități editoriale este important, dar aportul major la evoluția actului metaliterar din regiune aparține, fără îndoială, celor patru volume cărora le-am acordat atenția principală.

Bibliografie

1. Dumitru Apetri, *Bucovina. Cultură, personalități, destine*, Timișoara, Editura „Augusta”, 200. – 234 p.
2. Grigore Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Compendiu și antologie. Bucovina, regiunea Cernăuți, 1895-2000*, Cernăuți, Ed. Alexandru cel Bun, 2000. – 638 p.
3. Ștefan Broască, *Acolo unde trăiesc autori și cărți. Cronici și articole*, Cernăuți, Ed. „Misto”, 2022. – 232 p.
4. Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*, București, Editura Institutului Cultural Român 2005. – 220 p.
5. Dragoș Olaru, *Mesaje din trecut. Istoria ca lumină, speranță și leac*, Cernăuți, Ed. Druk Art, 2020. – 592 p.
6. Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina. Selecție, studiu introductiv și profil critic*, Timișoara, Ed. Helicon, 1996. – 544 p.

Mircea Streinul

Cazul profesorului Ipatie Hrisant

Lucrurile ciudate care se întâmplă aici ar putea să pară de necrezut.

Totuși, nu e chiar așa.

Uitați-vă adânc în viața voastră și veți vedea că și voi aveți taine, care vă apasă și vă neliniștesc.

Uneori, ați vrea să vă răscumpărați secretele. Ah! Cât n-ați da ca ele să dispară, însă aceasta nu se poate și iată că vă duceți mai departe calvarul, care vă apropie de sinucidere sau nebunie.

Totuși, nu vă tulburați prea mult.

Marea dezlegare vine odată și-odată și liniștea vă va cuprinde pentru totdeauna.

Eu am trecut alături de moarte

Și nu m-am înspăimântat.

Această aventură stranie s-a desfășurat în noaptea de 21 spre 22 decembrie 1936.

CAPITOLUL I. Început de seară

Pentru-a zecea oară se ducea la fereastra aburită de răceala zilei întunecoase profesorul Ipatie Hrisant, ca să vadă mereu același peisaj mizer al uliței desfundate de ploile, care stăruiau ucigător de enervante în acest început de iarnă fără zăpadă. Casele bătrâne, igrasioase, decolorate de intemperii și cu ornamente de prost gust deasupra balcoanelor cu balustrada ruginită, măreau nota dezolantă a priveliștii. Câțiva castani desfrunziți zgâriau cu degete crispate cerul îmbâcsit de nouri joși și tulburi. Mai departe, peste niște case scunde, cu tencuiala risipită în noroaie, se deslușeau spre Stânca-Roșă dealuri goale și negre, care nu adăugau nimic înviorător orizontului posomo-

rât de-atâta ploaie. Profesorul își lipi de geam fruntea și rămase așa câțva timp. Zadarnic investiga cu privirea prin pustietatea cenușie a străzii. Nici un semn de viață. Geamurile caselor din față păreau pleoape putrede, închise deasupra unor ochi morți. Nici o mișcare, nici o tresărire, în afară de-ale băltoacelor din mijlocul uliței, pe care ploaia le înțepa cu ace mici și moi de apă vâscoasă. Însuși vântul se-ascunsese pe undeva, departe, să-și odihnească aripile muiate de pumnii mânioși ai burniței fără sfârșit. Alte dăți, ramurile castanilor erau pline de vrăbii guralive, care își disputau cu zgomot asurzitor vreo bucată de pâine, aruncată pe trotuar, dar astăzi Hrisant nu descoperi nicăieri cârdurile lor gălăgioase. Nedumerit și nemulțumit, se-ndepărtă de la fereastră și se duse la birou, unde-l așteptau, pentru a fi corectate, câteva zeci de extemporale la limba latină, însă abia reuși să citească unul, căci se și plictisi și, aruncând tocul cu cerneală roșie, înstelă cu o întregă cale a robilor nasul și ochii lui Cicero, care-l cerceta sceptic din imobilitatea bustului său de ieftină reproduce-re în ghips.

După ce, ridicându-se din fotoliul căptușit cu pluș portocaliu, înconjură de câteva ori biroul, se apropie de-oglină și se examinează critic în luciul ei verzui și scorjit pe-alocuri. Își trecu în revistă părul, des ca o perie și castaniu, ochii verzi, cu ape adânci, umbrite, parcă, buzele frumos arcuite, ca, în cele din urmă, să se declare mulțumit de înfățișarea sa încă tânără pentru vârsta de treizeci și cinci de ani bătuți pe muchea unei grele lupte cu viața.

– Într-adevăr, deși duci atâtea primăveri în spate, arăți destul de bine, prietene, îi spuse el omului din oglindă, care-i răspunse cu un zâmbet blajin, înăsprit oarecum de-o grimasă ironică. Hrisant începu să fredoneze marșul din Aida, însă glasul său plăcut de bariton, aplaudat pe la diferite șezători școlare, îi suna fals și uscat în tăcerea apăsătoare a odăii și, atunci, își curmă brusc lălăiala. Boncânitul de femeie șchioapă al proprietăresei, care-i devenise familiar, nu se-auzea din odaia alăturată. Deasupra, la etaj, unde locuia familia numeroasă a unui funcționar de la percepție, era de asemenea tăcere. Tropăitul buiac al copiilor, de care trebuise să se plângă de-atâtea ori proprietăresei, nu-i mai răsuna peste cap. Nici măcar ploaia, prea subțire ca să facă zgomot, nu izbutea să înfrunte turburătoarele tăceri ale casei. Scuturându-se ca dintr-un vis urât, Hrisant scoase din bufet o jumătate de corn și, după ce-l fărâmiță, deschise fereastra și-aruncă pe trotuar firimiturile, însă nici o vrabie nu se repezi ciripind asupra hranei, pe care ploaia o prefăcu îndată într-o pastă murdară și lipicioasă. Intrigat și neliniștit, apoi deznădăjduit de tăcerea nefirească a acestei după-amiezi, ieși în coridor și bătu în ușa proprietăresei. Lemnul sună ca o tuse. Profesorul mai bătu odată și-așteptă. Iarăși tusea aceea de lemn muced.

– Poate că doarme... însă alt gând îl cuprinsese imediat.

– Te pomenești că a asasinat-o cineva! și-și aminti că, de azi dimineață, când se dusesese la liceu, ca să se întâlnească în sala profesorilor cu niște colegi solitari și plictisiți ca și dânsul de vacanțele Crăciunului, care, altfel ca-n anii trecuți, începuseră cu două zile mai de vreme, încă de sâmbătă, n-o mai văzuse pe doamna Popescu.

Alarmat, repetă bătăile în ușă. De astă dată, îi răspunse lătratul lui Flipsi, foxul proprietăresei, ceea ce-l sperie de-a binelea pe Hrisant, care avu certitudinea că o nenorocire groznică s-a întâmplat înapoia acestei uși blestemate. Fără să mai stea pe gânduri, puse mâna pe clanță și împinse, însă ușa era încuiată și profesorul se lovi cu nasul de lemn. Cănele începu să latre și mai tare. Oricât de-adânc ar fi

dormit doamna Popescu, era imposibil cu lătratul delirant al lui Flipsi să n-o trezească.

– Ciudat, foarte ciudat! murmură Hrisant, îngrijorat și plictisit de-această complicație.

– Cum nu știa ce să facă, rămase câțva timp fără să se miște. Apoi, îi trecu prin minte că e posibil ca proprietăreasa să fi ieșit în oraș și răsuflă ușurat, dar, îndată, memoria îi atrase atenția că doamna Popescu nu iese niciodată fără javra ei.

– Atunci?

Chibzui mult înainte de-a-și răspunde:

– Atunci o va fi lovit apoplexia, însă respinse imediat o asemenea probabilitate, căci doamna Popescu era încă destul de tânără și perfect sănătoasă.

Furios că nu găsește o explicație mai plauzibilă, acceptă în cele din urmă ipoteza unei asfixieri cu bioxid de carbon.

– Nenorocita o fi închis cahla și gata nenorocirea! Să știi că-i așa... trebuie să sparg ușa, însă se-opri rușinat și, după câteva clipe de meditare, se hotărî pentru o nouă ipoteză. Poate că s-a dus la vecini și eu mă-ngrijorez degeaba, ca prostu! Ce naiba-i azi cu mine? și, fără să mai stea pe gânduri, se înapoie în odaia sa.

– Așezându-se la birou în moliciunea confortabilă a fotoliului, continuă să corecteze maldărul de extemporale. Ar fi putut amâna pentru sfârșitul vacanțelor această muncă plicticoasă, însă n-avea altceva mai bun de făcut. După o oră, trebui să înceteze, căci noaptea își trimitea acumă întunericele asupra orașului. Înfundându-se și mai adânc în fotoliul plușat, care era unica mobilă prezentabilă din cameră, începu să mediteze. După ce recită mintal un scurt monolog pesimist asupra vieții, alcătuit din diferite reminiscențe de lectură schopenhaueriană, trecu la chestiuni mai concrete și se pomeni regretând că n-a plecat la Lipcani, de unde era originar, pentru a-și petrece acolo vacanțele, la familia vechii sale simpatii, Cocuța. Vrând să economisească din modestul său salariu bani pentru tipărirea unei opere de specialitate asupra lui Vergilius, la care lucrase timp de șase ani și pe care urma s-o termine în curând, Hrisant renunțase succesiv la o

mulțime de plăceri și-ajunsesese aproape zgârcit. Zadarnic îl invitau colegii la niște chefuri de pomină. „N-am timp”, le răspundea el, invariabil, și prietenii trebuiau să-l lase în pace.

Un mârâit dușmănos, venit din odaia proprietăresei, îi reaminti de liniștea suspectă, care domnea acolo, și se duse din nou în coridor. Temerile îi izbucniră iarăși. La un moment dat, îi fulgeră prin gând că un criminal s-a introdus în cameră și că a ucis-o pe biata doamnă Popescu. Un fior neplăcut îi străbătu prin spate și-o avalanșă de idei absurde puse stăpânire pe el. Se și vedea fotografiat cu un număr oarecare agățat de haină, tuns cu mașina zero și cu barba caracteristică a deținuților în prevenție. Apoi, cu litere enorme, titluri senzaționale în prima pagină a ziarelor: *Un profesor de liceu își asasinează proprietăreasa, Odioasa crimă a unui intelectual, Ipatie Hrisant, feroasa bestie din Cernăuți...* îi jucau înaintea ochilor aiuriți de panică.

– Poate că tot e înăuntru... încercă dânsul să se liniștească, însă nu reuși. N-am auzit-o întorcându-se și se surprinse tremurând. Apoi, se scandaliză: Reculege-te, omule, ce dracu! Par-c-ai fi o babă... Hai să judecăm puțin. Am venit acasă pe la orele două. Ea trebuie, deci, să fi ieșit înainte de orele două. Bun! Mai departe... E exclus să stea atât de mult prin vecini, mai ales că nu e în relații prea cordiale cu ei. Bun! Doamna Popescu nu iese niciodată fără Flipsi în oraș. Bun! Hm... Adică tocmai „bun” nu e... Care-i concluzia, domnule profesor Hrisant? Care-i concluzia, spune, care-i, stimabilissime profesor Ipatie Hrisant?

Concluzia fu că se opinti cu umărul în ușă. Încuietoea, veche și ruginită, cedă și profesorul nimeri ca un vârtej în mijlocul odăii, răsturnând de pe masă un vas cu flori, care se risipi în zeci de țânduri. Fără să dea atenție acestei catastrofe, bojbăi după comutatorul electric și făcu lumină. Ce fel de priveliște înfiorătoare avea să i se înfățișeze? Au sugrumat-o sau i-au înfipt pur și simplu un pumnal în inimă? Hrisant căută lacom cu ochii. Se-aștepta s-o vadă pe doamna Popescu scăldată în sânge, în poziția indecentă pe care-o au de obicei cadavrele în clișeele reportagiilor

senzaționale. Patul răscolit îi atrase cel dintâi atenția, dar cuvertura nu ascundea nimic suspect. Pe canapea erau aruncate niște rochii și, pe masă, stăteau într-o indescritibilă dezordine câteva duzini de batiste murdare. Contrariat că n-a descoperit nici o crimă, profesorul își frecă încurcat obrazii, constatând cu acest prilej că nu s-a bărbierit de trei zile. O mare greutate i se luă de pe inimă. Totuși, încă nu era pe deplin liniștit. Poate că bandiții au ascuns sub pat cadavrul, căci cum s-ar putea explica astfel febrila neorânduială, care domnea în odaia întotdeauna de-o curățenie exemplară a pedantei doamne Popescu? O nouă panică îl cuprinse pe Hrisant. Alergă la pat și se lăsă în genunchi, însă lumina electrică nu ajungea dedesubt. I se păru că deslușește ceva, poate un trup omenesc. Aprinse un chibrit și, la flacăra lui pâlpâitoare, constată că nu era decât un pachet de rufe, pregătit pentru spălătorie, și un bidon. După ce controlează și în dulapul cu haine, trebui să admită că ipoteza cu asasinarea dăduse faliment.

Întâi, o mare pace sufletească se lăsă în inima profesorului Ipatie Hrisant. Așezându-se pe marginea patului, își șterse de pe frunte sudoarea, care-l năpădise, și-și aprinse o țigară. Tutunul îi calmă complet nervii zdruncinați de enervare, însă, peste puțin, efemera liniștire cedă unui sentiment penibil de jenă, căci nu știa cum va explica proprietăresei, când aceasta se va întoarce, incursiunea în cameră. Începu să regrete că n-a găsit nimic deosebit. Cel puțin de-o afla leșinată! Hrisant se-nfurie și infirmarea temerilor sale aproape că-l jignea.

– Tâmpită afacere! murmură dânsul.

Scuturându-și pantalonii murdăriți de praf, aruncă pe masă cutia de chibrituri, care se desfăcu. Bețișoarele se-mprăștiară, mărind dezordinea.

Flipsi îl muștră cu un lătrat scurt, dar categoric, și se dădu să-i miroase pantofii. Hrisant îi recompensă cu o lovitură de picior curiozitatea și cănele îi răspunse cu un chelălăit de javră prinsă cu zbițul.

– Sunt un caraghios, își spuse cu amărăciune profesorul și întreprinse furios inventarierea dezordinii produse în cameră: ușa spartă;

vasul, sfărâmat; masa, udată; chibriturile... Balamuc, nu alta! Ptiiu...

Se simți deodată, foarte obosit. Era incapabil de orice efort, fie cât de mic, așa că rămase ținut de pat. Flipsi mârâia mereu într-un colț și-l privea dușmănos, exasperându-l pe Hrisant, care ofta dezolat. Un timp, profesorul avu senzația că doarme cu ochii deschiși. N-auzea, nu vedea nimic. Își reveni abia când își aduse aminte că doamna Popescu se poate întoarce dintr-un moment într-altul. Scuturându-se, ca și cum atunci ar fi ieșit din valurile unei ape noroioase, strânse de pe masă chibriturile ude, care rânjeau ca niște dinți fantastici de reptilă preistorică, și ieși din odaie. Flipsi lătră în urma lui și profesorul se strecură ca un răufăcător în camera sa.

Ducându-se la fereastră, ca să-și răcorească de geam fruntea înfierbântată, zări în mijlocul străzii un câne negru, care-l fixa cu ochi galbeni de sticlă.

– O biată javră flămândă, mult deosebită de bestia de lux a doamnei Popescu, își spuse Hrisant și scoase din bufet o bucată de pâine uscată, însă, când reveni la geam, cânele nu mai era acolo.

Abia când puse pâinea la loc, profesorul își dădu seama că animalul a fost de proporții extrem de mari și că i s-ar fi putut citi în ochi un fel de amenințare răscolită de răutate.

Între timp, seara se lăsa tot mai grea peste oraș. Felinarele abia pridideau să împrăștie măcar întrucâtva bezna pe care burnița o făcea și mai de nepătruns.

Orologiul de la Mitropolie bătu de patru, apoi mai gros de cinci ori. Ca la un semn magic, totul se dezmoști. Hrisant avu bucuria să audă din nou tropăitul copiilor de la etaj. Ghi-cea, după felul zgomotului, că plozii se jucau de-a baba-oarba. Din stradă, de sub fereastră, îi venea boncănitul unor trecători grăbiți. Casa și strada căpătaseră viață. Parcă țâșnea apa dintr-un stăvilă. Eliberat de coșmar, profesorul începu să cânte. Și de astă dată marșul din Aida. Dar, acum, vocea îi răsună plăcut, plin. Pe nesimțite, glasul îi creștea și când sfârși într-un dominator *fortissimo*, Hrisant făcu, fără să vrea, un elegant compliment

publicului imaginat, care-l aplauda și striga din răputeri: „Bis! Bis! Bis!” blazat ca o vedetă internațională, el nu binevoi să satisfacă dorința publicului, ci, conștient de gloria sa, se retrase demn în cabina împodobită cu flori, unde-și aprinse cu un gest plictisit țigara de foi, care costa cinci dolari bucata.

Mare cabotin ai ajuns, mă Hrisant! se dojeni dânsul mai târziu, melancolic, și mângâie cu întreaga palmă vrafal de extemporale ale băieților dintr-a patra B.

O dulce moleșală îl ținua. Parcă era într-o baie caldă. Sângele îi circula mai repede, aducându-i roșeață în obraji. Această stare de beatitudine îl ținu până-și reaminti de incursiunea în camera proprietăresei. Retrăi, într-o clipă toate cele întâmplate și-și apără jalnic de stupid.

– Ce-o să-i spun doamnei Popescu? Cum să mă justific? Nu-i pot trânti așa, netam-nesam: „Madam Popescu, credeam că te-a gătit cineva!” sau: „Madam Popescu, credeam că te-a bătut soba la cap!”

O și vedea pe proprietăreasă dându-se cu câțiva pași înapoi și privindu-l compătimitoare, ca pe-un biet nebun.

– Ar fi în stare să povestească întregii lumi c-am înnebunit subit. Ce mai bucurie, atunci, pe vecinii cărora nu le place că-i cam țin la distanță! Ce mai subiect de bârfeală pentru cloanța nevestei receptorului, a cărei voce de jandarm sună ca trâmbița judecății de apoi!

După o matură chibzuință, socoti că lucrul cel mai nimerit era să se ducă de-acasă și să nu se-ntoarcă înainte de miezul nopții.

– Din partea mea, n-are decât să creadă că au călcat-o hoții! O să-i spun că toată după-amiaza n-am fost acasă. Sigur! Asta-i soluția cea mai potrivită...

Bucuros de planul său, profesorul făcu lumină și se-mbrăcă în grabă. Ieși tiptil, furișându-se pe vârful picioarelor, și încuie cu multă băgare de seamă ușa de la antreu. Un moment, se gândi s-o lase descuiată, ca basmul cu hoții să pară și mai verosimil, însă, gândindu-se că, în lipsa sa, cineva ar putea pătrunde într-adevăr în casă, renunță la intenție.

Ajungând în stradă, regretă că, totuși, n-a lăsat descuiată ușa.

– Căci, dacă ușa e încuiată, cum au putut pătrunde hoții în antreu? Prin zid, întrebându-niscaiva ierburi miraculoase? Sau săpând, ca bandiții Londrei, un coridor subteran până sub patul din camera doamnei proprietărese?

Răspunsul nu veni și Hrisant dădu descurajat din umeri. Toată ingeniozitatea planului se dusesse dracului! Deși nesănătos, plin de umiditate, aerul rece îi făcea bine. Cu riscul de-a părea caraghios trecătorilor sau de-a căpăta un strașnic guturai, își descheie paltonul, lăsând vântul, care-și reîncepuse zborul, să-i intre până la piele prin deschizătura de la piept a cămășii. Pășea încet, sorbind cu nesațiu frigul reconfortant al serii.

Profesorul Ipatie Hrisant redevenise normal, dornic de viață, încrezător în forțele sale. Se gândea la lucrarea, pe care-o va tipări în curând, și se bucura de pe acuma, căci avea deplina certitudine că ea va fi apreciată de toți specialiștii și chiar de dificilul Paul Combra. Savura anticipat cu atâta intensitate succesul cărții, încât nici nu observa unde calcă. Un picior lunecat într-o groapă cu apă îl readuse la realitate și-ncepu să păsească mai prudent pe bordura lunecoasă a trotuarului.

La colțul străzii, felinarul arunca o lumină dezolantă asupra mizerului peisagiu citadin și Hrisant se-nduioșă de tristețea caselor cu pereții pătruși de umezeală. Aruncându-se complet în niște divagații colorate de-o ușoară filosofie când pesimistă, când sceptică, iarăși uită să păsească atent și se pomeni tamponat de-o persoană voluminoasă, pe care, după moliciumea izbiturii, încă înainte de-a-și ridica ochii și-a o privi, o ghici de sex gingaș.

– Vai, mata ești, domnule profesor? îl întâmpină cu o dulce imputare în glasul subțire doamna Popescu, care își balansase o clipă sânii peste pieptul bărbatului.

Acesta își blestemă zilele și arboră o mască atât de dezolată, încât proprietăreasa se simți obligată să zâmbească matern.

– Iartă-mă madam Popescu, bâigui dânsul.

– Vai, domnule profesor! Oricui i se poate întâmpla... Desigur că te gândea la vreo domnișoară simpatcă... He-he! Tinerețe, ce să-i faci... Primăvara amorului!

Hrisant avea mare poftă să-i astupe cu o palmă gura, care continua să macine.

– ... parcă eu nu știu? Parcă eu n-am fost tânără? Se vede că așa a dat Dumnezeu... Zău! E și timpul să te gândești și mata la o fetiță bună, cu ceva economii, frumușică, durdulie... Altfel îi viața când ești însurat. Masa, masă. Casa, casă! Pătucul... pătuc! și, după ce clipi șăgalnic dintr-un ochi, adause melancolic: Nici câțiva copilași, care să gângure ca niște cânărași, n-ar strica... Soțul meu, Dumnezeu să-l ierte, și cu mine n-am avut parte de-așa ceva.

Hrisant sta prost în fața ei și dădea mereu din cap. O ușoară undă de sudoare îi năvălise prin pori. De mult nu trecuse printr-o situație atât de neplăcută. Și doamna Popescu vorbea, vorbea...

– ... A fost Riți pe la mine... Riți e sora mea... Mi se pare că într-un rând ți-am povestit despre dânsa. Regret că nu erai acasă, să vă fac cunoștință. A! Riți e o femeie strașnică! Așa o nevastă ți-ar trebui dumitale... econoamă,... gospodină... La Siret, e vestită pentru cozonacii ei! Femeie distinsă! E în relații cu cele mai bune familii. Mițișor o adoră! Deh, mai rar soț grijuliu ca dânsul... Serios, domnule profesor! Păcat că-i măritată... Ar fi fost o parte minunată pentru mata.

Ploaia se întetise și se tânguia melodios prin burlane. Hrisant trebui să-și încheie paltonul. Privea în gol și potopul verbal al doamnei Popescu îl indispucea mai mult ca șiroaiele care i se scurgeau de pe pălărie.

– ... Am ieșit cu soru-mea la unu din oraș, că azi e luni și prăvăliile nu închid în timpul amiezii. Vai, cât am umblat. Știi, o mulțime de cumpărături, ca înainte de Crăciun, și, deodată, își aminti de Flipsi: Țț! Mi-am lăsat singur cățelușul... Sărăcuțul mamei! Nu l-ai auzit plângând?

– Nu... Nu... Căci am dormit întreaga după-amiază... eram tare obosit, minți Hrisant.

– Vai, poate ești răcit... Întoarce-te repede acasă, să-ți fac un ceai de tei... Că gripa cu oboseală începe! Nu cumva ai și guturai?

– Nu, nu sunt deloc răcit!... protestă dânsul, vehement.

– Da, bine... Mă duc domnule profesor. Băiețașul mamei plânge și eu stau de vorbă cu cavaleri! se strâmbă ea cochet, și-i întinse mâna, ca, apoi să dispară în întuneric.

Bucuros c-a scăpat în sfârșit, Hrisant o luă la goană spre centrul orașului. În piața Unirii, intră la o frizerie și se lăsă ras și frezat. Pe când o calfă îi clăbucea bărbia, profesorul se gândi că pentru a evita gura doamnei Popescu, care desigur că-și smulgea părul la isprava cu ușa spartă, va trebui să se-ntoarcă acasă târziu după miezul nopții și, a doua zi dimineată, să se mute la hotel până-și va găsi altă gazdă. – Gata, dom-le! Să trăiți...

– Ce? Ha? Da, da... și roși, căci i se păruse că frizerul îl privește ironic și compătimitor.

Ieșind, făcu de câteva ori înconjurul monumentului din piață și, apoi, se hotărî să intre într-un restaurant din strada romană. Aici, comandă masa și mănă încet, fără nici o pofță. După ce termină, aproape că se simți rău. Avea, fără să-și poată da seama cum și de ce, presentimentul unei mari nenorociri. Nervii i se încordaseră și capul îl durea ca și când cineva l-ar fi strâns în cercuri de fier. Apoi, iar se liniști și începu să privească oamenii și obiectele din jurul său.

– Curios! Își spuse. N-am băut nici măcar o optiță de vin și, totuși, lucrurile îmi par învăluite într-o ușoară ceață roză.

După ce-și mai plimbă de câteva ori privirea peste pancarta cu „Beți excelenta bere Bragadiru!”, chelia reprezentativă a unui domn de *vis-à-vis* desigur, voiajor comercial, când gulerul îi era negru de funingine fină de tren și-o enormă valiză se răsfața cu pântecul ghiftuit de mărfuri pe scaun, sâni protectori ai casieritei, probabil unguroaică, și masa de biliard, arhaică și mucegăită, care concentra atenția binevoitoare a chelnerilor plictisiți, profesorul se convinse definitiv că nu mai găsește nici un obiect de preocupare în acest „mare restaurant popular”, mizer și promiscuu, cu prețurile ajustate după buzunarul lumii nevoiașе, și se decise să plece.

Sugând ultimele fumuri ale unei Bucegi, pe care, pentru că era jilavă și prea îndesată, trebuie s-o reaprindă de două ori, își zăngăni cu

mare zgomot furculița în farfuria cu resturi de varză și cartofi.

– Plata!

Desprinzându-se de la masa de biliard, chelnerul, un individ slăbănog, poate fizic, cu umerii obrajilor ieșiți și cu ochii pieziși și vicleni, de pungaș periferic, scoase blocul, scrijeli cu creionul câteva cifre strâmbe, adună, verifică și, în cele din urmă, la capătul meticuloasei operații aritmetice, prezintă cu un gest suveran nota, pe care Hrisant o achită fără s-o mai privească.

Spunându-și: Ar fi caraghios să controlez dacă n-a pus câțiva lei în plus, când n-am comandat decât o ciorbă și-un rasol, nu-i vorbă, amândouă infecte!, își luă de pe cuier pălăria, o pălărie cu boruri largi, uzată și de culoare cenușie odinioară, dar problematică în prezent, și paltonul ușor, de vară, ros la guler și strâmt, și ieși, urmărit de ochii indiferenți ai casieritei (Hrisant observase că ea are unghii grețos de neîngrijite), în stradă, unde-l primi o palmă de apă subțire, izbită cu promptitudine în față.

– Iar plouă, fir-ar al dracului! Săracu palton... și regretă o clipă căldura plăcută din restaurant.

Neavând nicio țință, se opri nehotărât pe trotuar.

Reclamele luminoase, albastre, verzi și violent roșii, o simfonie absurdă de culori tipătoare, se oglindeau strălucitor în asfaltul neted și lucios, mașinile lunecau elegant și fără grabă; mai puțin favorizați de soartă ca oamenii din automobile, pietonii îmbrăcați umil, cu haine de vreme rea, pășeau repede, balansând umbrelele, care păreau o uriașă pădure de ciuperci caraghioase, iar femeile de stradă, în număr redus din cauza ploii, se plimbau amărâte și profesional, așteptând să le cadă un client trimis de providență, preferabil din provincie, cu vagi pretenții de rafinament erotic, poate cap de familie, cu nevastă cicălitoare acasă, neurastenizat de uniformitatea rurală, uneori cu inexplicabile avânturi altruiste, dar destul de prudent pentru a avea câteva zeci de mii de lei la casa de economii, cam șmecher și licheluță, însă suportabil, neștiind cum să-

și omoare urâtul până la plecarea trenului de noapte, și cu punga umflată de bancnote în buzunarul secret, ingenios camuflat în vesta cadrilată.

Cum nu voia să-și permită luxul unui cinematograf, Hrisant se plimbă câțva timp, înfruntând curajos revărsarea apelor cu miros de fân ud, răsfirat în șură, și de frunziș veșted, întristător de monoton în neclarul nopții, care îi loveau pălăria într-un fel de cântec vechi, suav, ascuns undeva prin faldurile unui suflet de adolescent naiv.

Cu dispoziția schimbată, profesorul găsi acum că orașul e minunat în ploaie. Tenebrele pândeau în ganguri, în care lumina electrică nu reușea să pătrundă. Cerul părea aproape de acoperișul caselor diforme, în al căror cuprins de piatră roasă de intemperii ghiceai vieți stătute, consumate în disperări lente, cu finaluri eșuate sub monotonia binefăcătoare a climatului familial. Insinuând rotunjimi voluptoase de genunchi feminini în ciorapi de culoare roză, galantarele bogate ale unui bijutier își revărsau pe plușul azuriu reflexele mate și excitante. Trinaco, Hercules, Schmoll-Pasta, Standard, Cinema Scala, Radio-Ingellen... Zeci de reclame, unele agresive, altele modeste sau meschine, își întretăiau razele în piața Unirii, pe care Hrisant o traversă repede, chemat de nostalgia cartierelor mărginașe, unde oamenii își duc o viață a lor, enorm diferită de a celor din centru, și unde străzile se pierd întortocheate, fără identitate și fără mențiuni în voluminoasele anuare comerciale. Așa cum se desfășoară în întuneric, printre garduri dărăpănate și hardughii insalubre, nu le poți citi numele și le crezi pretutindeni. Strada asta, pe care-o traversează fără grabă, fluierând a cine știe ce pagubă, un om cu șapcă de apaș, vârată peste urechi, ar putea fi tot atât de bine în Londra ca și în Helsinki, sau tocmai în Melbourne, dacă nu cumva prin Arkansas.

Ploaia curge ca veșnică. Par-c-ar fi în văzduh milioane de clopoței, atât de mici, încât abia vizibilă, de sticlă. Uneori, trâmbe capricioase de vânt aranjează draperii fine de bură de-a lungul străzii. Câte-un câne se furișează complice, stârnind liniștea pisicilor ascunse

sub podețe. Cenușiul egalizează peisagiile în acorduri sumbre, topindu-se în vioriul de-o clipă al geamurilor înguste și strâmbe.

Dacă n-ar fi lumina electrică pe ici-colo, n-ai ști nici veacul. Cândva, departe...

Făcând cale întoarsă, Hrisant se izbi lângă o cârciumă de Nae Vasilescu, unul dintre colegii săi mai bătrâni. Cum Vasilescu, *leader* argetoianist în organizația locală, obișnuia să-și martirizeze cu politica și cu alte chestii prietenii, Hrisant simulă că nu-l recunoaște în lumina nehotărâtă a serii, și, după ce aruncă grăbit un „pardon” sec și protocolar, o apucă înainte. Presentimentul că trebuie să i se întâmple ceva în seara asta, îl tiraniza din nou.

– Ce naiba poate să mi se întâmple? se tot întreba, chinuit de gânduri. La dracu-! Am început să cred în premonițiuni...

Aproape că alerga. Noroiul îi murdărea manșetele pantalonilor și stropii, treziți de aroganța galoșilor, îi săreau uneori până la mâni.

– Par-c-aș alerga în întâmpinarea cuiva.

Mai târziu, se-opri, ca să se-ntrebe:

– A cui?

Becurile electrice se metamorfozaseră în trandafiri palizi. Clădirile din strada Regina Maria, de obicei cu aspect atât de pașnic, aveau un zâmbet posomorât în înfățișarea lor.

– Ce dracu? monologă profesorul. Par-c-ar pluti ceva amenințător, de vis, în aer... Cenușiul acesta general e-un coșmar latent.

Parcursese într-o răsuflare strada și-ajunse din nou în piața Unirii, unde se-amestecă, liniștit întrucâtva, în mulțimea de oameni, însă, de îndată ce trecu în strada Română, o panică fără precedent puse stăpânire pe el. Un chicot sleit de ploaie îl făcu să tresară. Se opri, dar nu mai auzi nimic.

– Ciudat, foarte ciudat, și începu să caute înfrigorat printre oameni.

Lumina unei vitrine cu oglinzi aproape că-l orbi. Își frecă înciudat ochii și-și reluă mersul de somnambul. Călca fără să mai bage de seamă unde. Un al șaselea simț îl avertiza că, în curând, un eveniment extraordinar se va produce, un eveniment hotărâtor în viața lui atât de tihnită până-n prezent. Ploaia se revărsa ca

un potop, firmele de tablă, zgâlțâite de vânt, scânceau tremurător, iar strada se improvizase într-o imensă baltă. Câteva becuri se defectaseră și insule mari de întuneric se formaseră între casele sumbre și fără contururi precise. Lumina era mai puternică numai deasupra, peste ecranul mohorât al nourilor. Totuși, ea n-avea nimic liniștitor. Dimpotrivă, părea pâlălaia sinistră a unui incendiu uriaș. Când trecea câte un automobil, farurile aruncau asupra peisagiului o ploaie fantomatică de var.

Iar râse cineva lângă Hrisant, care transpira de teamă. Ca să-și facă puțin curaj, începu să recite: *Aurea prima sata est aetas, quae, vindice nullo...* Vru să-și aprindă o țigară, însă ploaia îi stinse chibritul. După ce mai repetă de două ori încercarea, trebui să renunțe, aruncând, odată cu chibritul, și țigara, pe care apa o udase complet.

... quocumque aspicio, nihil est, nisi pontus et aer...

Merse așa, primind mereu valuri de ploaie în față, timp de vreo zece minute. Își spunea că e o prostie să nu se întoarcă imediat acasă. La urma-urmei, ce, o să-l mănânce doamna Popescu? Sau o să-l spânzure? Și, deodată, proprietăreasa îi păru chiar foarte simpatică. Era gata s-o ia îndărăt spre Piața Unirii, însă la lumina unui felinar de lângă o farmacie din apropierea podului peste calea ferată desluși o femeie, care părea dezolată din cauza ploii.

Hrisant se-opri, s-o vadă mai bine. Nu-și putea explica de ce, însă femeia aceasta îi aducea, prin simplul fapt al apariției ei, un fel de liniște. Uitase de-acuma toate mizeriile de peste zi. Era ca și cum, după un marș neînterupt și-obositor de treizeci de kilometri, s-ar fi trântit pe-un pat, să se odihnească. După câteva clipe, care îi părură ceasuri, împins de-un straniu imbold, se-apropie de necunoscută. Avu impresia că ea zâmbește și zâmbi și el, fericit. Zâmbetul ei venea dintr-o mare depărtare, ca dintr-un loc de neguri nesfârșite. Hrisant era sigur de asta. Trăsăturile femeii se îndulciseră, ca-n unele tablouri vechi, cu Madone lunate de privirea pruncului sfânt. Profesorul desluși în bătaia felinarului că necunoscuta are ochi

verzi, întunecați, de apă adâncă, umbrită de sălcii. Temându-se să n-o gonească, nu îndrăzni să se-apropie și mai mult, cum ar fi dorit din tot sufletul. Ea, însă, îi făcu un semn din cap, sau numai așa i se păru lui Hrisant, și dânsul păși în lumina plină a felinarului.

Neștiind cum să lege discuția, îngăimă timid:

– Eu... domnișoară... și crezu că necunoscuta îl va încuraja, dar femeia nu spuse nimic, ci zâmbi slab.

Profesorul o privi iar, cu multă atenție. Putea acum, s-o vadă în amănunt. Pielea fină a obrazului, cam palidă, însă frumoasă, ochii de pâlălaie verde, părul lung, trecut peste tâmples, buzele subțiri și lungi, uscate, toate acestea i se întipăriră viu în minte și, deodată și fără rost, îi veni să plângă. Își și simți umezi ochii, însă luptă împotriva lacrimilor, care amenințau să se reverse, și spuse:

– Mă numesc Ipatie Hrisant. Sunt profesor la liceul... și iarăși tăcu, blestemându-și din răspuțeri subita timiditate.

– Văzând că dânsa nu-i răspunde nici de această dată, reluă cu mai multă îndrăzneală:

Domnișoară, ploaia asta o să ne pătrundă până la piele. Să mergem undeva la un adăpost. Intrăm într-un restaurant...

– Ploaia? Dar mata nu vezi că nu plouă deloc?

– Nu plouă? făcu el ne-ncrezător și, când privi mai bine, constată cu uimire că, într-adevăr, nu mai ploua.

Spuse contrariat:

– Adineaori turna cu găleata...

– Adineaori nu e acum, îi răspunse dânsa și râse, împrăștiind un parfum dulce și ciudat de pământ și busuioc închis într-o ladă veche.

(va urma)

(Fragment din romanul Prăvălia diavolului. Textul integral urmează să fie publicat în volumul Mircea Streinul, Scrieri, în curs de apariție la Editura Știința din Chișinău, în colecția „Moșteniri”, nr. 104)

Dragoș OLARU

Mircea Irimescu: „Universitari în/din Bucovina”

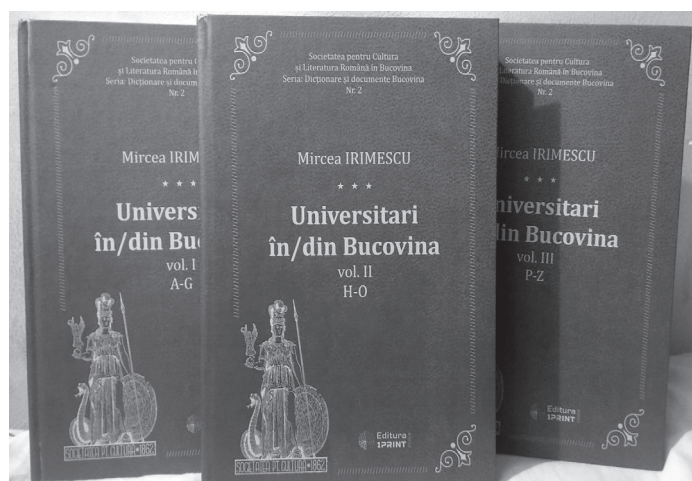
La Editura Print din Suceava a văzut lumina tiparului lucrarea inginerului Mircea Irimescu „**Universitari în / din Bucovina**” în trei volume, fiind, după părerea noastră, o lucrare enciclopedică monumentală. O „adevărată enciclopedie a universului academic bucovinean”, apreciază Ștefan Purici, profesor la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Din spusele autorului aflăm că volumul a apărut sub forma sa actuală și datorită sfatului prietenului cernăuțean, Ștefan Hostiuc, care, preocupat de realizarea revistei „Mesager bucovinean”, în anul 2017, văzând o parte din filele la care lucra de zeci de ani cercetătorul rădăuțean, l-a sfătuit să le structureze tematic în lucrări separate. Astfel, în 2022 în colecția „Dicționare și documente Bucovina”, inițiată de Societatea pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina, a apărut volumul I. „Profesori ai Colegiului Național „Eudoxiu Hurmuzachi”, Rădăuți, 1872-2022”.

De fapt, ideia întocmirii și publicării unei „Enciclopedii a Bucovinei”, după cum ne mărturisește autorul, a apărut în anul 1990, odată cu reactivarea Societății pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina, în anul 1990. Știindu-l pe Mircea Irimescu mereu preocupat

de trecutul dramatic al fermecătoarei noastre Țări a Fagilor”, presupunem că ideea este și mai veche, fiind, probabil, inspirată încă din vara lui 1989, după nenumăratele întâlniri și discuții cu „strălucitul îndrumător și tovarăș de drum”, academicianul Vladimir Trebici. În cele peste 50 de scrisori ale academicianului, rezultate din corespondența cu inginerul rădăuțean și publicate mai târziu în revista „Glasul Bucovinei” (2016-2017), e prezentă mereu ideea de

a mobiliza și sensibiliza cât mai mulți oameni în vederea întocmirii unui plan de activitate din care să nu lipsească conferințele și publicarea unor studii enciclopedice în care să fie evocați și „unii din iluștrii profesori de la fosta universitate din Cernăuți”.

Reușita trilogiei de care ne ocupăm se datorează și faptului că Mircea Irimescu este unul dintre puținii cercetători bucovineni în viață care a beneficiat de prietenia și îndrumarea unor profesori excepționali, cu studii în perioada interbelică, la licee, la Școala Normală sau la Universitatea din capitala Bucovinei, precum Vladimir Trebici, Vasile Precup, Radu Economu, Radu Grigorovici, Dimitrie Vatamaniuc și alții. Ei i-au trezit dragostea pentru Bucovina, pentru tradiție, pentru limba și cultura română. Ast-

fel s-a născut interesul pentru istoria provinciei natale. Ca președinte, timp de 23 de ani al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1990-2013), Mircea Irimescu a înțeles cât de important este pentru bucovinenii de azi să aibă grijă de patrimoniul cultural al Bucovinei, să se implice în activitatea de conservare și promovare a culturii naționale, să cerceteze istoria plaiului natal. Domnia sa a contribuit, de-a lungul timpului, prin fapte reale, nu doar cărturărești, ci și de solidaritate umană, la traducerea în practică a acestui deziderat, dând un exemplu extraordinar de devoțiune pentru Țara Fagilor, demn de urmat în sudul, ca și în nordul provinciei. Mesajul pe care ni-l transmite prin implicarea proprie în opera de păstrare a patrimoniului cultural al Bucovinei e că preocuparea de soarta acestui mult pătimit pământ să rămână mereu vie, transmițându-se din generație în generație, să nu se piardă nici de o parte, nici de cealaltă parte a graniței impuse de vicisitudinile vremurilor.

În această paradigmă se înscrie și impozanta monografie din 2012 a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina concepută în două volume, cu prilejul jubileului de 150 de ani de la înființarea Societății: „Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862-2012). La 150 de ani. Istoric și realizări” (vol. I) și „Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862-2012). La 150 de ani. Voluntariat bucovinean” (vol. II), Ed. Septentrion, Rădăuți, 2012-2013.

Structurată în trei volume, aproape egale ca mărime (520+524+558 p.), recenta lucrare a lui Mircea Irimescu, „Universitari în/din Bucovina”, ne oferă informații prețioase privind cadrele didactice universitare din perioada de început a școlii superioare din Bucovina până în zilele noastre. Expuse în ordine alfabetică, după nume, articolele conțin valoroase date biobibliografice. Ele descriu succint viața și activitatea unui impresionant număr de universitari (aproape 3300 persoane) „care au activat de-a lungul timpului la instituții de învățământ superior din Bucovina sau care, născute în Bucovina, au activat la universități, institute

și școli superioare de oriunde în lume”. Autorul are perspective proprii de abordare, dar lucrarea nu este, cum ar putea să creadă unii, „o replică românească” la alte (posibile) abordări ale învățământului superior din Bucovina. Urmând sfatul academicianului Vl. Trebici ca Bucovina să fie prezentată unitar în cercetările care au ca obiect istoria și cultura provinciei, Mircea Irimescu abordează cu rigurozitate științifică activitatea academică bucovineană de la începuturi și până în prezent, indiferent de apartenența statală (teritorială) a instituțiilor de învățământ sau a etniei profesorilor. Scopul urmărit de autorul lucrării este să contureze „o imagine concretă cu privire la preocupările științifice ale membrilor corpului profesoral, rolul lor în îmbogățirea cunoștințelor societății contemporane” (Șt. Purici). Printre profesorii universitari cuprinși în acest dicționar se află personalități remarcabile, cunoscute bine în lumea științifică, dar și nume mai puțin cunoscute, aparținând universitarilor care au părăsit Bucovina în 1918 sau în 1944 și care au ajuns profesori la instituții prestigioase din lume.

Urmând același principiu de prezentare unitară a Bucovinei, autorul lucrării introduce în dicționar și nume de cadre universitare actuale din instituțiile superioare de învățământ din Cernăuți. Din cele 3.291 de nume (cu excepția celor din anexe), 1364 (41,5%) sunt ale cadrelor didactice care au activat sau activează în instituțiile cernăuțene în / din perioada sovietică și/sau ucraineană (după 1991). Pentru cititorul din partea de miazănoapte a provinciei prezintă un deosebit interes articolele despre profesorii de la Secția română (moldovenească în timpul sovieticilor) a Facultății de Filologie a Universității din Cernăuți de la înființarea ei în 1954 (cu profesori arondați catedrei de limbi străine) și până în prezent. Dintre cei 18 universitari introduși în dicționar îi amintim aici pe A. Sadovnic, Z. Peniuc, V. Levițchi, M. Dăscălescu, V. Sorbală, Gr. Bostan, Gh. Jernovei, Șt. Hostiuc ș. a. E un volum enorm de informații, adunat cu multă migală de autor, iar sursele au fost disponibile aproape exclusiv în limbile rusă și ucraineană – un impediment serios în cercetare pentru un slab cunoscător al

Ing. Mircea Irimescu discutând cu ziaristul Dumitru Covalciuc
la intrarea în sediul Societății „Mihai Eminescu”
(Palatul Național). Cernăuți, Piața Centrală, 2016

acestor limbi. Dar lucrarea a avut de câștigat de pe urma acestor cercetări, prezentând interes și pentru lumea academică ucraineană. O eventuală reeditare a ei în limba lui Șevcenko ar fi chiar o treabă bună.

Primul volum al lucrării (literele A-G) se deschide cu un *Cuvânt înainte* semnat de profesorul universitar Ștefan Purici de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, absolvent al Universității din Cernăuți, promoția 1989. Autorul prezintă succint istoricul universității cernăuțene și dă o înaltă apreciere lucrării lui M. Irimescu. Urmează *Precizări asupra ediției* și un *Scurt istoric al instituțiilor de învățământ superior din Bucovina și al unor departamente anexe ale acestora* în care sunt prezentate cele mai importante instituții din Cernăuți, Suceava și Câmpulung Moldovenesc. O atenție specială e acordată Universității din Cernăuți, Universității de Stat de Medicină din Cernăuți și Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava.

Volumul II, pe lângă textul de dicționar propriu-zis (literele H-O), cuprinde și o *Anexă iconografică*, culeasă din site-urile oficiale ale universităților, o listă de cărți și reviste tipărite în țară și străinătate, o colecție de fotografii din fondul personal al autorului. La rândul său, anexa se împarte în trei secțiuni (*I. Publicații universitare bucovinene, II. Edi-*

ficii ale instituțiilor universitare bucovinene, III. Unii profesori) și cuprinde o valoroasă colecție iconografică, inclusiv fotografii inedite din care evidențiem pe cele cu profesorii universitari, societățile studențești și anuarele Universității Cernăuți.

Volumul III (literele P-Z) include, la *Anexa 1*, un subcapitol intitulat *Alți universitari bucovineni*, ce cuprinde informații succinte despre 163 de persoane. La *Anexa 2*, intitulată *Biblioteci universitare*, îl găsim ca responsabil la Biblioteca Institutului Teologic Cernăuți pe renumitul teolog Eusebiu Popovici, iar pentru Biblioteca Universității Cernăuți sunt incluși toți directorii ei de la înființare până în prezent. Tot aici este prezentat un *Personal al bibliotecilor universitare și personal administrativ al instituțiilor de învățământ superior din Bucovina* (37 nume) printre care descoperim (în ordine alfabetică) pe Acatrini Vladimir, Cârsteanu George, Doboș-Boca Valerian, Kušnir Mykola, Mandicevschi Constantin, Panciuc Elpidifor, Păunel Eugen, Polek Iohann, Prodan Traian, Prokopowicz Erich ș. a. La *Anexa 3, Societăți academice studențești în Bucovina, prezentate în ordine alfabetică*, pe lângă cunoscutele societăți din Cernăuți, mai sunt prezentate și câteva asociații, organizații și uniuni studențești din Suceava, mai puțin cunoscute cititorului din nordul Bucovinei. Prezentarea succintă a acestor societăți studențești este însoțită, în mare parte și de poze cu embleme și uniforme specifice.

În final, vreau să-i mulțumesc din suflet autorului pentru munca depusă fără nicio clipă de răgaz pentru a pune în lumină, pentru noi și posteritate, informații prețioase despre universul academic bucovinean. Editarea lucrării (finanțată de autor!) e un sacrificiu făcut în numele unor idealuri. Indiscutabil, ea va rămâne un prețios instrument de lucru, oferind celor interesați un coplesitor fond informațional.

Mulțumiri și pentru onoranta și mult grăitoare dedicație: „Lui Dragoș Olaru, cu respect pentru jertfa în slujba neamului, în cel mai greu loc de pe pământ pentru români”.

Elena PINTILEI

Nordul și sudul Bucovinei unite într-o simțire

Nordul și sudul Bucovinei au fost unite, din nou, prin paginile unui volum de valoare semnat de scriitoarele Doina Cernica (Suceava) – membră a Uniunii Scriitorilor din România – și Maria Toacă (Cernăuți) – membră a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Volumul *Crai nou pe cerul Bucovinei* a văzut lumina tiparului la Editura Mușatinii din Suceava, sub egida Centrului Cultural „Bucovina” și a Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera”, fiind creat – cum însăși autoarele mărturisesc în cuvântul de început, *În Bucovina întreagă*, ca urmare a îndemnului primit de la profesorul și neobositul cercetător Ion Filipciuc, dr. în filologie, care s-a aplecat cu acribie asupra vieții și activității lui Ciprian Porumbescu și a așezat între două coperte o consistentă bibliografie, punând în circulație un important instrument de lucru pentru toți cercetătorii care se vor arăta interesați să studieze unul dintre cei mai de seamă compozitori români.

Pe parcursul a 360 de pagini, autoarele au alcătuit o colecție de studii, articole, note, însemnări, cronicile ale evenimentelor culturale desfășurate în întreg spațiul bucovinean, dedicate lui Ciprian Porumbescu și familiei sale, tatălui său, preotul Iraclie Porumbescu (despre care Leca Morariu afirma că este „părintele literaturii bucovinene”), Morăreștilor și altor personalități care au adus contribuții importante în viața culturală bucovineană.

Autoarele au transmis mesajul de unitate culturală a românilor bucovineni inclusiv prin felul în care au gândit coperta volumului. Pe pagina întâi a copertei este reproducă una dintre lucrările artistei Dany Madlen Zărnescu,

iar pe pagina a IV-a sunt reproduse două fotografii care surprind evenimente memorabile desfășurate pe parcursul anului 2023 – *Anul Ciprian Porumbescu*, atât la Boian, Regiunea Cernăuți, cât și la Stupca Sucevei.

Astfel, este eternizat momentul în care oameni cu drag de neam și înaintași s-au adunat în jurul Bustului lui Iraclie Porumbescu aflat la Biserica din Boian unde a avut loc debutul manifestărilor dedicate lui Ciprian Porumbescu și impresionantul spectacol muzical în cadrul căruia au răsunit la unison nu mai puțin de 140 de voci, interpretându-se „Balada” la mormântul lui Ciprian Porumbescu în semn de pios omagiu adus compozitorului, la comemorarea a 140 de ani de la moartea sa.

Volumul este împărțit în două capitole: I. *Al nostru, al tuturor* și II. *De la Cernăuți, mărturisire*.

Ciprian Porumbescu a unit mai strașnic cele două părți ale Bucovinei. Nu întâmplător scriitoarea Maria Toacă nota încă din cel dintâi material publicat în volum: „Suntem numiți români din afara granițelor, dar nu și din afara inimilor fraților din Țară. Ne despart hotare, trăim cu tristețea că suntem nevoiți să trecem prin vămi unii la alții, însă ne unesc valorile culturale.” (p. 247). Totodată, după cum frumos a surprins Maria Toacă, la 5 noiembrie 2023, prof. Niculai Barbă, vicepreședinte al Consiliului Județean Suceava, aflat la Cernăuți, sublinia faptul că în anul 2023 „Bucovina, prin Ciprian Porumbescu, va deveni o capitală a românismului” (p. 249).

Materialele regăsite în prezenta colecție de publicistică au intrat în casele oamenilor prin

intermediul presei și revistelor de prestigiu precum „Zori Noi”, „Crai nou”, „Bucovina literară”, „Vitriliu” (Bacău); sunt semnate începând cu anul 1983, până în prezent și reflectă amploarea evenimentelor dedicate lui Ciprian Porumbescu, organizate și desfășurate în întreaga Bucovină.

Penițele celor două cunoscute și iubite scriitoare ne deschid portalul prin care ne este oglindit, într-un mod meticolos, cu detalii, oameni, fapte, trăiri și emoții.

Astfel, răsfoind volumul, suntem purtați pe acorduri înălțătoare prin Sucevița, Stupca, Udești, Mahala, Boian, Cernăuți, Suceava, Șipote, Crasna, Putna, Frătăuții Noi; călcăm atenți, cu grijă să nu alterăm liniștea cuvântului, în sala „Elena Greculesi” a Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera” din Suceava, în Muzeul Național al Bucovinei, în Palatul Național al Românilor din Cernăuți (acum sediu al Societății „Mihai Eminescu” din regiune), în Colegiul Național „Andrei Șaguna” din Brașov, în Centrul Bucovinean de Artă pentru Păstrarea și Conservarea Culturii Tradiționale din Cernăuți, prin locuri de o frumusețe rară și cu o mare încărcătură spirituală precum Sfânta Mănăstire Voroneț, Sfânta Mănăstire Sucevița; Sfânta Mănăstire Dragomirna, Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Boian sau Biserica „Sf. Vineri” din Suceava.

Totodată, pagini valoroase sunt destinate evenimentelor culturale ce au debutat pe tonul „Baladei” lui Ciprian Porumbescu, care este „cel mai frumos plânset al Bucovinei, o muzică dumnezeiască” (după cum este semnalată, la p. 105, aprecierea istoricului Bucovinei, prof. univ. dr. Mihai Iacobescu), pe versuri semnate de Iraclie Porumbescu, ori pe acorduri ale pieselor interpretate odinioară de Mărioara Rațiu-Porumbescu (sora compozitorului), la pian.

Un spațiu generos este destinat lansărilor de carte prilejuite de aniversarea a 170 de ani de la nașterea compozitorului și, în același timp, de comemorarea a 140 de ani de la moartea celui care a fost eternizat ca fiind un geniu al muzicii clasice românești, dirijor, violonist și pianist, un patriot desăvârșit; un tânăr care s-a jertfit pentru limba maternă și „tricolor”.

Într-un timp foarte scurt au fost tipărite o

serie de volume menite a completa într-un mod considerabil bibliografia de referință pentru viața și activitatea lui Ciprian Porumbescu: *Ciprian Porumbescu în marginea Imperiului* de Mircea A. Diaconu (2023); Nicolae Petra-Petrescu, *Ciprian Porumbescu, compozitor român*, ediția a II-a, cuvânt prelecturnic și bibliografie de Ion Filipciuc (2023); Nicolae Cojoc, *Familia Porumbescu. Contribuții biografice*, ediție întocmită de Ion Filipciuc (2023); *Iraclie Porumbescu. Scrieri*, antologie, îngrijire și prefață de Liviu Papuc (2022); *Ciprian Porumbescu. Jurnal 1879. Cernăuți-Stupca*, traducere, studiu introductiv, note de Stanca Scholz-Cionca (2023); *Ciprian Porumbescu necunoscut*, ediție îngrijită și revizuită de Constanța Cristescu (2023); Leca Morariu, *Arboroasa slăvindu-l pe Ciprian Porumbescu*, ediție întocmită de Liviu Papuc, Alis Niculică și Maria Olar (2023); *Balada*, roman de Adrian Lesenciuc (2022) ș.a.

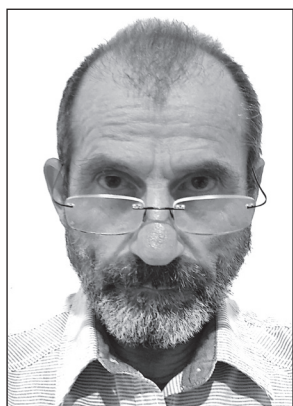
Cu certitudine putem spune faptul că volumul reprezintă o pagină de istorie a vieții și activității lui Ciprian Porumbescu, dar și a altor personalități evocate: cărturarul Leca Morariu; Octavia Lupu Morariu; Iraclie Porumbescu, Silvestru Morariu Andrievici; artistul Ion Cârdei (autorul Bustului lui Ciprian Porumbescu, instalat în 1933 în Parcul Prof. Ion Nemeș din Suceava, dar și al unui tablou din 1939, care o înfățișează pe Octavia Lupu Moraru), compozitorul Carol Miculi ori poetul Grigore Vieru.

Doina Cernica și Maria Toacă, Doamne ale presei din Bucovina, membre ale Societății Scriitorilor Bucoveneni al cărei președinte este dr. Alexandru-Ovidiu Vintilă, au publicat împreună alte două volume: *Dulce de Suceava. Amar de Cernăuți* (2014) și *Dulce-amar de Bucovina* (2018), ambele tipărite la Suceava, la Editura Mușatinii.

„Suflete gemene” simt, la fel, și dulcele, și amarul românilor din întreg spațiul bucovinean și prin cuvinte făuresc punți, le așază pe coala de hârtie și vindecă sufletele bătătorite de dor, de grijă, brăzdate de vremuri potrivnice.

Același lucru l-au făcut și acum, prin cel mai recent volum tipărit: *Crai nou pe cerul Bucovinei*. Nordul și sudul provinciei au fost unite într-o simțire.

Ștefan HOSTIUC

Noi cărți în colecția „Scriitori români din Cernăuți”

În curs de apariție al Editura Druk Art din Cernăuți se află volumele „Opera poetică” de Ilie T. Zegrea și „Amintiri din Cernăuțiul interbelic” de Leon Țopa, care continuă colecția „Scriitori români din Cernăuți”, proiect realizat de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni al Guvernului României. Cele două cărți, una de poezie, alta de memorialistică, aparțin unor autori bucovineni, trăitori în capitala istorică a Bucovinei, în timpuri și sub regimuri diferite. Le prezentăm cu drag în prag de apariție.

Ilie T. Zegrea, între rusticul incurabil și orficul apocaliptic

Colecția Parcimonios, poate chiar exagerat de parcimonios, Ilie T. Zegrea nu s-a risipit în zeci de volume, ca alți confrăți ai săi, mult mai productivi cantitativ, ci a lucrat concentrat, axându-se pe calitatea produsului poetic, mulțumindu-se cu cele câteva cărți pe care le-a publicat în timpul vieții, destul de subțiri, dar consistente. E adevărat că cele două plachete scoase la Cernăuți, cu securea comunistă deasupra capului (*Timpul ierbilor*, 1977, și *Crinul îngândurat*, 1986), ambele la Editura Carpați din Ujgorod (care avea la Cernăuți o redacție pentru literatura în limba „moldovenească”), nu au fost prea strălucite, căci le-au ciopârțit editorii, silindu-l pe autor să le cârpească cu versuri care nu-l reprezentau, dar fără de care nu ar fi debutat la Cernăuți niciodată. Așa s-a întâmplat că tributul pe care Ilie T. Zegrea a

trebuit să-l plătească a fost mai mare decât al celorlalți colegi de generație. Totuși, aceste cărți nu sunt de neglijat. Pentru istoria literaturii ele constituie o sursă de cercetare și o dovadă clară a puternicilor presiuni ideologice exercitate de regimul sovietic totalitar asupra scriitorilor români din Bucovina sovietică.

Celelalte două volume, scoase la Chișinău până la destrămarea URSS-ului, „Navigator în septembrie” (Editura Literatura artistică, 1983) și „Oglindă retrovizoare” (Editura Hyperion, 1991) – ultimul tipărit chiar în momentul istoric al căderii comunismului – demonstrează descătușarea de dogmele trecutului și maturizarea artistică a autorului bucovinean, cu accent pe viziunea modernă, de sorginte romantică, viziune întărită ulterior prin cărțile editate la Cernăuți în timpul Ucrainei independente, două la Editura Misto – „La marginea nopții” (2004) și „Ștergând lacrimile Singurătății” (2012) – și una (ultima din timpul vieții) la Editura Druk Art: „Timp fracturat, greieri de seară” (2017). Un volum antologic îi apare în 2014 la Chișinău: „Deschideți fereastra că ninge”. În România, după căderea cortinei de fier, poetul cernăuțean tipărește trei volume: două la București și unul la Iași: „Singurătatea Apocalipsei” (Editura Eminescu, 1998), antologie cu un solid grupaj de inedite, „101 poeme” (Editura Biodova, 2010), reprezentând o selecție din volumele anterioare, și „Cultivatorii de iluzii” (Editura Tipo Moldova, 2013), antologie care reprezintă întreaga operă tipărită până atunci, de la „Timpul ierbilor” până la „Ștergând lacrimile Singurătății”.

A scrie versuri înseamnă, pentru poet, a-și caligrafia sufletul. Iar sufletul în tinerețe e mereu îndrăgostit: „Oh, cum trec îndrăgostiții / fără să le dea prin gând / că de-acum le stă în sânge, / cu perdelele lăsate, / ora despre care încă / nu le-am spus nimic nicicând.// Sub mă-tăsuri incolore / frunza pleoapelor se zbate / și la veghea florii albe / de-așteptare sau de crin / gândul inima o-ncearcă / la hotar de întrebare.// Dincolo își lasă rujul / pe-un pahar ales cu vin / Doamna ce aruncă zaruri / iar noi credem că-i ninsoare...// Lustruindu-și trunchiu-n taină / sub clăbucii de săpun / candidul salcâm așteaptă / să-mi sărute ochii, gura, / pe când steaua, -a cărei colțuri / reci în palme le adun, / cu surâs tăcut prin sânge / uite cum se dă de-a dura...” (*A 33-a elegie visată*). Precum Esenin, fascinat de albul mestecenilor, le cuprinde talia cu patimă de mire (în rusă, mesteacănul are nume feminin: *berioza*), la fel și Ilie T. Zegrea, în așteptarea iubitei, se lasă îmbătat de parfumul florilor de salcâm și de tei: „Alungă, drago, umbra de pe față, / Ne ninge trupu-n floare de salcâm, / Cine va trece primul dimineața / Ne va găsi aici, pe caldarâm” (*Rugă*).

Dar împărat peste toate florile cântate de poet în versurile sale este crinul, în care olfactivul și vizualul se îmbină, alcătuind o simbioză de alb exaltant și parfum seducător: „Iar mai presus de inimă și gând / Miresme vin acum să ne apese, / Când floarea de salcâm se aprinde blând / Și crinul se așază-n capul mesei.” (*Iar mai presus de inimă și gând*), căci, zice poetul în altă parte, „Din cel potop de flori înmiresmate, / Urcând în taină trepte de baladă, / Eu am ales doar crinul să mă vadă, / Uimit de alba lui sinceritate.” (*Crinul îngân-durat*). Crinul îl însoțește pe poet peste tot, până în ultima poezie, urmându-l și dincolo de hotarul terestrei existențe, de unde-l preia, secundat de mângâietoarea iarbă, și-l readuce la viață, străpungând lutul, ocolind timpul și uimind lumea prin necurmata devoțiune și alba-i puritate: „Cum o fi acolo unde ceasul învierii bate? / Iarba îți sărută fața în duioasă mângâiere... / Chiar din palma ta răsare crinu-n alba-i puritate / Și prin lutul greu durerea mișcă timpul în tăcere.” (*Tot ce-a mai rămas din viață?*).

Poet rustic, Zegrea are sentimente la fel de puternice pentru toate anotimpurile, care

nu conțin să-l uimească, în ciclicitatea lor (rânduită de Demiurg și păzită de îngeri): iarna ascultă zăpezile („Ascult zăpezi cântând peste câmpie”), primăvara se minunează de felul cum „luna susține ierbele-n atac”, vara își plimbă pașii „prin lanul tuns de lună cu paiul gălbior”, iar toamna își descoperă virtuți de „navigator pe frunzele ce curg”. „Timpul trece iată fără veste”, „se adună-n albe cești”, „transpiră la geamuri”; însăși ontologia fundamentală devine timp, fulguind în clepsidra care nu suportă negație: „Clepsidra-n care fulgui / Nu vei putea s-o negi”. În general, versurile sunt expresia unei treceri continue prin lumea naturii și a obiectelor: „Prin crizanteme trec poeții tineri / Și ceața dimineții îi respiră” sau „Trece-un salcâm prin perdeaua subțire / Și se odihnește pe masa de scris.”

Dacă stăm să chibzuim bine, cam toată poezia de tinerețe a lui Ilie T. Zegrea e un cântec de cucerit iubiri al unui trubadur elegiac, un cântec dulce, cu inflexiuni diafane: „Tristețea mea se-ntinde ca o ceață / Sub geamul tău în orice dimineață.”, „... E chiar târziu și-i timpul de plecare, / Că-i noapte cu miros de-apocalips, / și cei grăbiți de-alături mi se pare-s / Mai triști decât statuile de ghips.” Stăpână pe versurile poetului, tristețea e mai mult decât un sentiment, este, ca la Bacovia, numai că sub alt înveliș, echivalentul umoral al stării de poezie: „Tristețea pendulează-ntre noi ca-ntre oglinzi”.

Rustic la începuturi, dar și în timpurile din urmă iubitor de cețuri și rouă și fulgi, poetul se minunează, înduioșat, de tot ce se întâmplă în natură, dar se întristează, dezgustat, de tot ce vede că are loc în societate. Versurile trimit săgeți spre opresori, iar scut de apărare este Eminescu, de al cărui mit protector românii au stringentă nevoie, pentru că îi ajută efectiv să reziste, să-și păstreze identitatea, să dăinuie: „Căci au un rost ce scriem și ce rostim acum / doar în lumina sfântă a Domnului Poet, / altfel ne fură ceața și ne sorbește bruma, / și ne topim aiurea, și dispărem încet...” (*Dreptul la Eminescu*).

Ineditele din volumul „Singurătatea Apocalipsei” marchează o nouă etapă în creația poetului, imprimând lirismului o expresie gravă, crispată, cu irizări apocaliptice. Personajul

liric se retrage într-un spațiu al Singurătății, mânat de un Timp al decepțiilor, dezamăgirilor, deziluziilor.

O viziune de ansamblu asupra creației poetice a autorului ne oferă antologia editată la Iași în 2014, iar volumul din 2017, „Timp fracturat. Greieri de seară”, ultimul editat în timpul vieții, ne edifică asupra perioadei finale a scrișului său. Titlul volumului spune totul despre poezia practică de Zegrea în anii din urmă: o încercare de a împăca, prin magia cuvântului artistic, dodecafonia cu armonia, antibucolicul cu bucolicul, apocalipticul cu edenicul. Liric incurabil, Zegrea rămâne, totuși, până la urmă, același de la începuturi, elegiac, orfic, cuceritor prin fișcul rostirii poetice, prin capacitatea pe care o au numai poeții înnașcuți de a potrivi cuvintele în vers urmându-le chemarea și forța de atracție. Remarcabilă e muzica pe care acestea o creează îmbinându-se poetic nu după voia celui care scrie, ci după voia zeului care-i dictează ce să scrie: „Prin osul iernii trec copiii blonzi”, „Polară stea coboară peste burg”, „Limbile clopotelor curg, aproape fluide”, „Provinciile ceții trag vâsla prin doctrine”, „Fulguie pleoapele-n ninsoarea cea tristă / Prin văgăunile stelei foșnind”, și câte alte bijuterii fonostilistice care cuceresc auzul prin eufonia lor produsă discret (ca la marii poeți!), fără a fi afișată, manifestându-se delicat, fără a se arunca dintr-o dată în ochi, ci doar lăsându-se vag percepută (învăluită în mister) cu al șaselea simț. Secretul prizei la cititor a unei asemenea eufonii constă tocmai în faptul că nu e creată artizanal, ci vine de la sine, ca revărsare directă a harului, ca expresie a inspirației care guvernează gândirea poetică și-i dă formă verbală. O sintagmă din categoria celei din versul „trandafirii miresme strivite în oglinzi” (iar poezia lui Zegrea abundă în asemenea versuri) comportă – pe lângă corola de sensuri semantice cu multiple valențe conotative – și rafinate armonici obținute prin îmbinarea măiestrită a vocalelor și consoanelor la nivelul fonetic al discursului liric, percepute doar de auzul interior al celui ce se lasă cucerit de farmecul textului.

Stilistic, Zegrea e destul de uniform în scrișul său de mai multe decenii. Parcurgându-i cărțile, îți dai seama imediat că ai în față un

poet care nu și-a schimbat esențialmente formula stilistică din anii de tinerețe, ci doar a cizelat-o și i-a dat alte dimensiuni. E poate cel mai constant stilistic dintre poeții cu care a pornit la drum. Dacă Arcadie Suceveanu, supermetaforic la începuturi, încearcă, de o bună bucată de vreme, să se elibereze de sub tutela metaforei, înlocuind limbajul precipitat de tropi cu un limbaj colocvial, apropiat de limbajul prozei, și încercând să scoată efecte poetice tocmai din apoeticitatea discursului frust, renunțând la fastul de odinioară, la spectacolul poeziei, la perfecțiune, și păstrând, din vechiul arsenal, doar parabola, ca element de poveste, nu același lucru face și Ilie T. Zegrea, colegul său de generație și de școală poetică cernăuțeană din anii '70 ai secolului trecut. Și Mircea Lutic, și Vasile Tărățeanu, și Simion Gociu și-au mai schimbat formula stilistică, în timp ce Ilie T. Zegrea a rămas esențialmente același, dezvoltându-se mereu în aceeași direcție stilistică, aprofundându-și viziunea, râvnind mereu performanța și căutând febril perfecțiunea. El nu se leapădă de metaforă, ci, dimpotrivă, o slușește cu devoțiune până la capăt, curtând-o și exploatându-i la maximum resursele. Lirismul lui târziu păstrează și o bună parte din simbolurile poeziei de tinerețe: crinul, salcâmul, teiul, ceața, iarba, burgul etc. Vechilor simboluri li se adaogă, pe parcurs, altele noi, opuse celor dintâi (Apocalipsa, Singurătatea, ghilotina, cămașa de forță etc.), dar ele tot în combinație cu cele dintâi își fac efectul.

Citind cu atenție versurile lui Ilie T. Zegrea – iar lectura lor nu poate fi decât participativă, pentru că te capt(iv)ează iremediabil – îți dai seama imediat că miracolul lumii și mirarea indusă de acest miracol reprezintă punctul de pornire al poeziei sale. Același miracol al lumii vechi îl vom găsi, peste ani de trudă și deziluzie, și în punctul lui de sosire în lumea mai nouă, numai că aici îl vom vedea fracturat, spart în bucăți pe care uimirea, clacând și luând forma dezavuării, nu le mai poate aduna la un loc, să se bucure de întregul ce a fost odată. De vină e timpul care (se) construiește și (se) distruge cu aceeași râvnă. Simbolul lui antic, Ianus cel cu două fețe opuse, e poate cel mai potrivit blazon al lirismului, mereu același

și totodată mereu altul, al versurilor poetului cernăuțean. Ce altceva poate să reprezinte titlul ușor dinescian al volumului antologic, *Deschideți fereastra că ninge...*, decât un semn de uimire în fața unui miracol, o invitație profund sentimentală de participare la spectacolul feeric al iernii, o reverie, o revelație?! Și câtă diferență e în titlul ultimului volum, *Timp fracturat, greieri de seară*, care reflectă la modul tragic spargerea timpului și apusul unei lumi care sucombă în cântecul ei cel din urmă?!

În versurile scrise pe ultima sută de metri ai vieții, poetul dezvoltă o relație specială cu moartea. Dacă mai înainte moartea era un personaj al scrisului, acum ea e un atribut al ființei: „Pe această coală albă ca strigătul îngerului / Înhamat chiar la moartea mea / Încerc să simplific nepotrivirea proverbială / dintre urechea acului și cămilă.” Poetul nu doar scrie despre moarte, el are moartea înglobată în sine. În poezie, ea nu vine acum dinafară, ci emană dinăuntru. Până a se produce în deplinătatea sa terifiantă, ea apare, ca o voce interioară, ca o chemare ce se vrea auzită: „Parcă mai picură viața, parcă a moarte adie... / Cine îți murmură numele, frate Ilie?” Ștergând lacrimile Singurătății, poetul intră într-un dialog tot mai tensionat cu Moartea. În ultimul volum, el îi simte și mai deslușit pașii: „La capătul cărării o lumină-n purpur se-ndeașă / peste acest poem, dezbrăcat în iarba pândită de coasă...” Jocul cu Poezia pare a fi terminat. Începe Dansul cu Moartea, rece, grav, extenuant, până la cădere, în zori: „Și voi cădea în zori cum cade-un val de / Suspine moi, la margini de pustie, / Dansând cu Moartea clipa mea cea vie, / Sorbind licoarea recilor smaralde” (*Sonet*).

Rusticii „greieri de seară”, care nu și-au conținut cântecul fascinant, început în zorii lirismului scăldat de razele romanticului „timp al ierbilor”, sunt la fel de prezenți și în versurile de ultimă oră ale poetului, avându-l alături pe divinul Bach cântat în tindă noaptea la patru mâini: „Parfumul amintirilor șterge praful amintirilor din oglindă, / Și în inima ta mai adie un pic de milă și adăpost. / În noaptea asta am cântat Bach la patru mâini, cu pianul în tindă... / Două ale mele... Dar celelalte două ale cui să fi fost?...” (*Bach, la patru mâini*). În tinerețe, l-ar fi avut alături pe Eros, cu partitu-

ra în față, acum însă îl secundează din umbră misteriosul Thanatos în interpretarea, la patru mâini, a Cântecului primordial. Orfic dintru început, Ilie T. Zegrea rămâne orfic până în ultima clipă.

Memoriile lui Leon Țopa sau lupta Eului cu Sinele

Cartea de memorii a bucovineanului Leon Țopa e a doua pe publicată în Colecția „Scriitori Români din Cernăuți” – Seria „Memorialistică”. Ea o continuă evenimential, dar și stilistic, pe prima din această serie, scrisă de Ovid Țopa, văr primar cu Leon. Doi intelectuali bucovineni autentici, independent unul de altul, scriu valoroase opere memorialistice, care cuprind istoria provinciei natale într-un interval de mai bine de un veac (sfârșitul sec. al XIX-lea și finalul sec. XX). Născuți în partea de nord a Bucovinei, în timpul Austro-Ungariei, la un interval de aproximativ două decenii, amândoi își încep amintirile în acea perioadă. Ovid stăruie mai mult asupra perioadei respective, pentru că și-a trăit în ea tinerețea; Leon își amintește din ea doar câteva imagini fugitive, rămase pe retina memoriei, cu retragerea cazacilor din Carpați.

Prin ce sunt valoroase aceste amintiri? În primul rând, prin calitatea scrisului, dar și prin faptul că, vorbind fiecare despre sinele său, autorii reflectă, prin prismă proprie, nu doar viața lor personală, ci și viața societății în care au trăit. Diferența de vârstă dintre cei doi face ca textele pe care le produc să se completeze reciproc, formând, în consecutivitatea succesiunii lor, un tot întreg. Iar dacă există o diferență stilistică (în sensul larg al termenului) în între cele două texte care, alăturate, alcătuiesc panorama de ansamblu a societății românești din nordul provinciei, ea ține doar de modul de abordare a evenimentelor. Memoriile lui Ovid aparțin unui istoric și lucrul acesta se simte în scrisul său. Activ în presa bucureșteană din timpul războiului de reîntregire, el publică acolo numeroase articole cu caracter istoric și politic. Cât despre amintirile și portretele lui Leon Țopa, acestea aparțin unui sociolog predispus spre analiză și introspecție: „Fenomenele psihice au calitatea de a depozita cele mai multe informații, unele sunt conștiente, asimi-

late cu intenție, altele sunt aflate sub stratul conștient, dar de multe ori active, poate deosebit de active în anumite momente de viață. Aceste depozite vechi generează decizii, acționează în timp și pot aduna acumulările noi, așezându-le la un loc. Acumulările copilăriei și ale tinereții se pot suda cu noile achiziții ale vârstei adulte, ceea ce conturează viața psihică și spirituală a unui om.” Dublat de psiholog, sociologul, pe lângă faptul că descrie evenimente, are și tendința de a le comenta. Nu e de trecut cu vederea nici faptul că, în tinerețe, captivat de viața artistică a Cernăuțiului interbelic, viitorul sociolog a practicat și publicistica literară. Din îndemnul inimii, dar și din rațiuni pragmatice, dictate de condiția socială și materială, pentru a putea ocupa o catedră în învățământul secundar (filosofia, aleasă ca specialitate de bază, nu-i oferea o asemenea posibilitate), tânărul licențiat în filosofie își ia licența și în litere.

Destinele celor doi autori diferă sub mai multe aspecte. Ovid Țopa a practicat una și aceeași profesie pe tot cursul vieții, predând mereu istoria în școala secundară. Leon Țopa schimbă sau combină de-a lungul vieții un șir de îndeletniciri. Lista acestora impresionează: sociolog, cercetător în domeniul pedagogiei și psihologiei, filolog, meditator (în timpul studenției), profesor de liceu (în capitala Bucovinei interbelice, după absolvirea facultății), dar și de școală elementară (într-un sat din România postbelică, după „munca de jos”), asistent universitar (de trei ori epurat de la catedră între anii 1945-1952), gazetar și literat, iar la un moment dat, și lăcătuș la o întreprindere de fabricat batoze din București (1953). Ca publicist îl aflăm la Cernăuți, la mijlocul și sfârșitul anilor 1930, în echipele revistelor „Iconar” (în frunte cu Mircea Streinul) și „Suceava” (director Romulus Cădea), iar peste câțiva timp și la București, colaborând la cotidianul „Națiunea” condus de George Călinescu). La Cernăuți a mai publicat lucrări și în „Revista de pedagogie”, „Făt-Frumos” „Însemnări sociologice”.

În lucrarea „Sfârșit și început de lume într-un ducat habsburgic”, Ovid Țopa prezintă, cu un viguros talent de narator, un tablou încă neegalat prin frumusețe, elocvență și veridicitate,

al Bucovinei, cu oamenii ei de la sfârșitul stăpânirii austro-ungare. Leon Țopa, în memoriile sale, cu deosebită putere de analiză și cu o participare emoțională aparte, continuă tabloul Bucovinei de până la al Doilea Război Mondial cu zugrăvirea vieții din provincie în perioada dintre cele două conflagrații mondiale din secolul al XX-lea, pe care o completează cu redarea, în culori mult mai închise, a destinului țării, devenită vasală a imperiului roșu, și a propriului destin, de bucovinean în refugiu.

Scrierile celor doi excelează mai ales prin descrierea vieții sociale a conglomeratului multinațional care a fost odinioară orașul Cernăuți, unic, poate, din acest punct de vedere, în toată istoria românească. Formarea intelectualilor proveniți din medii sociale diferite, participarea lor la apărarea trăsăturilor grupurilor naționale de care aparțineau, multilingvismul în care trăiau, temeinicia studiilor școlare și universitare, avantajele aduse de calitatea de poliglot la care ajungeau foarte mulți (inclusiv cei germani, evrei, ucraineni sau polonezi), acestea și alte subiecte interesante legate de viața Cernăuțiului sunt tratate cu talent de ambii memorialiști.

Dacă Ovid Țopa redă cu predilecție devenirea spirituală a unui tânăr provenit dintr-un mediu intelectual (părinți, bunici, veri, prieteni etc.), atenția lui Leon Țopa se axează pe specificul „ridicării” prin școală a copiilor de țărani (români sau ucraineni).

Acestea ar fi, în linii mari, punctele de tangență ale celor două conștiințe care își pun la dispoziția cititorului propriile reflexii despre Bucovina nu doar văzută și admirată, ci și trăită în splendoarea și tragismul ei hărăzit de istorie. Prezentarea lor în oglindă îl va ajuta pe cititor să înțeleagă mai bine textele cuprinse între copertile acestei cărți.

În continuare, referindu-ne doar la memoriile scrise de Liviu Țopa, atragem atenția asupra faptului că ele sunt precedate de o scurtă incursiune, care vizează istoria locului natal, situat la cumpăna a două ape care se apropie și se despart, curgând mai departe în sensuri opuse, una spre apus, alta spre răsărit, de parcă i-ar prevesti povestitorului destinul marcat de nesfârșite cumpene și grele despărțiri.

Evocarea trecutului legendar al neamului de răzeși din care se trage memorialistul, își are rostul său în depănarea ulterioară a amintirilor. Povestea răzeșilor din satul natal, Carapciu pe Ceremuș, se împletește armonios cu povestea vieții povestitorului. E o poveste despre viteji, apărători ai hotarelor țării și, totodată, vrednici gospodari, dispăruți în negura timpului, dar cu urme adânci păstrate în conștiința și comportamentul urmașilor. Leon Țopa moștenește de la această veche aristocrație țărănească semeția răzeșească, noblețea spiritului, și dorul de libertate. Conștientizarea legendarei moșteniri și manifestarea nobilelor virtuți încep din tinerețe: „Adolescența mi-a descoperit energiile care au știut, de pe atunci, să prefacă plânsul în răs. Această stare interioară – «ante-memorială» – mă va însoți în tot cursul vieții, în cele mai grele și mai neașteptate momente, în împrejurări și în profunde schimbări de viață, respectiv, de orizont al vitalității proprii, păstrându-mă, în fond, un răzeș de altă dată.”

Puternicul sentiment de vitalitate răzeșească îl va însoți pe memorialist toată viața, ajutându-l să iasă învingător, iar atunci când victoria va fi imposibilă, să nu clacheze. În prima jumătate a existenței sale, când va simți că e în pericol de a-și pierde libertatea interioară, se va apăra ca un brav răzeș, neîngăduind nimănui să-i clatine mândria, afișată ca un semn de nobilitate. Fiind elev de liceu la Cernăuți, își amintește memorialistul, „mă cam credeam cu moț și asta a făcut pe unii colegi să mă facă moralist și fudul. Poate eram prea mândru pe răzeșimea mea, pe care n-am lepădat-o nicio dată. Unii îmi spuneau «Mă, răzeșule, ești prea tâfnos». Eram răzeș în gusturi, în sensibilitatea mea pentru cărți bune, aveam ambiții și aveam tendința de a juca un rol.” În a doua jumătate a vieții, trăită în comunism, în grea umilință, la București, constatând pierderea libertății sociale, sociologul în dizgrație se mobilizează, ca un veritabil răzeș, și ia măsuri spre a nu-și pierde și libertatea launtrică. Rezistând loviturilor din afară, el reușește să-și păstreze conștiința neîntinată. Iar într-o societate totalitară, lupta pentru neîntinarea conștiinței, așa cum știe toată lumea, se dă cu egală înverșunare atât în afara, cât și înăuntrul conștiinței. În această

aprigă și extenuantă luptă de decenii, răzeșul Leon Țopa a ieșit învingător.

După evocarea neamului răzeșesc, urmează o dulce descriere a copilăriei, care atestă adevărata vocație de povestitor a autorului, aflată la nivelul talentului inegalabilului Ion Creangă, vocație sacrificată de dragul sociologiei (pe care Leon Țopa o iubea cu aceeași patimă de artist al cuvântului posedat de zeu, cum zice Platon), dar și din cauza venirii comunismului, care le-a strangulat pe amândouă. Iată un pasaj dintre multe altele, pe care cititorul le va întâlni în timpul lecturii: „Și așa creșteam în țara de basm a unei ape străjuite de răchite cu crengi mari, plecate spre gârlă, cu arini ca niște brazi, care foșneau din crengile lor puternice, când a veselie, când a tristețe.”

În tinerețe, Leon Țopa a încercat să se împartă între studiul sociologic și activitatea publicistică și literară. Ca literat, el reușește să se impună, în anii 30 ai secolului trecut, printre colegii de generație. Judecând după calitatea artistică a descrierilor și a narațiunii din aceste memorii, autorul lor ar fi putut să exceleze și în domeniul literar, dacă n-ar fi intervenit refugiul și chinuitoarea prigoană de mai târziu, care i-a zdruncinat și, până la urmă, i-a distrus nu doar visele de artist al cuvântului, ci și cariera de sociolog (la care ținea atât de mult), zădărniciindu-i planul de a elabora lucrări de pionierat în domeniu: „Am irosit multe idei și năzuințe spre a vâsli înaintea speranței de a recupera tot ce încercasem și păream a uita, dacă nu pentru totdeauna, măcar temporar.” Dincolo de conținutul intrinsec, această frază conține și o mare tristețe.

După descrierea atât de poetică a primilor ani de viață, memoriile continuă cu evocarea anilor de școală în vechea capitală a Bucovinei. Sunt anii de formare a personalității și de manifestare a caracterului: „Adolescența mea a fost agitată, fluctuând între starea de puternică agitație, plină de pași îndrăzneți, alternată de stările unei «melancolii»”. Copilul cunoaște Cernăuțiul și împrejurimile orașului, participă la excursii; apar și primele iubiri. Totodată, anii de școală îl pun la serioase încercări. Suportabilă pentru alții, viața de internat îi face rău. Structural, dar și din cauza

finței sale firave, nu poate suferi regimul cazon. Nu va rămâne străin nici de sentimentul că ar putea să-și întrerupă studiile din cauza stării financiare tot mai precare a părinților sărăciți treptat prin ținerea în școli a celorlalți opt copii de până la el. Recurgerea din ce în ce mai frecventă la ajutorul fraților mai mari, în special a surorilor căsătorite, ajutor care nu venea decât prin bunăvoința cumnaților preoți, nu putea să-i dea o stare de confort, deși în primii ani de ședere în Cernăuți, s-a simțit foarte bine în compania socrului unei surori ale sale, părintele pensionar David Morăraș, cu care a împărțit aceeași cameră de locuit. Dar familia fiind unită, întrajutorarea era ca și înțeleasă de la sine. Până la urmă, intrând la facultate, studentul Leon Țopa va trebui să dea meditații pentru a-și plăti singur studiile universitare. Dar toate aceste greutăți nu se pot compara cu cele din perioada de după 1944, când memorialistul va fi supus acerbei prigoane comuniste.

Vorbind despre sine, ca elev și student în Cernăuțiul interbelic, autorul face, concomitent, și o amplă prezentare a stării învățământului secundar și universitar din Bucovina. Problemele tinerilor care urmează școli de diverse nivele, chipurile dascălilor, atmosfera de studii, particularitățile mediului cosmopolit, impactul convulsiilor sociale din acea vreme, sunt descrise cu mână sigură, antrenant și pitoresc.

Deși nu atrage în mod deosebit atenția, Leon Țopa este, totuși, o figură oarecum ieșită din comun. Interesant este de urmărit parcursul vieții tânărului intelectual bucovinean format în spiritul gândirii libere în Cernăuțiul dintre cele două războaie mondiale, activ în presa vremii (destul de neomogenă ideologic), prieten cu tineri publiciști și scriitori de diverse orientări politice și ginere al unui profesor universitar devenit ministru în prima parte a guvernării antonesciene, condamnat ulterior în „Procesul Marii Trădări Naționale”, proces care s-a lăsat cu grave urmări pentru familia sa, pentru cariera sa universitară (distrusă, până la urmă) și, fapt deosebit de stresant, cu spaima continuă indusă de spectrul intrării în rândurile deținuților politici. De la asistent universitar, doctor în științe cu studii de spe-

cializare în străinătate, cercetător științific și gazetar, ajunge șomer fără resurse materiale, muncitor necalificat „la baros”, profesor în sate îndepărtate, și doar în anii 60, după două decenii de privațiuni și umilințe, repus în dreptul de a ocupa posturi de cercetător la institute specializate din București.

Leon Țopa a scris cu pasiune (în vremuri bune) și, totodată, cu îndârjire (în vremuri de restriște) lucrări științifice serioase în domeniul sociologiei, pedagogiei, psihologiei, iar în tinerețe, și în domeniul istoriei literare, analizând biografiile lui Eminescu publicate până la vremea respectivă (temă a tezei sale de licență în litere, publicată, parțial, în revista „Iconar”). A fost un om dedicat cercetării științifice. A prins gustul studiului încă din liceu și l-a dezvoltat la facultate, alegând filosofia și optând, din plăcere, pentru sociologie ca specialitate: „Principala mea activitate a fost studiul, nu în sensul pregătirii pentru examene, ci studiul științelor sociale, pe care le-am descoperit și le-am îndrăgit pentru toată viața. Pasiunea problemelor sociologice și pedagogice m-a întărit în perioadele cele mai grele”.

E de reținut și faptul că Leon Țopa este primul memorialist bucovinean care abordează, între alte chestiuni, pe larg, inclusiv în plan psihologic, două teme sensibile, pe care alții s-au ferit să le discute: drama tineretului studios din perioada interbelică, animat de sentimente patriotice, implicat în acțiuni naționale (deseori naționaliste!), închis în temnițe sau doar amenințat cu detenția, și, în altă ordine de idei, condiția refugiaților din nordul Bucovinei, cu integrarea lor problematică în România comunistă.

Memorialistul analizează competent și pătrunzător contextele internaționale în care s-a aflat țara sa în perioada interbelică pentru a le pune față în față cu situația din lagărul statelor socialiste „frățești” din care aceasta făcea parte la vremea redactării memoriilor. Convins că amintirile așternute de el pe hârtie nu vor putea fi publicate decât după revenirea patriei la un regim politic democratic, Leon Țopa nu se ferește să pună în lumină tarele sistemului care-i pricinuisse atât de mult rău, dificultățile

sociale generate de sistem, falsitatea raportărilor de toate felurile, cenzura nemiloasă și nedreaptă, minciunile propagandistice și multe alte trăsături ale dictaturii din România.

Cu autoritatea specialistului bine pregătit în domeniu, autorul prezintă, din perspectiva persoanei direct implicate, detalii care dau în vileag ingerințele statului comunist în procesul de dezvoltare a științelor, în special a sociologiei, pedagogiei și psihologiei, arătând, prin fapte concrete, metodele folosite de regim în strâmtorarea treptată și desființarea finală a unor importante instituții naționale de cercetare și de învățământ superior, prin excluderea acestora din programele de învățământ liceal și superior și care, în primii ani de regim comunist, mai continuau să funcționeze cât de cât mulțumitor.

În plan personal, autorul nu conține să amintească pe parcursul lucrării sale despre nedreptatea ce i s-a făcut în comunism. Reiterarea dureroasei teme e de înțeles la un intelectual care, la bătrânețe, constată că, de fapt, a trăit o alt viață decât cea pe care și-ar fi dorit s-o trăiască. Căci dintr-un intelectual de succes, la Cernăuți, el devine la București o ființă tragică, cu o viață distrusă: „Între anii 1940-1965 am trăit sub pământ: fără casă, fără timpul necesar pentru studiu, mereu neliniștit de ceea ce se întâmplă sau se va întâmpla. Tot ce am scris în această perioadă n-a fost decât «pe furate», între evitarea pușcăriei și minunatele rătăcirii ale speranței. Lupta mea a fost surdă, între «eul» social și «sinele» meu care mă ocrotea sau mă condamna. Chiar dacă în anii 1963-1987 am realizat lucrări de specialitate, poate dintre cele mai destoinice, climatul politic în care trăiam mă ținea departe de conștiința mea, de viața interioară pe care o aveam spre mântuirea mea ca om. Și această mântuire a amintirilor nu e altceva decât rechemarea întregului fir al vieții mele, un adevărat restitutio in integrum, care trezește pe om la libertate și adevăr.”. Dureroasă mărturisire a autorului. Doar perioada de copilărie trăită la Carapciu pe Siret, și cea a tinereții, trăită în capitala de vis a Țării Fagilor sunt depozitatele vieții sale adevărate. De unde și plăcerea

de a scrie altfel despre acea perioadă și acele locuri, în culori mai calde, mult mai atractive decât despre perioada trăită la București, sub regim totalitar.

Deși harnic la scris, Leon Țopa a reușit să publice în cursul vieții doar câteva lucrări fundamentale de sociologie și pedagogie. Într-un climat sănătos și fără cenzură aberantă, numărul acestora ar fi fost mult mai mare, iar numele autorului mai cunoscut în lumea științifică. Studiile pe care le-a tipărit de-a lungul tipului în diverse reviste de specialitate din țară și străinătate încă nu sunt adunate într-un volum. Un asemenea act recuperator ar contribui substanțial la îmbogățirea fondului de lucrări de specialitate în domeniile în care a excelat și, totodată, ar scoate din nedreptul cvasianonimat profilul de om de știință al autorului.

Repus în drepturi, dar îndepărtat de studiul sociologic sistematic, Leon Țopa conștientizează cu amărăciune, în apusul vieții, că visul său de tinerețe, de a performa în domeniu și de a aduce un suflu nou științei pe care a iubit-o ca pe o ființă vie, va rămâne nerealizat. Această neîmplinire va trezi în sufletul memorialistului un profund sentiment de frustrare și tristețe care, îmbinate, îi domină scrisul. De fapt însuși actul scrierii acestor memorii trebuie privit ca o descărcare, ca o descătușare, ca o eliberare. Odată spuse, rostite, puse pe hârtie și trimise către semenii săi, apăsătoarele păreri de rău și tulburătoarele neliniști se domolesc și sufletul se împacă, în sfârșit, cu realitățile.

Pentru cine nu a avut de pierdut un vis, un ideal, o idee, necazurile create de vechiul regim au fost mai ușor de suportat. Unii au pierdut lucruri scumpe, obiecte de preț, case, pământ, și au suferit din această cauză. Dar suferința lor a fost scurtă și oarecum suportabilă, pentru că ceea ce au pierdut s-a aflat, literalmente, în afara sufletului. Iar ceea ce se află în afara sufletului, chiar dacă se risipește, nu lasă urme atât de adânci ca ceea ce se prăbușește în lăuntrul ființei, în conștiință. Așternute pe hârtie la lumina acestui adevăr, memoriile lui Leon Țopa nu puteau să se sfârșească altfel decât într-o cheie tragică.

Eleonora SCHIPOR

Sergiu Barbuța: Toadere Captari. Un veritabil rapsod de pe Valea Prutului

Am spus acest lucru nu o dată și voi continua să-l spun și mai departe: este o bucurie pentru mine să primesc în dar sau să procur o nouă carte. Am în bibliotecă mii de cărți pe cele mai diferite teme, de autori diferiți și în limbi diferite, dar mă bucur mult când pot să o completez cu o nouă carte.

Noua carte a tânărului autor din satul Costiceni, fostul raion Noua Suliță, Sergiu Barbuța are un titlu semnificativ: „Toadere Captari – un veritabil rapsod de pe Valea Prutului – 100 de ani de la naștere”. Satul Costiceni de pe Valea Prutului se mândrește cu scriitorul Ion Vatamanu, dar mai sunt și alți oameni în această localitate care duc faima băștinei pe meleagurile lumii. Unul dintre ei este renumitul rapsod Toadere Captari.

Ca un adevărat patriot al băștinei, la care ține și cu care se mândrește, autorul începe volumul cu imnul satului Costiceni, pe versuri de Deomid Savca, și cu prezentarea stemei localității al cărei autor e consăteanul Adrian Nicorici. Purcedem apoi la cunoașterea drumurilor întortocheate, pline de evenimente, ale vieții lui Toadere Captari, începând cu copilăria, adolescența, tinerețea, și ajungând până la deplina maturitate a artistului.

Pe toate aceste drumuri i-au fost alături familia, colegii, prietenii, sătenii, admiratorii... Bineînțeles, predomină dragostea și devotamentul pentru muzica populară, pentru vioară, pentru frumos... A fost nu numai un muzician de performanță, ci și un iscusit meșter de instrumente populare: nai, ocarină, fluier... A avut o viață cu întâmplări, unele mai triste,

altele mai vesele, cu reușite și uneori cu dezamăgiri, cu urcușuri și coborâșuri... Iar mereu în preajmă, s-au aflat membrii familiei, oamenii cu care a colaborat, care l-au sprijinit, dar și pe care i-a promovat în cariera sa muzicală.

Citim cartea și aflăm lucruri minunate din viața artistului. Participarea la festivaluri, concerte, concursuri, ceremonii de diferite ranguri, diplome, foi de laudă, mențiuni, premii, trofee, succese... Evoluții pe scenele locale, dar și pe cele raionale, regionale, la Kiev, București, în alte părți. Iar în spatele tuturor acestor lauri – o muncă enormă, o viață dăruită muzicii, instrumentelor, artei, frumosului. Printre cei pe care i-a acompaniat și i-a promovat se află și artista Poporului din Ucraina Sofia Rotaru, dirijorul și compozitorul Ștefan Sabadaș (trecut și el în eternitate), de care l-a legat o prietenie strânsă, și mulți alții. I-a avut ca prieteni și colegi de scenă și pe unii virtuozii instrumentiști din Moldova și România: Vasile Iovu, Dumitru Blajinu, Ion Drăgoi... Nu în zadar i s-a conferit titlul de Maestru popular al R.S.S. Moldovenești. Atelierul său de creație era un adevărat altar al sufletului. A fost un om care a iubit profund muzica populară și tot ce era legat de ea. L-a apreciat mult marele scriitor al Costiceniilor, Ion Vatamanu, și alți oameni mari de artă.

Avem în carte zeci de episoade cu ansamblul „Izvoraș” de la casa de cultură din Costiceni, condus de Toadere Captari. Sunt trecute în revistă evoluțiile acestui ansamblu, coriștii, grupele vocale, soliștii, vocaliștii, rezultatele obținute și eforturile depuse. Talentul vestitu-

lui artist l-au moștenit și câțiva dintre membrii familiei sale, printre care și nepoata de la frate, Iulia Captari-Bidașcu. Ajungând la titlul de „Lucrător Emerit al culturii din Ucraina” încă prin anii '80 ai secolului trecut, legendarul instrumentist din Costiceni a mai condus orchestra timp de 5 ani. A fost pe urmă profesor de muzică. A plecat dintre noi, răpus de o boală grea, la 72 de ani, în luna septembrie a anului 1995.

Peste tot, la fiecare pagină vom găsi în carte fotografii, unele mai vechi, altele mai noi. Sunt sute de fotografii în acest solid volum dedicat unui om deosebit care, prin talentul, munca, efortul depus de-a lungul anilor, a lăsat o urmă frumoasă pe acest pământ. O urmă neștersă pe acest plai basarabean plin de talente.

O asemenea carte ar merita să se găsească în fiecare bibliotecă și cămin cultural din frumoasa noastră Bucovină, dar să fie pe larg

difuzată și în Republica Moldova și România, căci numele acestui neprețuit om al culturii a fost acolo cunoscut și apreciat.

Sincere felicitări tânărului și promițătorului autor și activist al satului Costiceni, Sergiu Bărbuța, fondator și conducător al Societății „Valea Prutului”. A depus o muncă enormă pentru a scoate în evidență viața culturală a baștinei sale și, în special, a rapsodului și consăteanului Toadere Captari. Autorul dedică această carte mamei sale, care a plecat și ea prea degrabă pe drumul neîntoarcerii. Le mulțumește din suflet sponsorilor, tuturor celor care l-au ajutat și susținut.

A face o carte e cum ai face o casă. Și la una, și la alta se cere multă muncă, mult efort, cunoștințe, alergătură, cheltuieli, griji, probleme, emoții. Dar când intri într-o casă nouă sau ții în mâini o carte recent apărută – e o mare bucurie, o împlinire sufletească.

Gretta SPĂTARU

Teatrul „Miorița”, o baladă frumoasă a Horbovei

Horbova, sat pitoresc din Lunca Prutului, este un adevărat leagăn al talențelor artistice. Teatrul popular de la Casa de cultură Horbova a fost înființat în anul 1960. În cei 60 de ani de activitate scenică, Teatrul popular Horbova, care este unicul teatru popular românesc din Ucraina, a format peste 100 de actori.

Fondat în anul 1960, pe baza Teatrului de copii pe care îl conducea ca profesoară la școala din localitate, Valentina Puiu, regizorul trupei, pune începutul activității Teatrului la Casa de cultură din Horbova. În anul 1980, montează spectacolul *Casa Mare* de Ion

Druță, câștigând cu el titlul de „Teatru popular dramatic”. Primii actori ai teatrului au fost horbovenii Alexei Verjac, Maria Buzduga, Mihai Ilieș, Ion Vorneanu, Maria Daneliuc, Svetlana Pintilei, răposații Ștefan Andronic, Elena Vorneanu, Vasile Albu, Constantin Lupașcu, Haralampie Muraru, Mihai Iacoban ș.a. Pe parcursul anilor au fost puse în scenă zeci de spectacole. Este vorba de numeroase piese ale dramaturgilor din români și străini. Menționăm dramele *La telefon* de Arhip Cibotaru, *Visuri și neazuri* de Gheorghe Timofti, precum și o serie întreagă de piese din repertoriul internațional, precum *Faraonii*, *Frunze*

de dor, *Păsările tinereții noastre, Săptămâna patimilor, Sentința, Frunza de la urmă, Pragul* etc. De asemenea, teatrul a montat și piese aparținând unor dramaturgi ucraineni. Astăzi e imposibil să vorbești despre Teatrul „Miorița” fără să-i numești pe actorii populari Viorel Șvabu, Mihai și Viorel Semen, Maria Buzduga, Elena Jechil, Ala Zgârcea, Mihaela Crâșmaru, Silvestru Grădinaru, Rodica Andrieș, Toadere Lișman, Lida Mihai, Vasile Capalb, Igor Recolta s.a. Viata teatrului din Horbova e viata omului de la sat și de la oraș, cu durerile și bucuriile sale, dar și cu speranța în ziua de mâine.

În regiunea noastră sunt puține localități românești unde activează concomitent câteva colective artistice care dețin titlul de „Colectiv popular”. Horbova se numără printre ele. Ingenioșii horboveni au uimit publicul spectator din regiune nu doar cu felul de a organiza „Mălănci”, ci și prin dorința de a avea un tea-

tru al lor. Creat în urmă cu șase decenii, teatrul din Horbova este, deocamdată, unica instituție din Ucraina care poartă titlul de „Colectiv popular”. Din 1980, când a obținut acest prestigios titlu, teatrul nostru îl reconfirmă mereu la edițiile periodice ale Festivalului-concurs *Primăvara teatrală bucovineană*. În acest an el s-a situat pe locul trei între teatrele populare din regiune.

Spectacolele montate cu actori locali constituie o adevărată sărbătoare pentru sat. Regizoarea Maria Buzduga, lucrător emerit al culturii din Ucraina, care conduce activitatea artistică a Casei de cultură Horbova, ne spune că, din primii ani de funcționare, în fiecare a doua duminică de după Paști, adică în Duminica Tomei, trupa de teatru prezintă consătenilor câte o premieră. Această premieră este parte a concursului regional și este jurizată de un colectiv competent de regizori și actori din Cernăuți.

Pentru un colectiv de artiști amatori, dar mai ales pentru un colectiv teatral, funcționarea neîntreruptă, pe parcursul a mai bine de șase decenii, este o realizare. Meritul cel mai mare al artiștilor de la Horbova constă în faptul că ei, nu doar „își joacă rolul”, ci creează pe scenă personaje bine individualizate. Gesturile, cuvintele sunt trecute prin suflet. Nu există nimic artificial sau superficial în jocul scenic al artiștilor. Așa a fost pe timpul când teatrul îi avea ca regizori pe Valentina Puiu și Elena Vorneanu, așa este și acum, când trupa teatrală de la Horbova este condusă de Maria Buzduga. De-a lungul anilor s-au schimbat câteva generații de actori. Unii dintre ei au înregistrat adevărate performanțe. Regretatul Vasile Albu, gospodar horbovean, a jucat circa 50 de roluri.

Piesa *Peșitul la Goncearivka* de Grigori Kvitka-Osnovianenko, care face parte din dramaturgia clasică ucraineană, se află de mai mult timp în atenția actorilor de la Horbova. Traducerea în română a piesei ucrainene aparține regretatului Mihăiță Bujor, care, po-

trivit lui Vasile Băcu, președintele Societății „Mihai Eminescu”, intenționa să creeze la Cernăuți o trupă teatrală românească profesionistă. Cu câțiva ani în urmă spectacolul trebuia să fie prezentat la Festivalul *Primăvara bucovineană teatrală*, dar a intervenit pandemia. Și, iată că, în actuala stagiune piesa e inclusă în repertoriul Teatrului „Miorița” și e jucată cu succes pe scenele din regiune. În distribuție sunt actorii populari Mihaela Crâșmaru (Uliana), Silvestru Grădinaru, originar din România, căsătorit la Horbova (iubitul Ulianei), Ala Zgârcea, director-adjunct la Liceul din Horbova (mama Ulianei), Toader Lișman, director al Casei de cultură (tatăl Ulianei), Pavel Ionel, elev la Liceul din sat (Stețko), Mihai Semen, tehnician la rețeaua de distribuție a gazelor (tatăl lui Stețko), Viorel Șvabu, director al între-

prinderii agricole locale „Biruința” (Peșitorul) și Rostislav Malatinski (Timis). În roluri de figuranți, în scena peșirii evoluează elevele din clasele superioare de la liceul din localitate, Ecaterina Molodeanu, Tatiana Vorneanu, Ema Calancea, Dina Amihalachioae, Anastasia Vorneanu, care mai fac parte și din alte colective artistice de la Casa de cultură. Prinse în horă, ele demonstrează, în piesă, triumful iubirii celor doi îndrăgostiți, Uliana și Alexei. Introducerea în spectacol a acestui element românesc a plăcut în mod deosebit juriului care a decis calificarea trupei și situarea ei pe locul trei în finala Festivalului-concurs *Primăvara teatrală bucovineană* din anul acesta. Evoluând cu succes în la festival, Teatrul popular „Miorița” a demonstrat din nou că titlul de „Colectiv popular” îl deține după merite.

Doi poeți din Sinăuți (File de tabel cronologic)

Vasile Tărățeanu
(27 sept. 1945 – 8 aug. 2022)

1945 – La 27 septembrie în satul Sinăuții-de-Jos, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, în familia gospodarilor Dumitru și Elena Tărățeanu, se naște primul copil, Vasile.

1953 – Elev în clasa întâi a Școlii de opt ani din Sinăuții-de-Jos, unde i-a avut profesori pe poeții în devenire, Vasile Levițchi (debut editorial în 1959) și Dumitru Grinciuc (debut postum în 1972). Pe Vasile Levițchi îl va avea și profesor la universitate (ca redactor-șef la ziarul „Zorile Bucovinei”, în ultimele zile de aflare în această funcție, Levițchi îi va semna cererea de angajare la ziar), iar Dumitru Grinciuc va înceta subit din viață, în urma unei intervenții chirurgicale la Spitalul Raional din Hliboca, pe vremea când Vasile Tărățeanu era încă elev la Sinăuți.

1961 – Își continuă studiile la Școala Medie Nr.10 cu limba română („moldovenească”, la acea vreme) din Cernăuți (suburbia Roșă), unde a avut profesori de română cu studii în interbelicul românesc și colegi cu vocație artistică pe viitorii scriitori, Mihai Morăraș și Mihai Prepeliță, cu care va intra în competiție literară. Pe durata studiilor, locuiește la internatul școlii.

1962 – Debutează cu versuri școlarești în ziarul raional.

1964 – Absolvă școala medie și susține examenele de admitere la Universitatea de Stat din Cernăuți, Facultatea de limbi romano-germanice, Secția română („moldovenească”).

Este recrutat în Armata Sovietică, din care cauză își întrerupe studiile la facultate. Face

armata la grăniceri, într-un pichet aflat în comuna Mamaliga, la graniță cu România și la hotar cu R.S.S. Moldovenească.

1967 – După trei ani de serviciu militar în termen, revine la facultate, care între timp se restructurează, Secția română trecând la Facultatea de Filologie, alăturându-se celorlalte două secții existente: rusă și ucraineană.

Ziarul „Zorile Bucovinei”, proaspăt înființat în frunte cu poetul Vasile Levițchi, îi publică primul articol publicistic.

1968 – Debutează editorial cu un grupaj de versuri, în volumul colectiv „Plaiul doinelor”, antologie (Ujgorod, Ed. Karpaty),

1969 – La început de an este angajat reporter la ziarul „Zorile Bucovinei”. Își întrerupe studiile universitare la forma de învățământ cu frecvență, transferându-se la forma fără frecvență.

Împreună cu poetul Ion Gheorghiță, care va părăsi în curând redacția „Zorilor Bucovinei”,

pregătește pentru tipar volumul postum de versuri „Mă uit în soare” al poetului Dumitru Grinciuc, care-i fusese profesor la școala din Sinăuți.

La începutul toamnei, participă, alături de ziaristul Ion Țăbuleac, la deshumarea poetului Ilie Motrescu, îngropat pe furiș după ce fusese ucis și aruncat în Prut cu știrea (sau la comanda) organelor de securitate sovietice.

1971 – Prezent cu versuri în culegerea colectivă „Glasuri tinere”, a doua, după „Plaiul doinelor” și ultima de acest fel din R.S.S. Ucraineană.

Împreună cu poetul Arcadie Suceveanu, pregătește pentru tipar, volumul colectiv de poezie feminină, „Ghiocelul”, introdus în planul editorial al Editurii „Karpaty”, din Ujgorod, pentru anul 1974.

1972 – Absolvă Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Cernăuți.

La Editura „Karpaty” din Ujgorod, apare volumul postum al poetului Dumitru Grinciuc, „Mă uit în soare”, îngrijit împreună cu poetul Ion Gheorghii.

1973 – Prezent cu un grupaj de versuri în volumul colectiv „Dintre sute de catarge”, al tinerilor poeți și prozatori din R.S.S. Moldovenească, selecție Mihai Cimpoi (Chișinău, Ed. „Cartea moldovenească”) – prima din această serie, urmată de celelalte din doi în doi ani.

1974 – Apare la editura „Karpaty” din Ujgorod, sub îngrijirea lui Vasile Tărățeanu și Arcadie Suceveanu, volumul „Ghiocelul”, o selecție din poezia tinerelor poete din regiunea Cernăuți.

1981 – Debutază la editura „Karpaty” din Ujgorod cu placheta „Harpele ploii” – „prima înmănunchere de sine stătătoare a creației autorului” (cum e adnotat pe ultima pagină).

Înghesuit de greutate financiară, depune cerere de plecare de la ziarul regional „Zorile Bucovinei”.

Se angajează redactor superior la Radio Kiev – Redacția emisiunilor în limba „moldovenească” (după 1991, Radio Ucraina Internațional).

1984 – La Editura „Karpaty”, apare al doilea volum de versuri, „Dreptul la neliniște”,

cu un cald cuvânt înainte, „Când înfloresc cuvintele pe buze”, de Mihailo Ivasiuc, scriitor ucrainean local, absolvent al liceului „Aron Pumnul” din Cernăuțiul interbelic, conferențiar universitar, în dizgrație în timpul regimului sovietic. În tinerețe, liceanul Mihai Ivasiuc a scris și versuri în limba română.

Pentru a-i potoli elanul scriitoricesc, redactorul-șef al ziarului, Ion Chilaru, înfuriat de vizitele scriitorilor basarabeni care, în loc să-l caute pe el, când soseau în Cernăuți, îl căutau, la redacție, pe Vasile Tărățeanu, îl mută din Secția Cultură în Secția Agricultură.

1988 – Apare al treilea volum de versuri al lui Vasile Tărățeanu, „Linia vieții”, ultimul editat la Editura „Karpaty” din Ujgorod. În realitate, cărțile scoase la această editură de scriitorii români din nordul Bucovinei sunt tipărite la Cernăuți, unde în 1991 editura înființase o redacție „moldovenească”, cu un singur redactor, Ilie Ștefureac, fost ziarist la „Zorile Bucovinei”, „pătat” pentru o eroare gravă de tipar, comisă din neglijență dar interpretată ideologic, scos din partid, dar repus, în scurt timp, în funcție și manevrat din umbră de poetul kremlinofon Ion Chilaru, la cheremul căruia se afla, de fapt, redacția.

În baza celor trei cărți publicate la Editura „Karpaty”, Filiala regională Cernăuți a Uniunii Scriitorilor din Ucraina îl primește pe Vasile Tărățeanu în calitate de membru al Uniunii Scriitorilor din Uniunea Sovietică.

1989 – Ștefan Mihăileanu (Ștefan Broască) publică în „Zorile Bucovinei” din 15 iulie o cronică de îmtâmpinare la „Linia vieții”.

La 28 mai, devine membru fondator al Societății pentru cultura moldo-română (românească, din 1990) „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, care pune începutul renașterii mediului asociativ românesc în nordul Bucovinei după o absență de jumătate de secol de totalitarism sovietic.

La 27 august, împreună cu Alexandrina Cernov, președinte al Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, și Eugen Patraș, primvicepreședinte, participă la Marea Adunare Națională din Chișinău, rostind un discurs în-

flăcărat privind situația și doleanțele românilor din nordul Bucovinei.

Se preocupă de organizarea primei ediții a Sărbătorii Limbii Române în regiunea Cernăuți, pe care o moderează, având în față circa trei mii de oameni.

1990 – La Editura Hyperion, din Chișinău apare al patrulea volum de versuri al scriitorului bucovinean, „Teama de înstrăinare”.

Prezidiul Societății „Mihai Eminescu” îi încredințează misiunea editării organului de presă al Societății, „Plai românesc”. Sponsorizat și tipărit la Chișinău, primul număr al periodicului apare cu sârma ghimpată în titlu, pe care o va păstra până la procesul din 1994 intentat periodicului de Administrația Regională de Stat. Periodicul (o singură foaie, la început, în continuare a ajuns până la 16 pagini), este adus la Cernăuți, cu trenul, de către redactorul său și difuzat la începutul lunii septembrie, la Sărbătoarea Limbii Române, ediția I, organizată de Societate în aer liber, cu multă lume venită din regiune, la Muzeului Satului, de la marginea Cernăuțiului.

În luna iunie, este ales secretar executiv al Societății „Mihai Eminescu”, funcție pe care o va deține până în anul 1992.

La 7 octombrie, ca membru al conducerii Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” (președinte lect. univ. dr. Alexandrina Cernov), participă la organizarea Adunării Naționale a Românilor din Regiunea Cernăuți, redactând Declarația Adunării.

1991 – Dorind să se dedice muncii de editare a periodicului „Plai românesc”, poetul își încheie activitatea de redactor superior la Radio Kiev.

Revista „Steaua” din Cluj publică o cronică de întâmpinare la volumul „Teama de înstrăinare”. O altă cronică apare în revista „Adevărul literar și artistic” din 4-10 august sub semnătura criticului literar George Muntean. Într-un interviu publicat în numărul din 18 decembrie al aceleiași reviste, poetul afirmă: „Sunt nevoit să scriu o poezie puțin declarativă, poate sentimentală, care are însă efect..., pot scrie și o poezie mai cerebrală, mai metaforică, dar știu că priza ei la public, la noi în Bucovina, ar fi cu mult mai mică,

deoarece, în acești cincizeci de ani, noi am fost absolut lipsiți de legătura firească cu literatura și cultura românească”.

Este prezent cu poezii în antologia „Suntem o limbă” (Chișinău, Editura Universul).

1992 – În revista „Flacăra” din 1 februarie, poetul Gheorghe Tomozei este plăcut surprins să descopere în persoana lui Vasile Tărățeanu „un poet român visând România, bolnav de România”.

În februarie, participă la lucrările Congresului al III-lea al Frontului Popular din Moldova.

În iunie, la Primul Congres al Românilor din Regiunea Cernăuți, este ales membru al Consiliului Național al Românilor din Regiunea Cernăuți.

În perioada 20-21 iunie, participă la Primul For al Românilor și al Originarilor din România de la Neptun, împreună cu alți lideri ai comunității românești din Ucraina.

Este ales deputat (consilier) în Consiliul Regional Cernăuți (cu mandat până în 1996).

1993 – Obține Premiul „Mihai Eminescu” pentru poezie al Festivalului „Mihai Eminescu” (Putna) și Premiul „Virgil Tatomir” pentru publicistică al Societății Academice Titu Maiorescu (București).

1994 – Periodicul „Plai românesc” este acționat în judecată de către Administrația Regională de Stat care cere lichidarea publicației. Până la urmă, redactorul-șef câștigă procesul, dar nefiind de acord cu condiția pusă de Direcția de Presă a Administrației Regionale de Stat de a înlătura firul de sârma ghimpată din titlul publicației, pentru ca publicația să fie reînregistrată, poetul părăsește periodicul „Plai românesc”. Ultimul număr (al 84-lea) semnat de el va apărea la 29 decembrie. În perioada cât a durat procesul cu autoritățile, poetul a mai înființat un ziar, „Arcașul”, care și-a început apariția la 21 iulie.

În martie apare revista trimestrială „Glasul Bucovinei”, editată de Fundația Culturală Română din București. Din echipa redacțională fac parte Alexandrina Cernov (redactor-șef), Vasile Tărățeanu (redactor-șef adjunct), Ștefan Hostiuc și Ilie Luceac (redactori).

Obține trei premii importante: Marele premiu al anului 1994, acordat de Editura Adrian Păunescu, ziarul „Vremea”, revista și cenaclul „Totuși iubirea...” (București), Premiul pentru activitatea poetică și publicistică al revistei „Poesis” (Baia-Mare) și Premiul „Meritul cultural” al Asociației „Astra” (Iași).

1995 – La Timișoara apare volumul „Litanii din Țara de Sus” (Editura „Augusta”), cu o Precuvântare de Gheorghe Tomozei.

Cu prilejul împlinirii vârstei de 50 de ani, ziarul „Zorile Bucovinei” publică, în numărul din 27 septembrie, articolul criticului Mihai Cimpoi, „Un copil ingenuu al firii”. Articole omagiale mai publică ziarul „Concordia” (Cernăuți) și „Literatura și Arta” (Chișinău). Revista „Ateneu” din Bacău îi acordă Premiul „Bacovia” pentru poezie, iar Fundația „Etnos” din București, Premiul pentru valorificarea creației populare.

1996 – Apare la Iași volumul „Litanii” (Editura Bucovina).

Înființează, împreună cu Alexandrina Cernov, Ștefan Hostiuc și Ilie Luceac, Editura „Alexandru cel Bun” din Cernăuți.

Este ales membru al PEN-clubului internațional al scriitorilor (1996).

Apare la Timișoara antologia cu profiluri critice a lui Adrian Dinu Rachieru, „Poeți din Bucovina” (Editura Helicon), în care poetul este prezentat drept „Don Quijote de la Sinăuți”.

În timpul unui marș cu torțe, organizat de Societatea Tridentul „Stepan Bandera”, inițiat de Organizația Naționaliștilor din Ucraina, este ars tricolorul românesc. Deputatul Vasile Tărățeanu protestează în cadrul sesiunii Consiliului Regional Cernăuți.

1997 – Este ales membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Obține Marele Premiu „Nichita Stănescu” al Academiei Române, Ministerului Culturii din România, Inspectoratului pentru cultură al județului Prahova.

Poezia sa este comentată de Mihai Cimpoi în lucrarea „O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia”, care apare la Editura Arc din Chișinău, și în cartea lui Teodor Tanco, „Basa-

rabia, numele tău e Maria” care apare la Editura Virtus Romana Redivivus, din Cluj-Napoca.

1998 – Este numit redactor șef-adjunct al revistei „Familia română” din Baia Mare.

Prezent în antologia poeziei române, „Vid tystnadens bord”, editată la Stogkholm în limba suedeză.

Gheorghe Istrate publică în numărul din octombrie al revistei „Curierul Românesc” a Fundației Culturale Române cronica de întâmpinare „Vasile Tărățeanu: Litanii din Țara de Sus”.

Obține Premiul special pentru poezie al Festivalului Internațional „Lucian Blaga” (Cluj).

Uniunea Vatra Românească îl distinge cu Diploma aniversară pentru promovarea și susținerea idealurilor naționale și culturale și sociale ale poporului român.

1999 – La Editura „Augusta” din Timișoara apare volumul de versuri „Pământ în retragere”, iar la Editura Helicon, antologia-liliput „Și ne izbăvește pre noi”.

Periodicele „Crai nou” din 6 noiembrie (Suceava), „Cotidianul” (București), „Familia Română”, nr.3, din decembrie (Baia Mare) și „Vest” din 2 noiembrie publică cronici de întâmpinare la ultimele cărți ale lui Vasile Tărățeanu.

Prefățează placheta „Oul gastronomic” al prietenului și confratelui de condei, Simion Gociu.

Prezent în antologiile: „Poezia, izvor de apă vie” de Georgeta Simion-Potângă (Editura „Augusta”) și „Poezia pădurii” de Radu Câr neci (Editura Orion, din București).

La Festivalul Internațional de Poezie „Drumuri de spice” din Uzdin (Iugoslavia) obține Marele premiu pentru poezie „Sfântul Gheorghe” al Societății literar-artistice „Tibiscus”, iar la Forul presei române de pretutindeni, din 19-24 octombrie (București), Diploma „Fiu al spiritualității românești”.

Cu prilejul comemorării centenarului morții lui Mihai Eminescu, obține diplome și medalii comemorative din partea Fundației Culturale a Bucovinei (Suceava), a Ligii culturale pentru unitatea românilor de pretutindeni

(București), a Societății culturale „Memorial Nichita Stănescu”, a Consiliul județean Prahova, a Prefecturii județului Prahova și a Primăriei Municipiului Ploiești.

Fondează ziarul „Junimea”, organ de presă al Ligii Tineretului Român din Bucovina (redactor-șef Vitalie Zăgrea).

2000 – Revista „Contemporanul. Ideea europeană” publică articolul lui Marian Barbu, „Lirism de substanță la Vasile Tărățeanu”, ziarul „Zorile Bucovinei” din 27 septembrie, articolul „Regimul de înerență al sufletului poetic” de Mircea Lutic, iar revista „Curierul Românesc” (nr. 7-8), articolul „Poetul Bucovinei luptătoare” de Ion Murgeanu.

Inclus în „Mic dicționar de literatură română” de Ecaterina Țarălungă (Editura Forum, București), în „Pagini de literatură română, Bucovina, regiunea Cernăuți (1775-2000)” de Grigore Bostan și Lora Bostan (Editura „Alexandru cel Bun”, Cernăuți) și în volumul antologic „Metafore românești din Bucovina de nord”, vol. II (Editura Cronica, Iași).

Pentru merite deosebite în studierea, editarea, promovarea sau interpretarea operei eminesciene, prin decret prezidențial i se conferă medalia comemorativă „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”. Distins cu Diploma și Medalia comemorativă „Mihai Eminescu” a Președinției României și Ministerului Culturii.

Obține Premiul pentru poezie al Festivalului Internațional „Poesis” (Satu-Mare).

Fondează, împreună cu alți câțiva colegi, Fundația Culturală de Binefacere „Casa Limbii Române” din Cernăuți, al cărei președinte va fi până la ultima suflare.

2001 – Este ales a doua oară deputat în Consiliul Regional Cernăuți (cu mandat până în 2006).

Apare la Craiova, la editura „Scrișul românesc”, volumul de publicistică „Iluzii și lanțuri”, îngrijit și prefăcut de Tudor Nedelcea, volum care adună articole publicate de-a lungul anilor în presa din Ucraina, România și Republica Moldova.

Obține Premiul pentru publicistică al Societății Scriitorilor Bucovineni, din Sucea-

va, pentru cartea „Iluzii și lanțuri”, Diploma de Onoare a Societății Române de Radiodifuziune – Radio Iași, pentru „contribuția de prestigiu la promovarea valorilor democrației, spiritualității și culturii naționale prin intermediul undelor hertziene”, Diploma și brevetul pentru „Trofeul Nichita Stănescu”, acordat de Societatea culturală „Memorial Nichita Stănescu” (Ploiești).

Prin Hotărârea nr.52 din 19 martie a Consiliului local al municipiului Ploiești este declarat Cetățean de Onoare al Municipiului Ploiești.

2002 – Este ales membru al Consiliului de Conducere al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

La Iași, apare „Antologia poezilor români din Bucovina (1775-2002)”, de Emil Satco, și „Antologia de poezie creștină «Duh și slovă»”, de Magda și Petru Ursachi, iar la București, antologia de poezie bucovineană în traducere franceză „Racines Lyriques” de Georges Ascalos.

Prezent în „Istoria ilustrată a literaturii române” de Boris Crăciun.

Despre „Înstrăinatul Vasile Tărățeanu” scrie Mihai Cimpoi în cartea sa, „Critice”, editată la Craiova, Fundația „Scrișul Românesc”. În revista „Bucovina Literară” (nr. 3-4), istoricul bucovinean, prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, face o cronică de întâmpinare la volumul „Iluzii și lanțuri”. Publicista cernăuțeană, Maria Toacă, scrie despre poetul Vasile Tărățeanu în două numere ale ziarului „Zorile Bucovinei” (din 7 septembrie și 30 octombrie).

2003 – La Editura „Augusta” din Timișoara, apare volumul de versuri „Dinafară”. În revista „Bucovina literară”, nr. 9, Constantin Blănaru publică o cronică de întâmpinare la volumul „Dinafară”. George Vulturescu prezintă cartea în revista „Poesis”, la rubrica „Bookstand”.

Volumul „Dinafară” este premiat de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova.

Prof. univ. Mircea Popa publică în „Familia română”, nr.3-4, eseul „Vasile Tărățeanu, poetul Bucovinei împilate”, iar criticul gălățean, Viorel Dinescu, în „Arcașul”, articolul „În așteptarea saltului”.

Obține mai multe distincții: Premiul de Excelență „Nichita Stănescu” pentru „Opera Omnia”, la Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu” din Ploiești (președintele juriului – scriitorul Dumitru Radu Popescu); Premiul revistei „Convorbiri literare” pentru promovarea spiritualității românești (Iași); Premiul revistei „Oglinda literară” pentru promovarea valorilor românești în afara hotarelor României (Focșani); Diploma de Excelență a Congresului al VII-lea al Spiritualității Românești „pentru excepționala contribuție adusă la propășirea idealului de unitate a spiritualității românilor de pretutindeni” (Alba Iulia).

Prin Hotărârea Consiliului local Bușteni, este declarat Cetățean de Onoare al orașului Bușteni.

Este ales membru al Comitetului Director al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (calitate pe care o va deține până în 2008).

2004 – Prezent în „Antologia poeziei românești”, selecție și traducere în albaneză de Kopy Kycyku.

Despre activitatea literară și despre poetul luptător scriu criticii literari Mihai Cimpoi („Poemele urcării pe Golgota”, în „Luceafărul”, nr.7, din 25 februarie), Ion Ciocanu („Vasile Tărățeanu – arcaș al lui Ștefan cel Mare”, în „Literatura și Arta”, nr.9, din 4 martie), Ion Popescu-Sireteanu („Un luptător – Vasile Tărățeanu”, în cartea „Bucovina, oameni și cărți”, Editura „Augusta”, Timișoara).

Din partea Consiliului Județean și al Prefecturii Județului Suceava obține Diploma și placheta omagială „85 de ani de la Unirea Bucovinei cu România”, iar din partea Inspectoratului Școlar Botoșani și Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Botoșani, Diploma de Excelență pentru pasiunea, efortul, harul, dăruirea și abnegația cu care a participat la pregătirea și organizarea Concursului de creație lirică „Veronica Mică”; ediția a II-a.

2005 – An jubiliar pentru Vasile Tărățeanu, poetul împlinind șaiszeci de ani. Mai multe edituri se grăbesc să-i publice cărțile, ziarele publică articole omagiale. Astfel, apar

volumele: „Infern personal”, versuri, ediție bilingvă româno-franceză, trad. Constantin Frosin (Iași, Editura Danaster); „Aruncarea zarurilor”, versuri (Iași, Editura „Convorbiri literare”); „Orizonturi decapitate”, versuri (Timișoara, Editura „Augusta”); „Ocean cu cioburi sângerânde”, antologie (Cluj-Napoca, Editura Dacia); volumul *in honorem* „Cruceficat pe harta țării. Vasile Tărățeanu ’60”, culegere de articole, recenzii, eseuri, semnate de scriitori români din Ucraina, România și Republica Moldova, apărută sub egida Ligii culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni (București, Editura Semne).

Despre creația poetică a lui Vasile Tărățeanu scriu: Arcadie Suceveanu („Plâns mioritic în sol postmodernist”, în „Contrafort” din iunie, și în „Emisferele de Magdeburg”, Chișinău, Editura Prut Internațional), Ștefan Hostiuc („Filosofia lui încă”, în „Scriitori români din nordul Bucovinei”, București, Editura Institutului Cultural Român), Mircea A. Diaconu („Vasile Tărățeanu, un sceptic mai ales ironic”, în revista „Convorbiri Literare”, nr.9), Theodor Codreanu, Nicolae Dabija, Grigore Vieru, Gheorghe Istrati și mulți alții în volumul „Cruceficat pe harta țării. Vasile Tărățeanu ’60”.

Anul jubiliar se lasă și cu mai multe premii: Marele Premiul al Festivalului Internațional „Noptile de poezie” de la Curtea de Argeș; Premiul Opera Omnia al Instituției Prefecturii județului Iași pentru întreaga activitate literară; Premiul revistei „Altares” din Galați; Premiul de Excelență al Asociației Române pentru Patrimoniu, acordat pentru valoarea de ansamblu a operei culturale și pentru contribuția la conservarea spiritualității românești în Bucovina.

Prezent cu versuri în antologia „Poesis 9, Venere și Madonă” editată în cadrul Festivalului „Noptile de poezie” de la Curtea de Argeș.

Prefățează volumul de publicistică al colegului Mircea Lutic, „Colind prin zodii de cuvinte”.

Prin Hotărârea din 25 martie 2005 a Consiliului local al municipiului Craiova și al primăriei municipiului Craiova, poetul devine Cetățean de Onoare al Municipiului Craiova.

2006 – Apare la Editura „Zoloti lytavry” din Cernăuți, în colecția „Biblioteca revistei „Făgurel”, cartea de versuri pentru copii, „Degețelul salvator”.

Este inclus în „Dicționarul Biografic al Literaturii Române” de Aurel Sasu (Editura Paralela 45, București), în antologia „Mărturisire de credință literară”, vol-1, 2006, concepută și orânduită de Artur Silvestri (Editura Carpathia Press). Participă cu un text la volumul „Mihai Ursachi în amintirile contemporanilor” (Editura Princeps Edit, Iași).

2007 – Este prezent cu versuri în antologia de poezie „Oglinda Literară 2000–2007” (Editura Dominor, Focșani) și cu texte publicistice în volumul lui Ion Beldeanu „Bucovina care ne doare” (Editura Mușatinii, Suceava).

Inclus în „Dicționarul General al Literaturii Române (ST)” al Academiei Române (Editura Univers Enciclopedic, București) și în dicționarul lui Mykola Bogaiciuk, „Literatura i mistetstvo Bukovinî v imenah” (Literatura și arta Bucovinei în nume), în limba ucraineană (Editura Bucrek, Cernăuți).

Obține Premiul de Excelență pe anul 2007 al Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Este distins cu Diploma de Excelență a Consiliului Județean Suceava, din 28 decembrie, „pentru implicare în reușita Revistei «Bucovina Literară»”, și cu Diploma de Recunoștință oferită, cu prilejul integrării României în Europa, de către Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, pentru contribuția definitorie la impunerea valorilor românești în lume.

2008 – Apare, la Editura Rafet din Râmnicu Sărat, volumul de versuri „Cimitir ambulant”, iar la Editura „Scrișul Românesc” din Craiova, volumul de interviuri și publicistică „Stâlpul de foc”.

Recoltă bogată de premii și diplome: Premiul „Crucea de aur a Sfântului Ștefan Cel Mare și Sfânt” și Titlul de Om al Anului, conferite la 2 iulie de Societatea Culturală „Ștefan cel Mare” – Bucovina; Premiul de Excelență al Primăriei Municipiului și Consiliului Municipal Craiova „pentru activitatea literară, fapt care îl distinge drept un păstrător al autenticelor valori românești prin interme-

diul forței cuvântului scris”; Premiul „Mihai Eminescu”, acordat poezilor Grigore Vieru, Adrian Păunescu și Vasile Tărățeanu de către Consiliul Municipal Alba Iulia; Diploma de Excelență „pentru promovarea operei și personalității poetului Nichita Stănescu”, conferită în cadrul Festivalului Internațional de poezie „Nichita Stănescu” din 13-15 aprilie de la Chișinău; Diploma de Excelență conferită de Primăria Municipiului Adjud la Festivalul Internațional „Primăvara poezilor” din 10–16 martie, „pentru contribuția la dezvoltarea limbii și literaturii române prin operă și participarea neobosită la evenimentele culturale de amploare”.

2009 – Îngrijește și prefătează volumul „Vasile Levițchi în amintirile contemporanilor” (Princeps Edit, Iași) și antologia „Poezia Bucovinei, N-oi uita vreodată, dulce Bucovina”, prefătată de Gheorghe Grigurcu (Editura Universul Școlii, Alba Iulia).

Prezent cu texte în volumul „Grigore Vieru în amintirile contemporanilor” (Princeps Edit, Iași).

Rodica Mureșan publică în „Bucovina Literară” o cronică de întâmpinare, „Poemul acesta cu sufletul deschis”.

2010 – Apare la Editura „Alexandru cel Bun” volumul bilingv „Eu sunt cel ce sunt”, cu versuri traduse în ucraineană de poetul Vitalii Kolodii.

2011 – Apare la Ploiești volumul „Până dincolo de umbră”, iar la Editura „Librarium Haemus” volumul de versuri traduse în limba albaneză de Kopy Kycyku, „Ferr vetjak”.

Participă cu o evocare la volumul „Adrian Păunescu în amintirile contemporanilor” (Princeps Edit, Iași).

2012 – Apare la Târgoviște, la Editura „Singer”, volumul „Între spovedanie și rugă”.

Este ales Membru de onoare al Academiei Române.

2013 – Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga” din Ploiești publică la Editura „Premier” din Ploiești, cu unele completări și cu o prefată de Nicolae Boaru, volumul antologic „Între spovedanie și rugă” publicat la Târgoviște cu un an în urmă.

Este membru fondator al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, ales președinte, funcție pe care o va deține până la ultima suflare.

2014 – Publică la Editura Rafet din Râmnicu Sărat volumul de versuri „Și de-o fi să mor”.

Editura Rafet din Râmnicu-Sărat scoate de sub tipar antologia „Balanță răstignită între pământ și cer”, selecție și prefață de Constantin Marafet.

Pentru întreaga sa activitate este distins de Președinția României cu Ordinul „Meritul Cultural” – în grad de Ofițer, Categoria A – „Literatură”.

2015 – La 10 mai 2015, în orașul Cernăuți are loc inaugurarea sediului Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. Președintele Vasile Tărățeanu organizează, cu această ocazie, o paradă a portului popular, la care participă mii de români din regiune.

2016 – Organizează a doua ediție a Paradei portului popular românesc din regiunea Cernăuți. De acum înainte, în fiecare an, în luna mai, până la pandemia Covid-19, vor avea loc ediții ale Paradei portului popular.

2017 – Ca președinte al Centrului Cultural Român este moderatorul mitingului de protest din 17 octombrie al românilor din regiunea Cernăuți împotriva art. 7, discriminatoriu, din Legea Educației adoptată de Parlamentul ucrainean la 5 septembrie 1917. Mitingul autorizat de oficialități s-a desfășurat în fața sediului Administrației Regionale de Stat. Anunțată din timp, organizația extremistă de dreapta „Pravyi sektor” blochează acțiunea, bruindu-i pe oratori, beneficiind de atitudinea îngăduitoare a poliției. Extremiștii îl amenință cu răfuiala pe organizatorul acțiunii de protest.

La 1 Decembrie, Ziua Națională a României, organizația extremistă de dreapta „Pravyi sektor” și alți naționaliști ucraineni pichetează Consulatul General al României la Cernăuți, după care se îndreaptă spre sediul Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, organizatorul protestului din 7 octombrie al românilor din regiune, scindând lozinci xenofobe, lipind pe geamul sediului lozinci necuviincioase la adresa conducerii Centrului și dând

buzna în sediu spre a se răfui cu președintele Centrului, care tocmai lipsea.

În calitate de președinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, face demersuri către autoritățile locale pentru deschiderea unei grădinițe de copii cu educația în limba română, pentru redenumirea unor străzi din Cernăuți cu numele unor iluștri reprezentanți ai culturii românești din Bucovina și pentru rezolvarea multor altor probleme cu care se confruntă comunitatea românească din Ucraina.

2018 – Editura Academiei Române scoate de sub tipar volumul „O sută și una de poezii”, antologie, prefață și selecție a reperelor critice de Mihai Cimpoi.

Îngrijește volumul „Unirea Bucovinei cu România”, antologie de documente, hotărâri, declarații, adresări, apeluri, telegrame, acte, protocoale naționale, realizată sub ediga Academiei Române și Muzeului Brăilei „Carol I” (București, Editura Academiei Române & Editura Istros, Brăila).

La începutul lunii februarie, împreună cu alți reprezentanți ai comunității românești din regiunea Cernăuți, participă la întâlnirea cu înaltul comisar OSCE pentru minorități naționale, Lamberto Zannier.

La 13 mai, organizează ediția a IV-a a Paradei portului popular românesc, afișând în vitrina Centrului panouri cu hărți istorice ale Marii Uniri.

La 9 iunie, moderează lucrările Simpozionului Științific Internațional consacrat centenarului Marii Uniri, organizat în parteneriat cu Institutul „Bucovina” al Academiei Române.

La 11 iunie, o echipă a Serviciului Ucrainean de Securitate descinde la sediul Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, unde, în baza acțiunii penale *in rem* pornite de Serviciu, cu acuzații grave la adresa Centrului, efectuează o minuțioasă percheziție, ridică panouri, cărți și reviste, înscrisuri, stik-uri de memorie și hard discuri externe. Președintele, care la 1 martie avusese un ușor atac cerebral vascular, se prezintă la Centru pentru a fi prezent și a afla motivele percheziției.

2019 – La editura Princeps Multimedia din Iași apare volumul antologic „Vânzătorul de iluzii”, cu o prefață a poetului și editorului Daniel Corbu.

Conform hotărârii Consiliului local Iași, devine Cetățean de Onoare al Municipiului Iași.

2020 – Prin strădaniile lui Vasile Tărățeanu, apar la Editura Princeps Multimedia din Iași, în colecția „Document”, primele două volume, „Sub neguri comuniste (Amintiri, atitudini)” și „Ateneul popular din Tătărași”, ale trilogiei scrierilor lăsate în manuscris de preotul Visarion Puiu, fost deținut politic pe timpul comunismului, un unchi al poetului din Cernăuți.

În 23 iulie, este clasată acțiunea penală *in rem* deschisă în luna mai 2018 de Serviciul Ucrainean de Securitate împotriva Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”.

La 3 martie, președintele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, scriitorul Vasile Tărățeanu, suferă un grav atac vascular cerebral, este internat la o clinică din Cernăuți, de unde, la intervenția Consulatului General al României la Cernăuți, este urgent transportat la Spitalul Clinic de Urgență dr. Nicolae Oblu din Iași, unde este operat.

2021 – După o complicată operație și o perioadă de recuperare, poetul revine la Cernăuți, unde, simțindu-se din nou în putere, își continuă lucrarea de definitivare a trilogiei de scrieri ale unchiului său, preotul Visarion Puiu.

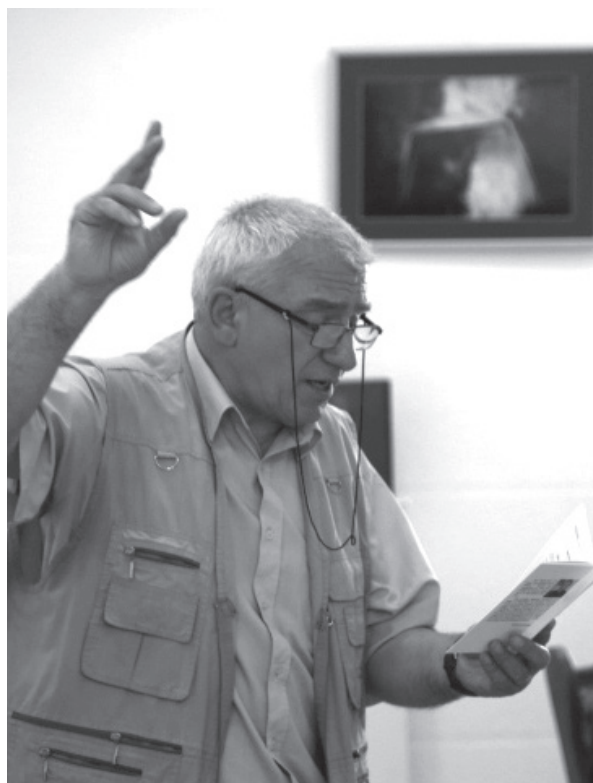
La 12 iunie, participă la dezvelirea Monumentului victimelor masacrelor și deportărilor comuniste, ridicat în Cotul Ostriței din comuna Mahala, unde rostește liber un emoționant și pătrunzător discurs.

Apare la Editura Princeps Multimedia din Iași al treilea volum din trilogia scrierilor preotului Visarion Puiu, „Flori din grădina iubirii (Scrieri literare)”.

Scrierile literare ale preotului Visarion Puiu sunt lansate în cadrul Salonul Internațional de Carte, desfășurat în incinta Palatului Național al Românilor (sediul Societății „Mihai Eminescu”) din Cernăuți. Îngrijitorul volumului, Vasile Tărățeanu, îi face o splendidă prezentare, admirat și ovaționat de public.

2022 – La 8 august 2022, scriitorul Vasile Tărățeanu se stinge din viață la Spitalul Regional din Cernăuți și este înmormântat în Cimitirul Central (fostul Horecea) din oraș.

Ilie T. Zegrea
(3 iun. 1949 – 24 oct. 2022)

1949 – La 3 iunie, în familia de țărani gospodari Toader și Saveta Zegrea din satul Sinăuții-de-Jos, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, se naște Ilie, primul copil din a doua căsătorie a lui Toader.

1956 – Elev în clasa întâi la Școala de opt ani din satul natal, unde director este tânărul profesor Vasile Levițchi, care se va afirma ca poet prin debutul său cu volumul „Versuri” editat la Chișinău în 1959. Împreună cu alți colegi, de asemenea poeți în devenire, ca Dumitru Grinciuc, profesor de română (stins subit din viață după o banală operație la spitalul raional Hliboca), și Ion Damaschin, șeful bibliotecii din sat, poetul Vasile Levițchi îl îndrumă pe elevul Ilie Zegrea pe calea creației literare, astfel încât el începe să scrie versuri de mic copil. Pe cele mai reușite, le trimite la Chișinău, la gazeta „Tânărul leninist” (după 1990 „Florile Dalbe”), la care era abonat. Aici, în „Poșta redacției”, susținută de tânărul și talentatul poet Liviu Damian, îi apare pentru prima dată numele de autor de poezii. Cu poetul de la Chișinău, elevul din Sinăuți se află și în

corespondență directă, el trimițând versuri, iar poetul scrisori de încurajare.

1963 – Elevul Ilie Zegrea debutează cu versuri școlarești în gazeta „Tânărul leninist” din Chișinău.

1964 – După absolvirea Școlii de opt clase din Sinăuții-de-Jos, își continuă studiile la Școala Medie din satul vecin Tereblecea, locuind în internatul școlii.

1966 – La Editura Lumina din Chișinău apare o antologie de versuri de ale copiilor, intitulată „Hora găzelor”, în care este inclusă și poezia „Iarna” a elevului Ilie Zegrea din Bucovina.

Absolvă Școala Medie din Tereblecea.

1967 – Se înscrie la Facultatea de Filologie (Secția limba și literatura română) a Universității de Stat din Cernăuți.

În același an, la Cernăuți, apare ziarul „Zorile Bucovinei”, unicul periodic în limba română din Ucraina, tipărit cu litere chirilice (celelalte periodice românești sunt dublaje ale gazetelor ucrainene raionale). În funcția de redactor-șef al ziarului este numit poetul Vasile Levițchi, membru al Uniunii Scriitorilor din Uniunea Sovietică.

Publicând versuri în „Zorile Bucovinei”, tânărul autor este remarcat și apreciat de poeții Vasile Levițchi, Ion Gheorghîță (șeful Secției Cultură) și Ilie Motrescu (redactor literar în Secția Cultură).

1968 – După anul întâi de facultate, studentul Ilie Zegrea își întrerupe studiile, luând un concediu academic.

1969 – La 2 iulie, la recomandarea poezilor Ion Gheorghîță și Ilie Motrescu, este angajat temporar reporter (în terminologia sovietică: corespondent titular) la ziarul „Zorile Bucovinei”.

La 1 septembrie, își întrerupe serviciul de reporter la ziar și revine la facultate, unde îi va avea colegi de grupă pe Arcadie Suceveanu, Ștefan Hostiuc și Ilie Luceac, iar îndrumător de grupă (curator) pe lectorul Vasile Levițchi, care, „mazilit” de regionala de partid din funcția de redactor-șef al „Zorilor Bucovinei”, este transferat, „în interes de serviciu”, la universitate, unde ținuse cursuri și mai înainte.

Revista „Nistru” din Chișinău, organ de

presă al Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Moldovenească, publică versuri de Ilie Zegrea.

La 2 octombrie, tânărul poet revine la ziar, încercând să îmbine studenția cu gazetăria.

La 20 octombrie, este numit redactor literar în Secția Cultură a ziarului.

Publică versuri în ziarele din regiune și în presa din Chișinău.

1970 – În preajma sesiunii de vară abandonează studiile, dedicându-se muncii de redactor literar la ziar.

1971 – Fiind recrutat în Armata Sovietică, este eliberat, la 1 mai, din funcția de redactor literar la ziar. În armată, scrie versuri pe care le va publica în grupajul „Caiet ostășesc” din volumul de debut, „Timpul ierbilor” (1977).

1973 – În luna mai, după doi ani de serviciu militar în termen, revine la Cernăuți. Se prezintă la locul vechi de muncă, dar conducerea ziarului „Zorile Bucovinei” nu mai dorește să-l restabilească în funcție, deși conform legii e obligată să-i asigure, după stagiul militar, continuitate în serviciu. Pentru a nu rămâne fără loc de muncă, se angajează la ziarul „Constructorul comunismului” din centrul raional Hliboca, mai întâi (formal) ca fotograf, iar din 1 iulie 1974, ca traducător al dublajului românesc (moldovenesc) al ziarului.

La Chișinău apare volumul colectiv „Dintre sute de catarge”, publicat de Editura „Cartea Moldovenească” (selecție Mihai Cimpoi), în care, alături de colegii de generație, bucovinenii Arcadie Suceveanu, Vasile Tărățeanu și Ilie Tomiuc, Ilie Zegrea este prezent cu un grupaj de trei poezii („Ulcior”, „Bătrânul fântânar” și „Rondelul copacului bătrân”, toate scrise înainte de a fi fost recrutat în armată).

1974 – Tânărul poet și reia studiile la facultate, secția fără frecvență.

1975 – La 14 ianuarie, este concediat din redacția ziarului din Hliboca. Rămânând fără serviciu, lucrează la pregătirea volumului de debut.

La 21 mai, Filiala Cernăuți a Uniunii Scriitorilor din Ucraina ia în dezbatere manuscrisul primului volum de versuri al poetului (50 de titluri). Ședința este prezidată de președintele

Filialei, poetul și dramaturgul ucrainean Vasil Folvarochnyi. Recenzenți interni: universitarii Alexandrina Cernov, Vasile Levițchi și Olexa Romanet. Recenzia lui Olexa Romanet, scrisă în cel mai veritabil stil proletcultist al anilor '30 din R.A.S.S.M (Transnistria interbelică, baștina autorului, cu mamă moldoveană și tată ucrainean), e hipervigilentă, cu aluzii grave pentru acea perioadă: „...cuvântul „Țară” apare preponderent în înțelesul său secundar – strict teritorial – al satului natal; se descrie pe larg frumusețea naturii, tradițiile ținutului, dar nu există o concretizare a acestor probleme. Chiar în titlul poeziei «Eu Patria...», în care poetul spune că el cu fiecare cuvânt al său proslăvește Țara sa, nu există o diferențiere clară a acestei Țări (pe marginea poeziei, scris cu creionul de recenzent: Care Patrie? – din amintirile lui Ilie T. Zegrea). După părerea noastră, în prima carte a poetului imaginea Țării Sovietice trebuia subliniată cu o putere mai mare. În general, era necesar de întărit patosul cetățenesc al culegerii, fiindcă, chiar în așa-numitele poezii militare, gândul poetului mai departe de fata iubită nu merge – apropo, acesta este al doilea motiv al culegerii. Aceste două motive, pentru o carte (fie și mică) nu sunt de ajuns. De aceea, nouă ni se pare că Ilie Zegrea trebuie să-și revadă manuscrisul, reducând considerabil numărul poeziilor incluse în ea. În schimb, trebuie de adăugat poezii cu un răsunet cetățenesc profund, fie măcar pe seama traducerilor efectuate de el din poezii popoarelor frățești... Concluzie: Adunând poezii pentru prima sa carte de versuri, Ilie Zegrea nu s-a îngrijit de diversificarea conținutului ei. De aceea este necesar să se propună autorului să prezinte o nouă variantă în care să răsunе mai puternic motivele cetățenești, mai clar să se profileze imaginea Țării Sovietice...”¹. Manuscrisul este totuși recomandat spre publicare (cu observațiile de rigoare), debutantului luându-i apărarea ceilalți vorbitori: Vasile

Levițchi, Arcadie Suceveanu, Ilie T. Zegrea și Simion Gociu.

În august, poetul se angajează muncitor la Tipografia Regională de Stat din Cernăuți. Dar nu se lasă de poezie. Scrie și publică în continuare, în măsura posibilităților.

La 20 decembrie, Secția regională Cernăuți a Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Ucraineană organizează un „seminar al tinerilor literați din regiunea Cernăuți care scriu în limba moldovenească”. Participă 34 de tineri scriitori, studenți, profesori, ziariști români, 4 membri ai Uniunii Scriitorilor din Ucraina (scriitorul român Vasile Levițchi – Cernăuți, scriitorii ucraineni Mihailo Ivasiuc – Cernăuți, Mihailo Tkaci – Kiev, ambii cunoscători ai limbii române, Vasil Folvarochnyi, peședinte al Secției regionale a U.S. din Ucraina) și 4 membri ai Uniunii Scriitorilor din Moldova (Petru Zadnipru, Gheorghe Gheorghiu, secretari ai U.S.M., Grigore Vieru și Mihai Cimpoi), sosiți din Chișinău special pentru a participa la seminar. Mircea Lutic face o prezentare a propriilor creații literare spre a fi recomandat pentru alegerea de membru al U.S. din Ucraina. Citesc versuri tinerii poeți: Arcadie Suceveanu, Ilie T. Zegrea, Vasile Tărășeanu, Ștefan Hostiuc, Lucica Rușciuc, Vasile Carlașciuc, Simion Gociu, Ilie Gavanos (o traducere din A. Voznesenski) și mai puțin tânărul Alexandru Burlă, profesor din Sinăuții-de-Jos, care avea în plan să scoată o plachetă de versuri. Pronunțându-se asupra poeziilor citite, scriitorii Vasile Levițchi, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Petru Zadnipru și Mihailo Ivasiuc remarcă buna calitate a poeziei tinere bucovinene. „Judecând după poeziile citite, – conchide poetul Petru Zadnipru din Chișinău, – o parte din poeți pot fi primiți ca membri în Uniunea Scriitorilor.”²

1976 – Un grup de tineri literați români, membri ai Cenaclului literar regional, se prezintă la președintele Filialei Cernăuți a Uniunii

1 Proces-verbal de la ședința Reuniunii Literare Regionale din 21 mai 1975, în Arhiva Regională de Stat din Regiunea Cernăuți, F.R.2778, inv.1., d.39, f. 6-12, apud Dragoș Olaru, *Mesaje din trecut*, Cernăuți, Ed. Druk Art, 2020. – p. 426-429).

2 Proces-verbal de la seminarul tinerilor literați din regiunea Cernăuți care scriu în limba moldovenească, din 20 decembrie 1975, în Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți, F. R. 2778. Organizația regională Cernăuți a Uniunii Scriitorilor din Ucraina, inv.1, d.41, f. 20-24, apud Dragoș Olaru, *op.cit.*, p.433-437.

Scriitorilor din Ucraina, Vasil Folvarochnyi, pentru a protesta împotriva marginalizării lor metodice din partea conducerii ziarului „Zorile Bucovinei” (redactor-șef, Ion Chilaru, membru al Uniunii Scriitorilor din Ucraina). Președintele promite că va apăra cauza tinerilor scriitori, dar procedează tocmai invers, luând apărarea colegului de nomenclatură, Ion Chilaru, omul de casă al secretarului cu probleme ideologice al regionalei de partid, Mihail Ivanesco. Simțindu-se nedreptățiți, tinerii scriitori Arcadie Suceveanu, Ilie T. Zegrea și Dumitru Covalciuc trimit la ziarul „Pravda”, oficiosul Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, o plângere, ce va fi retrimisă spre rezolvare organelor locale de partid, care vor purcede la persecutarea și mai acerbă a semnatarilor.

La Cernăuți sosesc în vizită scriitorii basarabeni Ion Vatamanu și Serafim Saca, originari din Costiceni și Vancicăuți, sate vecine din fostul județ Hotin, incluse în regiunea Cernăuți la 7 august 1940, prin hotărârea Sesiunii a VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S. Între scriitorii din Chișinău și tinerii scriitori din Cernăuți se leagă o strânsă și durabilă prietenie literară.

1977 – La Editura „Carpați” din Ujgorod, apare volumul de debut al poetului Ilie T. Zegrea, „Timpul ierbilor”, eveniment sărbătorit la 1 Mai, în garsoniera tinerei familii Ilie și Nița Zegrea din Cernăuți, cu participarea colegilor de generație, Arcadie Suceveanu, Vasile Tărățeanu, Simion Gociu, Ștefan Hostiuc, și a mentorului Vasile Levițchi.

La 21 iulie, șeful Redacției în limba română (moldovenească) a Comitetului de televiziune și radiodifuziune din regiunea Cernăuți, jurnalistul Gheorghe Aiftodi, cunoscând potențialul intelectual și de creație al poetului care lucra la tipografie ca muncitor necalificat, îl angajează în redacție ca traducător.

În decembrie, la invitația Uniunii Scriitorilor din Moldova, un grup de șase scriitori cernăuțeni, din care face parte și Ilie T. Zegrea, pleacă la Chișinău, la Conferința tinerilor scriitori din R.S.S. Moldovenească.

1978 – La 1 martie, traducătorul Ilie Zegrea este avansat în funcția de redactor în Redacția

emisiunilor radiofonice în limba română (moldovenească) a Comitetului de stat de televiziune și radiodifuziune din regiunea Cernăuți.

Inclus de Grigore Vieru în antologia, „De dragoste”, scoasă la Editura Literatura artistică.

1979 – Absolvă Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Cernăuți (secția fără frecvență), cu specialitatea „Filolog, limba și literatura moldovenească”.

În iulie, la Editura „Carpați” din Ujgorod, apare cartea de debut, „Mă cheamă cuvintele”, a colegul de generație, Arcadie Suceveanu, care, silit de împrejurări, va pleca, în a doua jumătate a lui august, la Chișinău (unde va fi angajat redactor la Editura Literatura artistică), fapt care slăbește nucleul grupării literare a poezilor cernăuțeni format, în anii 70, în jurul poetului Vasile Levițchi.

La 17 septembrie, este avansat în funcție, devenind redactor superior.

1983 – La Editura „Literatura artistică” din Chișinău, apare al doilea volum de versuri al poetului: „Navigator în septembrie”.

1986 – Apare, cu întârziere, al treilea volum de versuri, „Crinul îngândurat” (Ujgorod, Editura „Carpați”). Volumul a fost planificat să apară înaintea celui publicat în 1983 la Chișinău, dar fusese blocat de politrucii din Cernăuți, în frunte cu secretarul pe ideologie al Obkomului, Mihail Ivanesco, și locotenentul său, poetul Ion Chilaru, redactor-șef al ziarului „Zorile Bucovinei”, care patronau Filiala din Cernăuți (redacția în limba română) a editurii.

Inclus de Grigore Vieru în ediția a II-a, revizuită, a antologiei „Mama, graiul” (Chișinău, Editura Literatura artistică).

La recomandarea lui Vasile Levițchi și a altor coleg de condei, Filiala din Cernăuți a Uniunii Scriitorilor din Ucraina votează primirea lui Ilie T. Zegrea în Uniune.

1987 – Editura „Molodaia gvardia” din Moscova scoate de sub tipar antologia de poezie tânără, „Molodaia gvardia-86” (Garda tânără-86), în care este prezent, cu versuri traduse în limba rusă, și poetul cernăuțean Ilie T. Zegrea.

1989 – Participă la Adunarea de Constituire a Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți.

1990 – La Adunarea Generală din 17 iunie a Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” este ales președinte, funcție pe care o va deține până în luna decembrie, când, la Adunarea Generală extraordinară, este înlocuit de lect. univ. dr. Alexandria Cernov.

1991 – Editura Hyperion (succesoarea Editurii Literatura artistică) din Chișinău publică a patra carte de versuri și prima cu caractere latine, „Oglindă retrovizoare”, a poetului din Cernăuți.

1992 – În „Adevărul literar și artistic”, criticul literar George Muntean opinează că Ilie T. Zegrea este un poet „al îngrijorărilor cotidiene și al marilor întrebări, ... un revoltat împotriva nedreptăților”.

În iunie, poetul Vasile Gârneț publică o cronică în „Sfatul Țării” (nr.93-95), menționând că „o lectură descifratoare orientată politic va vedea în poemele bătute de ninsori ale lui Ilie T. Zegrea imaginea disipată a unui pământ înstrăinat”.

Revista scriitorilor basarabeni, „Literatura și arta”, publică o cronică la volumul „Oglindă retrovizoare” semnată de A. Basarabeanca.

1993 – Este ales membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Obține Premiul „George Bacovia” al revistei „Ateneu” din Bacău.

1994 – Este ales Membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Chișinău.

1995 – Obține Premiul „Mihai Eminescu” al Serbărilor Literare „De la Eminovici la Eminescu”, acordat de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Bihor.

Într-o cronică publicată în revista „Bucovina literară”, criticul literar sucevean, Mihai Iordache, apreciază că „Ilie Tudor Zegrea este cea mai importantă voce lirică a Bucovinei”.

În nr.46 din noiembrie al revistei „Flacăra”, criticul literar Alex. Ștefănescu punctează pe marginea poeziilor „grațioase și tulburătoare” ale poetului Ilie T. Zegrea: „Ele aparțin cuiva care a înțeles mai mult decât poate suporta o ființă omenească și care, ca să uite, face din viață un spectacol.”

Apare la Timișoara volumul „Poeți din Bucovina” de Adrian Dinu Rachieru, cu o selecție

din versurile poetului din Sinăuți și cu un comentariu al operei acestuia.

1997 – Fondează, împreună cu alți colegi de breaslă, membri ai Uniunii Scriitorilor (Mircea Lutic, Vasile Tărățeanu, Simion Gociu, Grigore Crigan, Ștefan Hostiuc ș.a.), dar și cu participarea tinerilor condeieri aflați în afara uniunilor de creație, Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți, la care este ales președinte, funcție deținută până la ultima suflare.

1998 – Editura Eminescu din București publică în prestigioasa serie „Poeți Români Contemporani” prima antologie a poetului, „Singurătatea Apocalipsei”, cu o selecție riguroasă, în care numărul poeziilor inedite de la sfârșitul cărții depășește numărul de poezii selectate din volumele anterioare. Volumul conține, în ultimele pagini, și câteva referințe critice (Mihai Iordache, Adrian Dinu Rachieru, George Muntean, Ștefan Hostiuc, A. Basarabeanca).

Este prezent cu versuri în antologia „Eminescu – pururi tânăr (Dedicații lirice)”, realizată de cuplul Cristina și Victor Crăciun (Ed. Litera-David, Chișinău-București).

1999 – Obține Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

În preajma zilei de naștere a poetului ajuns la vârsta de 50 de ani, ziarul „Zorile Bucovinei” publică, în numărul din 2 iunie, articolul omagial, „Un nume sinonim cu poezia”, semnat de poetul, criticul și istoricul literar Grigore Bostan.

Avansat în funcția de redactor-șef al Redacției emisiunilor radiofonice în limba română a Companiei de televiziune și radiodifuziune din regiunea Cernăuți.

Împreună cu Ștefan Hostiuc, începe să editeze la București, cu sprijinul Fundației „Luceafărul” (condusă de Laurențiu Ulici, președinte al Uniunii Scriitorilor din România) și al revistei „Luceafărul” (redactor-șef Marius Tupan), revista „Septentrion literar” (format A3), organ de presă al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți. Revista este bine primită de lumea literară, salutăată prin cronici publicate în diverse periodice din România: „România liberă” din 30 martie 1999 (Nicolae Prelipceanu: „Scriitorii români din

nordul Bucovinei au o revistă”); „România literară”, nr.15, din 14-20 aprilie (Cronicar: „Cernăuțenii noștri”); „Adevărul”, nr. 4, din aprilie (Cronicar: „*Pahod na Sibir* prin dulcea Bucovină”); „Bucovina literară”, nr.3-4, din martie-aprilie (articol de Nicolae Cârlan); „Bucovina literară”, nr.3-4 (97-98), din martie-aprilie; revista clujeană „Steaua”, nr.5-6, din mai-iunie (I.P.A.); „Curierul Românesc”, nr.5 (148), din luna mai.

2000 – Este distins de Președinția României cu medalia jubiliară „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”.

Periodicul „Provincia Corvina” publică, în numărul din decembrie, articolul „În așteptarea Apocalipsei cu poetul Ilie Tudor Zegrea”, semnat de Eugen Evu.

Revista „Septentrion literar” obține finanțare din partea Departamentului pentru Relații cu Românii de peste Hotare al Guvernului României.

Poetul obține Premiul Societății Scriitorilor Bucovineni (Suceava).

2001 – Este prezent cu versuri în antologia „Poezia pădurii”, 4 volume, ediția a II-a, realizată de poetul Radu Cârneli (Editura Orion, București).

Obține Premiul literar „Dmitro Zahul” acordat de Filiala regională Cernăuți a Uniunii Scriitorilor din Ucraina.

În cartea „Critice, vol. II. Centrul și Marginea” apărut la Craiova (Fundatia „Scrisul Românesc”), Mihai Cimpoi afirmă cu tărie că „romanticul nativ Ilie T. Zegrea este... un parnasian pornit pe lucrarea orfevieră, dar și (de) constructivist baroc (post)modern de metafore, luat parcă la întrecere cu conbucovineanul său Arcadie Suceveanu (cu care are în comun și fantasmеle mitopoetice ale morții, ghilotinei, cămașei de forță a realității, apocalipsei)”.

2004 – Editura cernăuțeană Misto scoate de sub tipar a șasea carte a poetului – „La marginea nopții”, ediție bilingvă română-ucraineană, cu traduceri de Vitalii Kolodii, cunoscut poet ucrainean din nordul Bucovinei, unul din cei mai buni traducători ai capodoperei eminesciene „Luceafărul”.

Criticul Viorel Dinescu, din Galați, în cronică sa din revista „Oglinda literară”, nr. 25, din ianuarie, descoperă în poezia lui Ilie T. Zegrea „puritatea și sublimul unor sentimente de mare intensitate”.

Analizând poezia lui Ilie T. Zegrea în „România literară”, nr. 32, din 18-24 august 2004, Ștefan Hostiuc arată că autorul ei este un „poet modern, familiarizat cu doctrinele esteticii contemporane”.

2005 – În cartea sa de eseuri, „Emisferele de Magdeburg”, apărută la Editura Prut Internațional, colegul de generație și prietenul Arcadie Suceveanu subliniază schimbarea de viziune din ultimele poeme ale confratelui bucovinean: „Elegiacul degenerază în ironie și sarcasm, în paradoxal, liniile moi, ca de ceară, se încarcă acum de nerv, combinațiile metaforice dau naștere unui cinism inofensiv, «dulce»”.

În eseu „La cina cea de taină a cuvântului”, publicat în „Glasul Bucovinei”, poetul Mircea Lutic, remarcă „infrastructura plastică” a versurilor lui Zegrea, menționând că lirismul lor „are ba o deschidere totală, până la transparență, ba o interiorizare intenebrată, de artificiu rafinat și de fulgurație imagistică, când se atinge o esențializare deplină a sesizabilului”.

2008 – Împreună cu poetul Ștefan Hostiuc (redactor-șef adjunct), publică la Cernăuți ultimul număr în format A3 al revistei „Septentrion literar” (ediție specială: Mihai Cimpoi), după care publicația își va suspenda apariția pentru o perioadă de patru ani.

2009 – După o muncă de 32 de ani în cadrul Redacției de emisiuni radiofonice în limba română a Companiei de stat de televiziune și radiodifuziune din regiunea Cernăuți, redactorul-șef Ilie T. Zegrea se pensionează, cu statut de funcționar de stat.

Cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la naștere, este decorat cu „Medalia de onoare” a Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina.

Participă cu versuri la „Antologia Sonetului Românesc”, în trei volume, publicată de Radu Cârneli, Editura Muzeului Literaturii Române din București.

2010 – Poetul Vasile Căpățână scoate la editura proprie, Biodova, din București, volu-

mul „101 poeme” de Ilie T. Zegrea, cu poezii selectate (și rânduite liber) din mai multe cărți, fără menționarea expresă a acestora.

În articolul „Sinceritatea ca emblemă”, publicat în almanahul „Septentrion literar”, editat la Alba Iulia (Ed. „Emma books”), poetul sucevean Constantin Hrehor descoperă în eul poetic al poeziei lui Ilie T. Zegrea „un destin tragic în oglinda căruia se vede întreg Cernăuțiul”.

2012 – La editura Misto din Cernăuți apare volumul „Ștergând lacrimile Singurătății”, care include 27 de poeme.

În cronică „Singurătatea poetului”, publicat la 14 ianuarie în periodicul „Crai nou” din Suceava, criticul literar Theodor Codreanu vede în Ilie T. Zegrea un poet „de o asprime și de o sobrietate a expresiei care-l singularizează nu numai între confracții din Bucovina nordică, dar și în spațiul general românesc”. Criticul descoperă „în imaginarul fie elegiac, fie dur al lui Ilie T. Zegrea, accente nemaiaținse de vre-un poet român din afara actualelor granițe ale Țării, exceptându-l, poate, pe Grigore Vieru”.

2013 – Poetul reia, de unul singur, publicarea revistei „Septentrion literar”, sub formă de broșură capsată (legată, în ultimii ani de apariție), înlocuind formatul vechi, A3, cu formatul nou, A4.

Editura Tipo Moldova din Iași publică antologia „Cultivatorii de iluzii”, cu o selecție din cele 7 cărți de poezie publicate de poet din 1977 până în 2012, cu referințe critice (în ordine cronologică: Vasile Gârnet, Alex Ștefănescu, Adrian Dinu Rachieru, Grigore Bostan, Eugen Evu, Mihail Iordache, Mihai Cimpoi, Ștefan Hostiuc, Viorel Dinescu, Arcadie Suceveanu, Mircea Lutic, Constantin Hrehor, Theodor Codreanu). Volumul face parte din Colecția „Opera omnia – Poezie contemporană”, coordonată de poetul și editorul Valeriu Stancu.

2014 – Încă o antologie, de data aceasta structurată tematic, în cinci grupaje, de autorul însuși, apare la Editura Lumina din Chișinău, sub titlul preluat dintr-o poezie scrisă în anii mai tineri, „Deschideți fereastra că ninge...”. Ultimul grupaj din volum conține opt traduceri din lirica ucraineană contemporană.

2015 – Obține titlul de Poet al Iașului, acordat de Primăria Iași.

2017 – La Editura Druk Art din Cernăuți, apare ultimul volum antum de versuri al poetului, „Timp fracturat, greieri de seară”.

Tot la Editura Druk Art se tipărește și ultimul număr al revistei „Septentrion literar”.

La 13 ianuarie, scriitoarea Doina Cernica publică în ziarul sucevean „Crai nou” cronică „O lectură necesară la Suceava și la București”, glosând pe marginea edițiilor din anul 2017 ale revistei „Septentrion literar”.

Obține titlul de Ambasador al Poeziei, acordat de Primăria Iași.

2019 – Publică la Editura Druk Art din Cernăuți volumul „Chipuri în oglindă. Eseuri, tablete, interviuri”.

Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova îl omagiază pe poet la împlinirea vârstei de 70 de ani.

Distins cu medalia „Imadeddin Nesimi-650” și cu Premiul „Nesimi-650” de către Uniunea Scriitorilor din Azerbaidjan, pentru traducerea operei lui Imadeddin Nesimi în limba română.

2020 – La Cernăuți, în Sala de conferințe a Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, are loc Adunarea de Constituire a Consiliului Național al Românilor din Ucraina (CNRU). Ilie T. Zegrea este ales membru al Comitetul coordonator al CNRU.

Decorat de Consiliul Regional Cernăuți cu Medalia „Pentru merite față de Bucovina”.

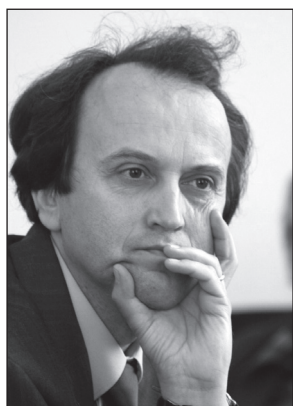
2021 – Publică în presa românească din Cernăuți versuri noi, unele scrise în salonul de spital.

2022 – După o boală incurabilă, poetul se stinge din viață la 24 octombrie 2022, la vârsta de 73 de ani. Este înmormântat în cimitirul din satul natal, Sinăuții-de-Jos.

În cuvântul de adio, „Ilie T. Zegrea, un lord al poeziei”, revista „Mesager bucovinean” consemnează în ultimul său număr din anul 2022: „Ilie T. Zegrea va rămâne în istoria literaturii române din Bucovina ca unul dintre cei mai talentați poeți ai provinciei. Harul său și capacitatea de a da expresie literară acestui har îl situează printre poeții de marcă ai scrisului românesc de aici și de pretutindeni.”

Șt. H.

Mircea A. DIACONU

Mircea Streinul

Tabel cronologic¹

1910: Mircea Streinul s-a născut pe 2 ianuarie, în Cuciurul Mare din Ducatul Bucovina, Austro-Ungaria (astăzi în Ucraina, regiunea Cernăuți). Părinți: preotul ortodox *Gavril Străinul* (n. 1881-1922) și *Olimpia Străinul* (1883-1964), născută din părinții: Ioan Șandru și Veronica (n. Bucevski). Mama făcea parte din familia pictorului Epaminonda Bucevski. Ca student, Gavril Străinul a fost președinte al Societății teologice „Academia Ortodoxă” în anul 1906/1907. Până în 1929, scriitorul însuși a semnat cu numele Străinul.

Școala primară o face în Cuciurul Mare. Atmosfera din satul copilăriei e reconstituită în multe din romanele de mai târziu.

1920-1928: Este înscris în clasa I de liceu la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, oraș cosmopolit, al treilea ca mărime din România. A locuit în gazdă la Mihail Berariu, pe strada Atlas, aproape de casa lui Aron Pumnul în care locuise Eminescu. (Împreună cu Dimitrie Bucevski, Mihail Berariu era tipograf la tipografia editurii „Mitropolitul Silvestru” din Cernăuți).

Din motive de boală, repetă clasa a II-a în anul școlar 1922/1923. Tot din motive de boală, în anul școlar 1927/1928, își amână finalizarea

studiilor pentru toamnă, când nu se prezintă la examene și e obligat să repete anul. Se înscrie din nou în clasa a VII-a. Între timp, pe 27 septembrie îi moare tatăl, în vârstă de 47 de ani. După moartea tatălui, în 1928, locuiește în internatul eparhial „Mitropolitul Nectarie”.

La Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți este membru al Societății culturale „Steluța”, organizație culturală dedicată culturii românești (condusă de prof. Arcadie Dugan) și editor al revistei liceului, „Ecoul tinerimii”. E remarcat, pentru talentul său, de profesorul de istorie Pochmarski. E custode al bibliotecii liceului. Primii pași în domeniul literaturii îi sunt îndrumați de prof. Nicolae Tcaciuc-Albu. E coleg cu Radu Grigorovici, viitorul fizician și vicepreședinte al Academiei Române.

1928: Cu alți trei colegi de liceu, Neculai Roșca, Neculai Pavel și Teodor Plop (Ulmeanu), editează unicul număr, dactilografiat, al revistei „Caietul celor 4”. Publică aici textul în proză *Voievodul Paloș*.

1929: Într-o cerere din 10 iunie 1929, Olimpia Străinul cere direcțiunii liceului „Aron Pumnul” amânarea examenelor fiului ei, nesuținute din motive de boală. Anexa un certificat medical semnat de medicul Isidor Bodea, care preciza că Mircea Streinul „trebuie să plece imediat la țară sau la sanatoriu”. Finalizarea studiilor se va amâna pentru septembrie 1929.

După absolvirea liceului, devine student la Facultatea de Teologie a *Universității Regele Carol I din Cernăuți*, ale cărei cursuri le absolvă în 1934.

¹ Surse folosite: Mircea A. Diaconu, *Mircea Streinul. Viața și opera*, Prefață de Constantin Ciopraga, Rădăuți, Editura Institutului Bucovina – Basarabia, 1998, Nicolae Havriliuc, *Mircea Streinul. Omul și opera*, București, Editura Arc 2000, 2006; Dragoș Olaru, *Contribuții documentare la biografia lui Mircea Streinul*, în *Mesaje din trecut*, Cernăuți, Druk Art, 2020.

Debutază în „Junimea Literară” (nr. 5-8, mai-august 1929), cu un fragment de roman intitulat *Van Paloș*, semnat M.S., cu dedicația: „Tatii, care a murit într-un senin de dimineață de toamnă, când soarele surâde cu obraji de copil”. În același număr de revistă mai publică: Dragoș Vitencu, Traian Chelariu, Iulian Vesper.

În perioada imediat următoare, Mircea Streinul devine un colaborator frecvent al suplimentului literar „Tribuna literară și artistică” al recent apărutului cotidian „Tribuna”, unde semnează și prescurtat, m.s., sau cu pseudonimul Voinea Lunaru. Împreună cu Neculai Roșca (coautor) publică povestirea, *Vraciul vorbă-rea*. Un alt fragment, *Negură*, ar aparține romanului *Sanatoriul viselor*. Pe lângă texte de ficțiune, semnează cronici, recenzii, note pe marginea cărților și texte de istorie literară, despre Gide, E. M. Remarque, Knut Hamsun, Ștefan Petică sau Claude Farrère. De asemenea, publică bilanțuri literare pentru anul 1929, invocând cărți semnate de Sadoveanu, Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Minulescu, Arghezi, L. Blaga, Ilarie Voronca, și „note teatrale”, cu observații critice asupra jocului actorilor pe scena Teatrului Național din Cernăuți, unde director era G. M. Zamfirescu.

1930: Sub egida Teatrului Național din Cernăuți, Victor Ion Popa lansează revista „Spectator”, unde, în numărul din ianuarie, Mircea Streinul publică miniaturile lirice *Inscripții în amurg*. Pe scena Teatrului Național se joacă Dostoievski, K. Čapek, Stridberg, Al. Davila, Gorki, Pirandello.

În primul număr al revistei „Munca Intelectuală” (februarie 1930), Mircea Streinul publică articolul-program „Spre o educare națională a tineretului”, reluat de „Tribuna” (nr. 88, din 18 februarie 1930). Colaborează intens la suplimentul „Tribuna literară și artistică”. În conflict cu „Glasul Bucovinei”, „Tribuna” își încetează apariția pe 28 februarie 1930.

În august, îi trimite lui Octav Șuluțiu, pentru „Rampa”, poemul *Fragmente dintr-un cântec pentru drum*, rămas nepublicat.

Debutază la 1 nov. 1930 în presa bucureșteană cu un poem în revista „Capri-

corn” a lui G. Călinescu. Publică ulterior în „Floarea de foc” și în „Gândirea”. Începe o perioadă de activitate publicistică și de creație febrilă, cu inițiative care să demonstreze existența unui climat românesc în Bucovina.

În „Junimea Literară” (nr. 5-8, mai august), publică proza *Din carnetul domnului Boja*.

1931: Împreună cu Ion Roșca (student la drept, pe care îl cunoaște în cadrul Cercului studențesc „Arboroasa”), cu Gh. Antonovici, Neculai Pavel și George Drumur înființează la Cernăuți gruparea *Iconar*, care-și propune să afirme în literatura bucovineană *noi forme de artă*. În *Cuvinte lămuritoare* la antologia din 1938 revine cu precizarea că la grupare ar mai fi aderat și Iulian Vesper, Teofil Lianu, Ghedeon Coca, Aspazia Munte, Liviu Rusu, Cristofor Vitencu, Mihai Cazacu, George Nimigeanu, Neculai Roșca etc.

Colaborează la „Îndrumarea”, care apare la Rădăuți pe 2 octombrie 1931, continuatoare a revistei „Muguri”.

1932: Participă la șezătorile literare organizate de „Aeroportul Studențesc Român”, unde citește, printre altele, *Dialog inedit între Don Quijote de la Mancha și scutierul său*.

Devine redactor-șef la „Glasul Bucovinei”, cotidian al Partidului Liberal, condus de Ion Nistor, istoric și politician bucovinean, ministru în mai mult mandate, profesor universitar, rector, susținător al tinerei generații bucovinene. La rubrica „Din cercul «Junimii Literare»” pe care o conduce, va publica cu fervoare creații ale tinerilor săi confrăți. Scrie pentru „Glasul Bucovinei” articole pe diferite teme imediate, culturale, sociale, politice, economice, de atitudine. De asemenea, publică fragmente din propria proză, care vor fi reluate în romanele ulterioare. Deschide rubrica „Galantar literar”, la care publică articole despre spiritul bucovinean și realitățile locale. Recenziază revistele literare din Bucovina sau din țară, dar și creații lirice, precum *Cu moartea la un pahar de vin*, *Balada culegătorului de stele*, sau proze fantasmaticе. De asemenea, publică în ziar texte cu caracter polemic, unele vizând-i pe alți tineri poeți ai Bucovinei.

Nr. 7-12 al revistei „Junimea Literară” e dedicat tinerilor poeți, prezentați cu fotografii și grupaje de poezii: Traian Chelariu, Dragoș Vitencu, Karolina V. M. Șesan, Mircea Streinul, Gheorghe Antonovici, Iulian Vesper, Neculai Roșca, E. Ar. Zaharia, Barbu Slușanschi, Ada Colnic, George Drumur, Ghedeon Coca, Vasile I. Postecă, Tudor Ulmanu, Ion Roșca. Streinul continuă aici rubrica de prezentare de cărți sau reviste.

Alături de alți tineri poeți bucovineni, colaborează la revista „Răboj” din București.

În urma prezenței în fața Comisiei de recrutare, se precizează: „mama – Olimpia, 38 de ani, frați – n-are, surori – n-are. Mama, cât și tânărul nu posedă nici o avere mobilă sau imobilă. Tânărul n-a fost condamnat.”

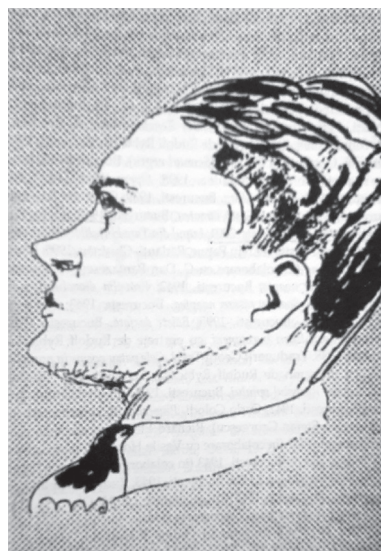
1933: Este redactor la „Glasul Bucovinei” și la „Junimea Literară”.

Tinerii scriitori bucovineni editează periodice precum „Îndrumarea”, „Pana Literară”, „În prejma gândului”, „Crai nou”, „Freamăt”. În anul următor, „Plai”, „Orion”.

La 1 mai 1933 apare la Rădăuți revista „Orion”, condusă de E. Ar. Zaharia și Aurel Putneanu, la care va colabora și Mircea Streinul. Acesta participă la Rădăuți la o seară comemorativă dedicată lui Mihai Horodnic, unde îl cunoaște pe Victor Măgură, sosit de la Iași, cu care va pune la cale apariția Editurii Iconar. Publică în „Gândirea”, nr. 11, poemul *Isus binecuvântând stelele*.

În nr. 1 al revistei „Junimea Literară”, Ion Nistor semnează editorialul „Spre o activitate mai intensivă”. În nr. 10-12, revista propune o antologie a scrisului tânăr din Bucovina.

În „Pana literară” (nr. 1, iunie 1933), Mircea Streinul publică pe prima pagină textul programatic „Despre bazaconia generației de ultimă oră”. Caracter programatic au afirmațiile: „Desfundați-vă urechile, faceți mari ochii voștri! / Cercetați *înălțimile* celeste, sfredeliți adâncimea zărilor transparente și adunați de pretutindeni comorile firii. Apoi cu degete fine de inspirați atingeți coardele multiple ale cugetării și simțirii și faceți să răsunе sublimă, *înălțătoare*, beatitudinală simfonia vieții – expresia vremii”.

Mircea Streinul. Portret de Margareta Sterian

În „Glasul Bucovinei” (27 ianuarie), sub titlul *Scrisoarea unui prieten de departe*, publică o scrisoare primită de la Paris, de la Traian Chelariu, care devine implicit un text programatic. În „Junimea Literară”, recomandă cărți semnate de D. D. Roșca, Mircea Eliade, Al. O. Teodoreanu etc.

În august, împreună cu Iulian Vesper, absolvent al facultății de Litere și Filosofie din București, recent întors la Cernăuți, înființează Editura Iconar, susținută de Institutul de Arte grafice „Glasul Bucovinei”.

Publică la Editura Iconar din Cernăuți volumul *Carte de iconar. Itinerar liric*.

1934: Împreună cu Iulian Vesper, publică în „Glasul Bucovinei” din 18 ianuarie *Programul pe anul 1934* al editurii Iconar. Într-un an și jumătate, editura își propune să publice peste treizeci de volume.

Activitate publicistică intensă.

În nr. 1-6/1934, într-o amplă fasciculă cu caracter aniversar, revista „Junimea Literară” propune un portret de grup pentru tinerii scriitori bucovineni și un micro-studiu despre mișcarea literară din Bucovina.

Începând cu nr. 7-12, secretar de redacție la „Junimea Literară”, în locul lui Mircea Streinul, este numit Traian Chelariu, care devine și redactor-șef al cotidianului „Glasul Bucovinei”. Sub conducerea lui Traian Chelariu, fervoarea creatoare din paginile „Glasului

Bucovinei” dispăre, paginile și rubricile de creație literară fiind eliminate. Pentru scurtă vreme, Mircea Streinul revine la conducerea „Glasului Bucovinei” în luna decembrie.

Devenit Ministru al Muncii, Ion I. Nistor îl ia cu el la București, ca director în minister, pe Iulian Vesper. Lui Mircea Streinul, Nistor îi oferă direcțiunea librăriei „Glasul Bucovinei” (deschisă la 3 septembrie), de la a cărei conducere va pleca în scurtă vreme. În anul următor, Liviu Rebreanu vizitează Institutul de Arte Grafice „Glasul Bucovinei” și librăria „Glasul Bucovinei”.

Împreună cu E. Ar. Zaharia publică revistele „Argonaut” (la Rădăuți) și „Fișier” (la Cernăuți). Ales în noiembrie președinte al Cercului Studențesc „Arboroasa”, organizează activități culturale și artistice pe scena Teatrului Național din Cernăuți.

Publică, la editura Iconar, volumul de poeme *Itinerar cu anexe în vis. Cartea pământului*.

1935: În „Glasul Bucovinei” (numărul din 15 ianuarie), Liviu Rusu publică studiul *Elementul morții în poezia lui Mircea Streinul*.

Volumul *Itinerar cu anexe în vis* obține Premiul de poezie al Societății Scriitorilor Români (în valoare de 60.000 de lei). Ceilalți scriitori premiați sunt Adrian Maniu, Horia Furtună, Mihai Celarianu, Anton Holban și Perpessicius.

În numărul 1 din „Junimea Literară”, publică două poeme. În același număr, Traian Chelariu recenzează favorabil volumul *Itinerar cu anexe în vis*, vorbind despre „poezia iconaristă”. Absent în numerele 2 și 3-4 din „Junimea Literară”, publică în nr. 5 al revistei, o epigramă, cu pseudonimul Mircea Iconaru.

În iulie apare primul număr din revista „Iconar”. Decizia e luată, se pare, în casa profesorului Traian Brăileanu, sociolog, profesor universitar, rector, adversar politic al lui Ion Nistor. În „Glasul Bucovinei” din 24 și 28 iulie, „Iconarul” e recenzat defavorabil de Ion Ștefan și de Iulian Vesper. Colegul Iulian Vesper scrie: „Cetiți *Iconar*. E imaginea concavă a ceea ce-a fost”. În articolul program, „Drum de neliniște”, Liviu Rusu afirmă dorința „de a clădi o nouă spiritualitate

românească”. La „Iconar”, Mircea Streinul e secretar de redacție, din echipa revistei făcând parte: Leon Țopa, Liviu Rusu, G. Macrin, Barbu Slușanschi. Numele lui Traian Chelariu și al lui Iulian Vesper nu vor apărea în paginile revistei „Iconar” din cauza orientării acesteia către extremă dreaptă.

La Editura Iconar (numită „Iconar. Liviu Rusu”; în volumul anterior, era numită „Iconar. Iulian Vesper”), Mircea Streinul publică *Tarot sau Călătoria omului*, cu 5 gravuri în linoleum de Rudolf Rybiczka. Tot aici apare și *Divertiment. Câteva poezii pentru prieteni* (cu 4 gravuri în linoleum de Rudolf Rybiczka). Apropiat *iconarismului* și prieten cu Mircea Streinul, Rudolf Rybiczka va semna grafica multora dintre volumele și revistele grupării cernăuțene.

Publică în „Plai” (an I, nr. 1, martie 1934) „Jurnal de poet”, text cu caracter programatic.

1936: Febrilă activitate publicistică în multe reviste bucovinene (și nu numai) cu poezii, proză, recenzii, cu tot felul de note și comentarii polemice.

Publică volumele: *Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi* (cu 4 gravuri de Rudolf Rybiczka) și *Comentarii lirice la poeme într-un vers de Ion Pillat* (cu 12 gravuri de Rudolf Rybiczka). De asemenea, libretul *Meșterul Manole*, pentru o operă de Paul Constantinescu.

1937: Invitat în septembrie de Dragoș Protopopescu la București, în postul de redactor la „Buna Vestire”, periodic de extremă dreaptă.

Devine colaborator la periodicul „Vremea”, unde semnează alături de Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Vasile Lovinescu, Octav Șuluțiu etc. Debutează la „Vremea” cu textul „Cernăuți, orașul dintre ceturi”, ilustrat de R. Rybiczka. Ulterior, publică și alte texte despre Cernăuți, unele reportaje vor fi incluse în romanele ulterioare. Cu pseudonimul Mircea Iconaru, semnează în „Buna Vestire” (an I, nr. 62, 8 mai), „o „introducere” sub titlul „Orașul dintre ceturi”, în care spune: „Cunosc puține orașe atât de diverse ca peisagiu și suflet ca fastuoșii Cernăuți. M-am deprins până la dragoste cu acel aer tonic, al cetății

cu ziduri vetuste, afumat de ploi lungi și neguri londoneze”. Dominicul i se pare „cum e marea în tablourile olandeze”. „Acolo, sub ploaia frunzelor, te poți surprinde recitând o pagină mussetiană”. Peste câteva rânduri, citim: „Văzută din Nord, capitala Arboroasei are înfățișarea haotică a unor case zidite una peste alta – o îngrămădire de piatră, fier și azururi. Un Van Gogh, dar viu”.

Publică romanul *Ion Aluion*, Cernăuți, Mitropolitul Silvestru (conține și textul *Cazul profesorului Ipatie Hrisant*).

Scrie prefața la volumul *Semne-n scuturi* (versuri) al lui Ion Roșca (1908-1933), publicat postum de I.E. Torouțiu.

Într-o conferință ținută la Radio București, vorbind despre poezia din Bucovina, Traian Chelariu plasează creația lui Mircea Streinul imediat după aceea a lui Iulian Vesper. Conferința e publicată în „Freamătul literar”, nr. 1-4/1937.

1938: În ianuarie, revista „Iconar” își începe apariția.

În București, la Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II” apare antologia lui Mircea Streinul *Poeți tineri bucovineni* (cu 14 portrete în peniță de Rudolf Rybiczka), iar la Editura „Vremea”, nuvela sa, *Aventura domnișoarei Zenobia Magheru*, în colecția Nuvelistii Vremii. Publică de asemenea o plachetă de 8 pagini, intitulată *Corbul de aur. Poem* (cu o gravură de Rudolf Rybiczka).

Este numit colaborator la *Enciclopedia României*.

Revista „Buna Vestire” este desființată, iar Mircea Streinul se întoarce la Cernăuți. Aici, la 12 noiembrie, sub egida Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, condusă de profesorul Grigore Nandriș, ia ființă Societatea Scriitorilor Bucovineni. Președinte este ales Grigore Nandriș, vicepreședinte Mircea Streinul.

1939: La 1 ianuarie 1939, Mircea Streinul este numit redactor-șef al cotidianului „Suceava” (director: Romulus Căndea), care apare din inițiativa lui Ghe. Alexianu, rezident regal în Ținutul Suceava. O mare parte dintre tinerii de la „Iconar” devin colaboratori ai noii publicații sucevene.

La 28 martie, sub auspiciile „Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, conferențiază pe tema fenomenului literar și cultural din Bucovina dintre 1929 – 1939.

Din noiembrie 1939 este referent de presă pe lângă Comandamentul străjeresc al Ținutului Suceava și, de aceea, când se refugiază la București, din fața cotropitorilor sovietici, are asigurat un post de cenzor la Ministerul Propagandei.

Publică *Opera lirică 1929-1939*.

Traduce din Georg Trakl (*Cele patru poeme în proză ale lui Georg Trakl*, Cu un desen de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, Mitropolitul Silvestru) și din Pirandello (*Diseară se improvizează*, piesă reprezentată pe scena Teatrului Național din Cernăuți, sub direcția de scenă a lui Nello Bucevschi).

1940: În martie-aprilie, scriitorul bucovinean se mută la București, împreună cu mama sa, Olimpia; ca refugiați. În capitală, primește un post la Ministerul Propagandei, secția Cenzură și o locuință modestă pe strada Filantropiei.

La București, ca funcționar în Ministerul Propagandei, face parte din Direcția de Presă.

Publică frecvent, în „Universul Literar”, fragmente de roman, proză scurtă, o piesă de teatru, *Jocul cu fiara*, recenzii, reportaje despre Bucovina.

Pe 28 iunie, în urma ultimatumului stalinist bazat pe pactul Ribbentrop-Molotov, sovieticii ocupă nordul Bucovinei, teritoriu luat pe de asupra pactului, care avea ca obiect doar Basarabia.

Publică la editura Vremea volumul *Guzli sau Tsu-Tsui. Romanul unui băiat de stradă*.

1941: Odată cu recucerirea Bucovinei de către armata română, Mircea Streinul se întoarce în Bucovina, dar revine în scurtă vreme la București. Va colabora însă, până la noua ocupație sovietică a nordului provinciei, la „Bucovina literară”, care-și reia apariția la Cernăuți sub direcția poetului George Dru-mur.

Continuă să publice în „Universul literar”, susținând și rubrica „Cronica germană”.

Alături de Virgil Ierunca și Geo Dumitrescu, contribuie la apariția revistei „Albatros”.

publicând în primul ei număr textul „Drum bun, prieteni!”.

Publică la București, la Editura Cultura Românească, romanul *Drama casei Timoteu*, la Editura Podeanu, *Semnul negru* (ediția a II-a a romanului *Ion Aluion*, la Imprimeria D. D. Rădulescu, romanul *Lupul din Tara Huțulilor*. Tot la București, împreună cu C. Dan Panta-zescu, publică *Istoria literaturii române. În drumător pentru tineret*.

De asemenea, publică traduceri din Rudolf Brunngraber (*Războiul opiului*, București, Editura Gorjan), din Frații Grimm (*Trei povești spuse de...*, București, Gorjan), din August Hinrichs (*Motanul doamnei Katrin*, comedie în trei acte) și, în colaborare cu Ștefan Georgescu, din Carlo Colodi (*Pinocchio*, București, Gorjan).

1942: Publică romanul *Prăvălia diavolului* (I-II, București, Editura Cultura Românească), conceput, se pare, în trei părți: I. *Viața în pădure*, II. *Prăvălia diavolului*, III. *Eroul soarelui*. Partea I-a a fost deja publicată, în 1939, ca roman distinct. În partea a doua sunt topite sau incluse și secvențe publicate anterior autonom. De exemplu, în „Glasul Bucovinei”, oct. 1932, Mircea Streinul publicase textul *Cazul ciudat al lui Toma Argestru*, reluat cu modificări în *Addenda* la romanul *Ion Aluion* sub titlul *Cazul profesorului Ipatie Hrisant*, reluat ulterior în *Prăvălia diavolului*.

Tot la București, la Editura Independența publică *Oameni de noapte* (ediția a II-a cuprinde *Aventura domnișoarei Zenovia Magheru și Guzli sau Hau-Hui*).

Împreună cu Vasile Horai publică traducerea romanului lui Richard Llewellyn, *Casa din vale*, I-II, București, Editura Cartea Românească (reeditat în 1944 la Editura Remus Cioflec). La editura Goran din București apare ediția a doua a traducerii lui *Pinocchio* de Carlo Colodi.

1943: Publică romanul *Soarele răsare noaptea*, Editura Publicom, București.

Traduce și publică: Robert Graves, *Eu, Claudius, zeu...*, București, Editura Prometeu (în colaborare cu Dragoș Luța), Karl Alois Schen-zinger, *Metal*, București, Gorjan; Rudyard Kipling, *Se lasă noaptea*, București (împreună

cu Al. Olaru și Vlad Mușatescu), A. J. Cronin, *Doamna cu garoafe*, București, Editura A.B.C. (împreună cu Vlad Mușatescu).

1944: Ministerul Propagandei – Secția Cenzură se refugiază la Câmpulung Muscel. Aici, Mircea Streinul editează revista „1944”, apărută în două numere, iulie și august. În primul număr, publică poemul *Trenul albastru*, replică la poemul *Trenul negru* pe care i-l dedicase Valeriu Olaniuc, în „Presa”, la care colabora și Mircea Streinul.

La Editura A. B. C. din București, îi apare ultimul roman, *Băieți de fată*, care ar fi trebuit să fie o introducere la ciclul *Don Juan de Hutten*. În prologul *Stăpânirea nouă*, Mircea Streinul imaginează un dialog între Maria Tereza și Cancelarul Imperial Kaunitz privind anexarea Bucovinei.

La București, Editura Remus Cioflec scoate a doua ediție a romanului *Drama casei Timoteu*, iar Editura Cultura Românească, ediția a doua a romanului *Prăvălia diavolului*.

În ziua de 12 septembrie se întoarce la București, împreună cu mama sa, dar găsește locuința distrusă, manuscrisele, fotografiile, scrisorile pierdute. Locuiește în condiții improprii pe strada Ștefan Furtună, la nr. 114.

Bolnav de tuberculoză și de ciroză, într-o situație financiară deplorabilă, este internat, mai întâi, la spitalul Filantropia, de unde este mutat la Spitalul de tuberculoși, Filaret.

1945: Mircea Streinul moare, uitat de lume, în ziua de 17 aprilie 1945.

În necrologul din numărul 5 (mai 1945) al Revistei Fundației Regale, Camil Petrescu va scrie. „Înainte chiar de a publica cea dintâi broșură, era un șef de școală, căci a împins atenției tuturor o pleiadă întreagă de poeți bucovineni” A urmat perioada de dictatură comunistă, în care numele scriitorului bucovinean a fost trecut, cu foarte mici excepții, într-o tăcere.

(Text pregătit pentru volumul, Mircea Streinul, Scrieri, în curs de apariție la Editura Știința din Chișinău, în colecția „Moșteniri”, nr. 104, îngrijit de Mircea A. Diaconu)

IMAGINI PE COPERTĂ:

Pag. 1: Colectivele etnofolclorice „Fetele din Bucovina”, din regiunea Cernăuți, și „Piatra Șoimului”, din Câmpulung-Moldovenesc, județul Suceava, pe Strada Domnească din capitala Bucovinei, de ziua orașului, 8 octombrie, 2024. (Certificatul de naștere al orașului, sub formă de privilegiu acordat negustorilor lioveni care traversau localitatea, a fost emis de Domnul Moldovei, Alexandru cel Bun, la 8 octombrie 1408)

Foto: Nicolae HAUCĂ

Pag. 2: Elevă a Liceului „Grigore Nandriș” din Mahala, regiunea Cernăuți, în port popular românesc.

Foto: Ștefan HOSTIUC

Pag. 3: Elevi din Ropcea, vechi sat răzășesc din regiunea Cernăuți, membri ai Ansamblului Etnofolcloric „Izvorașul” (conducător artistic prof. Victoria Costinean), într-o oră de răgaz.

Foto: Victoria COSTINEAN

Pag. 4: Elevi din Pătrăuți de Jos, la o sărbătoare organizată de Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți.

Foto: Vladimir ACATRINI

Acatrini Vladimir
03 березня 2024 р. 12:16